ZAFERİN 40. YILI

YAYIN

AYLIK
SANAT
EDEBİYAT
DERGİSİ
mayıs 85
45
[illegible]
250 TL

bir daha yaşamamak için...

ZAFERİN 40. YILI

SARGUT ŞÖLÇÜN/Avrupalılık Bilinci ve 8 Mayıs 4
GÜRHAN UÇKAN/2.Dünya Savaşında Fransa ve İngiltere'nin Yanlış Hesapları 7
ÖZDEMİR İNCE/Direnme ve Şiir 8
YUSUF CEMALİ/Üçüncü Reich'da Kadının Rolü 10
A. MÜMTAZ İDİL/Savaş ve Edebiyat 11
WILLI BASTIGKEIT/Genç Nesile Herşeyi Anlatmalıyız (Konuşan: Mehmet Ünal) 12
M. İLHAN ERDOST/Alman Faşizmi Üzerine Notlar 14
FATİH HUNAR/Sayılar ve Büyük Savaş 16
GÖKHAN DEMİRCİ/Hiç Unutulmaması Gereken Bir Mezarlık 17
Fransa'da 1985 Modeli Faşizm: Le Pen Yüreğe Nişan Alıyor (Çeviren: Yarın Çeviri Kurulu) 20
MEHMET İZER/1945'in 1985'e Işık Tutan Özlemi 21
MUSTAFA OKAN/Guernika'dan Hiroşima'ya 36
40-45 ŞİİRLERİ/Konstantin Simonov, Louis Aragon, Nazım Hikmet, Günter Kunert, Paul Eluard Niyazi Akıncıoğlu, Enver Gökçe, Vera Inber
40 - 45 FOTOGRAFLARI

KÜLTÜR

AHMET ABAKAY/Basında Okuyucu Kaybının Toplumsal Nedenleri 22
SELİM DEMİRCİ/Demokrasiye Giden Yol 23
SERDAR DUMLU/Darwin'in Maarif Vekaletinde İşi Ne? 24
YARIN İSTANBUL ARAŞTIRMA BÜROSU/Evrenin Evrimi(2) 25
ŞİİR PENCERESİ/Yarın 26
MUSA EROĞLU/Kendi Kendini Yenileyen Teknik Olayında Halk Kendi Kültürünü Arayacaktır (Konuşan: Mehmet Güzel) 27
FERHAN ŞENSOY/Eğer Tiyatro Bir Araçsa Daha Çok İnsana Seslenmesi Gerekiyor (Konuşan: Yarın İstanbul Bürosu) 27
OKUMA NOTLARI 28
ERTAN YILMAZ/Ezilen Bolivya 29

Kapak

OKAN ÖZDEMİR

YARIN'dan...

merhaba

Yarın'ın 45. sayısını, İkinci Dünya Savaşı'nda dünya insanlarının alman faşizmine karşı kazandığı zaferin 40. yılına ayırdık. Mayıs sayımızın yirmi sayfasında, bu büyük savaşın kendisini, öncesi ve sonrasını da unutmadan okuyucularınıza aktarmaya çalıştık. Şiirleriyle fotoğraflarıyla, nazi imha kamplarıyla yeniden 40 yıl öncesine döndük. Özellikle o günleri doğal olarak yaşamamış biz gençlere bu insanlık suçunu, başka yönleriyle de anlatmak istedik. İstedik ki, bir daha olmaması için bizim de, savaşı topraklarında yaşamamış bir ülkenin insanlarının da katkısı olsun. İnsanlık bir daha o günleri yaşamasın.

Herkesin bu içten çağrıyı yürekten desteklediğini söylemek olanaklı mı? Özellikle Avrupa'da yeniden hortlatılmaya çalışılan neonazizmi görmezden gelebilir miyiz? Almanya'daki, özellikle de kendi ülkemiz insanlarına yöneltilmiş yabancı düşmanlığının altında yatanları bilmiyor muyuz? Zaferin 40. yılında, Helsinki Belgesinin 10. yılında Reagan'ın Almanya ziyareti için en büyük kaygusunu şaşkınlıkla izlemekten geri durabilir miyiz? Reagan ve Alman yöneticilerin bu büyük insanlık suçunu unutturmaya çalışmasına, 8 Mayıs'ta Alman Şehitliğine çiçek bırakmasına, onların da 'kullanılmış' olduğu mazeretlerine inanacak mıyız? Elbetteki hayır. Çünkü bizim dileğimiz tüm insanlığın dileğidir: Bir daha olmasın.

Ülkemiz basını dönem dönem yaşadığı hareketli zamanlarından birinidaha yaşıyor. Babıali'nin içi kaynıyor. Bazı isimler 'yuvaya' dönerken, bazıları transfer dönemine giriyorlar. Uzun zamandır beklenen gazeteler yeni yayın yaşamına katılıyorlar. Eski dergiler yeniden çıkarken, yeni dergiler, seçkiler, yerel basın yayın yaşamlarına başlıyorlar. Hepsinin, hepimizin tek ve büyük bir sorunumuz var. Son ANAP kongresinde yeniden gündeme gelen 'basın özgürlüğümüz'. Dövülen, tartakianan muhabirler, ellerinden makineleri alınmak istenen gazeteciler, topluca salonu terk eden basınımız, bir kez daha özgürlüğünü tartışıyor. Yarın da payını alıyor basın özgürlüğünden. İzmir temsilcisi arkadaşımız bir kez daha gözaltına alınıyor. Ot gün boyunca konuk ediliyor. Basınımızın başka bildiğimiz sorunlarını da Çağdaş Gazeteciler Derneği Başkanı Ahmet Abakay gündeme getiriyor.

Bir ayını geride bırakırken Yarın da baharın gelmesinin canlılığını yaşıyor. Her baharda olduğu gibi, dergimize gelen mektupların sayıları daha bir fazlalaşıyor. Okuyucularımızın baharı, mektuplarından taşıyor. Cezaevlerimizden en çok çiçek çizilmiş mektupları bu aylarda alıyoruz. Okuyucularımızın sayısı, Yarın'ın tirajı artıyor. Yarın da canlı, hareketli günler yaşıyor. İsveç ve Almanya'dan sonra Hollanda da bir temsilciliğe kavuşuyor, Mayıs ayında Ankara'da düzenlenen Kitap fuarına katılıyor. 10-19 Mayıs tarihleri arasında UFD salonlarında okuyucularıyla kaynaşmaya hazırlanıyor. Yeni bir kitap çıkarma uğraşına giriyor. Dört yılda kendisine cezaevlerinden gelen bini aşkın mektuptan, yüz kadarını 'Görülmüştür' adıyla Yarın Yayınları'ndan kitaplaştırıyor. Bir sorumluluğunu daha yerine getirebilme mutluluğunu yaşıyor. Tüm bunların yanısıra olağan çabasını sürdürüyor. Okuyucularına zamanında ulaşmaya, onları bekletmemeye çalışıyor. Ayın birinci günü bayilerden, kitapçılardan, posta kutularından baharın coşkusuyla 'merhaba' demek istiyor.

Zaferin 40. yılı kutlu olsun. Bir daha olmasın bir daha yaşanmasın. Sevgiyle, dostlukla.

□ SAHİBİ
Sami Alptekin

□ SORUMLU YA İŞLERİ YÖNE MENİ
Füsun Öztürk Baysan

□ BORO VE TEMSİLCİLİKLER
İsveç: Gürhan Uçkan, Box 38045, 100 64 Stockholm
F.Alma ya: Mehmet Bilgin Postlagernd, 4000 Düsseldorf 1
Hollanda: Ramazan Ekinci Postbus 392 6040 AJ Roermond
İzmir: 847. Sokak, 8/313, Konak-İzmir
İstanbul: Divanyolu, Koca Rüstem Sokak, Zafer Han No: 7, Kat: 4-12, Cağaloğlu, İstanbul

□ DAĞITIM
Etkin Dağıtım

□ ABONE KOŞULLARI
Yurtiçi/ Yıllık 2400 TL. Altı Aylık 1200
Yurtdışı/ Yıllık 30 DM Altı Aylık 16 DM
Yurtdışı tek fiyatı 3 DM

□ İLAN FİYATLARI
Kapak/
Tam Sayfa : 80.000.-TL
Yarım Sayfa : 50.000.-TL
Çeyrek Sayfa: 25.000.-TL
İç Sayfalar/
Tam Sayfa : 50.000.-TL
Yarım Sayfa : 25.000.-TL
Çeyrek Sayfa: 13.000.-TL

□ TEKNİK İŞLER
Dizgi : Norm Dizgi
Film : Reprotan
Baskı : Sanem Basımevi
Kapak Baskısı: Maya
Grafik Düzenleme: Yarın

□ YÖNETİM ADRESİ
Hanımeli Sokak, 15/15
Sıhhiye/Ankara

□ YAZIŞMA VE HAVALE ADRESİ
Yarın, P.K: 723, Kızılay-Ankara.

□ POSTA ÇEKİ
Yarın Dergisi, 16486 0

40-45 şiirleri

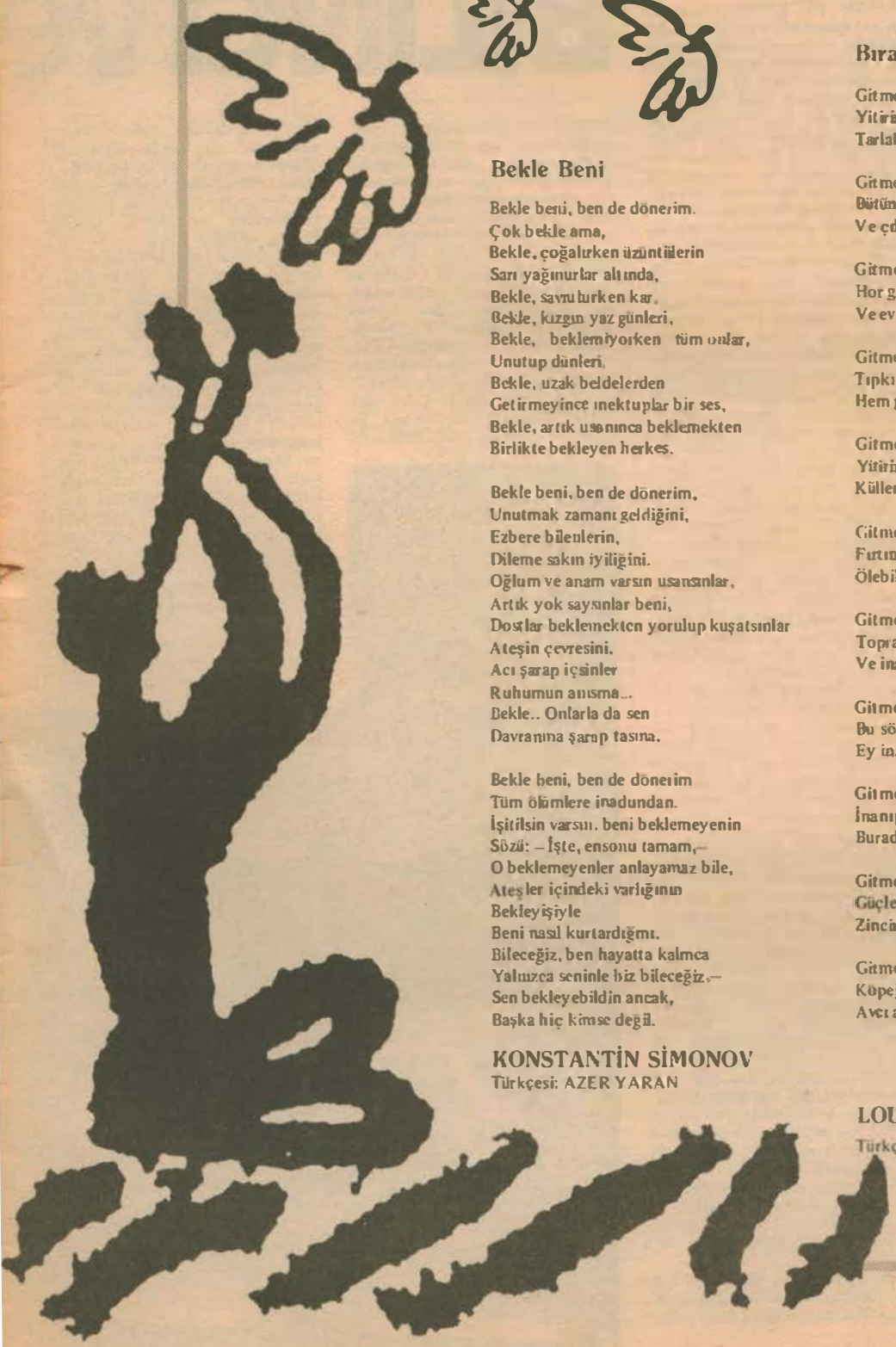

Bekle Beni

Bekle beni, ben de dönerim.
Çok bekle ama,
Bekle, çoğalırken üzüntülerin
Sarı yağmurlar altında,
Bekle, savrulurken kar,
Bekle, kızgın yaz günleri,
Bekle, beklemiyorken tüm onlar,
Unutup dünleri,
Bekle, uzak beldelerden
Getirmeyince mektuplar bir ses,
Bekle, artık usanınca beklemekten
Birlikte bekleyen herkes.

Bekle beni, ben de dönerim,
Unutmak zamanı geldiğini,
Ezbere bilenlerin,
Dileme sakın iyiliğini.
Oğlum ve anam varsın usansınlar,
Artık yok saysınlar beni,
Dostlar beklemekten yorulup kuşatsınlar
Ateşin çevresini.
Acı şarap içsinler
Ruhumun anısına...
Bekle.. Onlarla da sen
Davranına şarap tasına.

Bekle beni, ben de dönerim
Tüm ölümlere inadından.
İşitilsin varsın, beni beklemeyenin
Sözü: – İşte, ensonu tamam,–
O beklemeyenler anlayamaz bile,
Ateşler içindeki varlığının
Bekleyişiyle
Beni nasıl kurtardığını.
Bileceğiz, ben hayatta kalınca
Yalnızca seninle biz bileceğiz,–
Sen bekleyebildin ancak,
Başka hiç kimse değil.

KONSTANTİN SİMONOV
Türkçesi: AZER YARAN

Bırakılmış

Gitme sakın bir tanem hayatım benim
Yitirir renklerini gökyüzü sensiz
Tarlalar ıssızdır bahçeler çiçeksiz
Sakın gitme
Gitme sakın yelin gittiği yere
Bütün kuşlar sensiz uçup gider
Ve çıdgındır bütün geceler
Sakın gitme
Gitme sakın suyun yittiği yere
Hor görüp mutluluğunu bardakların
Ve evrenini yemyeşil ağaçların
Sakın gitme
Gitme sakın o kan gibi öyle
Tıpkı beni vuran ele sıçrayan
Hem gücüm hem güçsüzlüğüm benim
Sakın gitme
Gitme sakın ateşin kaçtığı yere
Yitirince sanan gücünü biraz
Küllenince gitsin diye alıp başını
Sakın gitme
Gitme sakın bulutların içine
Fırtınalar dostu canım kartalım benim
Ölebilirim ölebilirim cesaretinle
Sakın gitme
Gitme sakın düşmandan yana
Toprağını alan silâhını alan düşmana
Ve inan gözyaşlarının anısına
Sakın gitme
Gitme sakın bil ki hıyanet olur
Bu söylevler bu türküler şenlikler
Ey insanlar ne yaptığınızı bilin
Sakın gitme
Gitme sakın o git dedikleri yere
İnanıp yalanına iri iri lâflarım
Burada kanayıp dururken yara
Sakın gitme
Gitme sakın zalimden yana
Güçlendirme onu kendi ellerinle
Zincirlerini dövme sevdiklerinin
Sakın gitme
Gitme sakın haydi al tüfeğini
Köpeğini çağır dağa karanlıkları
Avcı avcı sayı sende güç sende
Sakın gitme

Haydi al tüfeğini

LOUİS ARAGON
Türkçesi : ÖZDEMİR İNCE

AVRUPALI BİLİNCİ ve

İçinde bulunduğumuz yıl, İkinci Dünya Savaşı'nın bitişiyle ve daha sonraki gelişmelerle ilgili iki önemli anlaşmanın, yani Yalta ile Potsdam'ın kırkıncı yıldönümleri oluyor. Bu iki anlaşmanın ortasında yer alan "8 Mayıs 1945" de, 1985'de kırk yaşına basıyor. Kırk yıl önce, 8 Mayıs'tan önce ve sonra olanlar, bu günü, demokratik dünyanın, Nazi Almanyası karşısında kazandığı başarı olarak tarihe geçirmişlerdir. Nazi ordusunun kayıtsız şartsız teslim olduğu gün olan 8 Mayıs, faşizmin yenilgisini sembolize etmekten başka, bugünkü dünyanın en önemli sorunlarından biri olan bloklararası gerginliğin, eanek politikalarla yumuşatılabileceğinin de somut bir örneğidir. Kırkıncı yıldönümü nedeniyle, savaşın bu sonuçla bitmesine katkıda bulunanlar bir kere daha saygıyla anılacak; faşizmin nerelerden kaynaklanıp nerelere varabileceği üzerinde bir kere daha düşünülecek; savaşın tarihi bilançosu çıkarılırken barış mücadelesinin yaygınlaştırılması için çareler aranacak ve çağdaş demokrasi bilincinin güçlenmesi yolundaki engeller aşılmaya çalışılacaktır. Bunun için, dünyanın her köşesinden çıkacak seslere kulak vermemiz gerekiyor.

Yalta'nın, 8 Mayıs'ın ve Potsdam'ın kırkıncı yıldönümleri nedeniyle tekrarlanan ya da yeni üretilen görüşler yaşadığımız dönemi çok yakından ilgilendiren başka sorunlar hakkında da düşünmemizi sağlayabilir, entelektüel gelişmemize yol açabilir: böyle bir zenginliğe her zaman, hele "bunalım dönemleri"nde ihtiyacımız var. Aradan kırk yıl geçmiş, Avrupa, bu zaman içinde savaş görmemiştir. Kırk da, üç, yedi, dokuz gibi, masalların sınırsız dünyasından tanıdığımız bir sayıdır; bir çokluk, bir uzunluk ve hatta bir kalıcılık ifade eder. Kırk yıllık Avrupa barışının gerçekleşmesinde, Yalta ve Potsdam'daki anlaşmalarla, 8 Mayıs'ta kağıt üstünde "fixe" haline sokulan güçler dengesinin rolleri küçümsenemez. Bugün dünyayı huzursuz eden o denge, aynı zamanda, belli bir "barış dönemi" de yaşatmıştır insanlığa. Gerçi kırk yıldır çıkan lokal savaşlarda 20 milyondan çok insan ölmüştür; ancak, dünyayı topyekün yıkıma götürecek bir felâket karşısında "Ben yokum!" diyecek insanların sayısı da az değildir artık. Şovenliğin, milliyetçi önyargıların ve rövanşizmin, birer potansiyel saldırganlık kaynağı olarak hâlâ beslenmesine rağmen, "Mein Kampf"ın üslubunu kullanarak insanları savaş alanlarına sürmek mümkün değildir. Savaşa, insan ve silah tüketmeye en çok ihtiyacı olan sistem ve çevreler bile, taleplerini barış, özgürlük ve demokrasi kamuflajıyla dile getiriyorlar.

Yalta ve Potsdam'da düzenlenen konferanslar, anlaşmayla sonuçlanmasına rağmen, eski müttefiklerin (ve bugünkü hasımların) söz konusu toplantılarla ilgili olarak hâlâ aynı düşüncede olmadıklarını biliyoruz. Hatta, 8 Mayıs konusunda bile, aynı görüşleri paylaşmadıklarını söyleyebiliriz. Bu görüş farklılığı, bugünün sorunu olmayıp, sıcak savaşın bitişini izleyen aylardan itibaren sürmektedir; yâni kırk yıllık bir sorundur. Kırk yıllık Avrupa barışı, kırk yıllık anlaşmazlıklarla içiçe yaşamaktadır. Savaş sonrası gelişmeler açısından Avrupa'daki devletleri NATO ve Varşova Paktı olarak iki blokta ele alırsak, Yalta ve Potsdam anlaşmalarına gösterilen ohmsuz tepkinin batılı ülkelerden kaynaklandığı dikkatimizi çeker. Batılı devletler, artık eskisi gibi düşünmemekte, adı geçen anlaşmalara karşı çıkarak bunların, Avrupa'da Sovyet etkisinin yerleşmesine yolaçtığını ileri sürmektedirler. Kırk yıl önce olduğu gibi, bugün de ifade ettiği anlam gayet açıkken, Batı Avrupa demokrasilerinde 8 Mayıs'ı da bir "felaket günü" olarak ele almak isteyen güçlü politik çevrelerin bulunuşu trajik bir durumdur. Bir an için, bu konunun Avrupa'nın bir sorunu olduğunu düşünelim; ama bu noktadan hareket etmeye hazırlanırken, Yalta ile Potsdam'a "hayır" diyen NATO'nun Avrupalı üyelerinin, ABD politikasının etkisi altında olduğunu görüyoruz. ABD'nin bu politikasını, "Avrupalılık bilinci"nin yeniden canlandırılması uğruna uygulamaya koyduğu ileri sürülmektedir. Buna göre, Varşova Paktı'ndaki ülkelerin özgürlüklerine kavuşturulmasıyla, Avrupa'nın bütünlüğü yeniden sağlanmış olacaktır. Sovyetler mi Avrupalıdır, yoksa ABD mi? NATO ülkeleri, Avrupalılık bilincini savunurken, bu anlayış içinde Varşova Paktı'nın Avrupalı üyelerinin yeri nerededir? Almanya'nın "Batı"sı mı Avrupalıdır, yoksa "Doğu"su mu? Ya da, bu sorular bir tarafa, "Avrupalılık bilinci" nedir? Sosyalist ülkeler, ancak Varşova Paktı'ndan çıktıkları zaman "Avrupalı" olacaklarsa, böyle bir talep, dünyayı altüst edebilecek gelişmelere davet çıkarmaz mı? Bir NATO ülkesi olan Türkiye'nin varlığı, "Avrupalılık bilinci" açısından ne anlama gelir? Bütün bu soruların nesnel bir tavırla ele alınıp tartışılması, en azından her iki anlaşmanın ve 8 Mayıs'ın kırkıncı yıldönümleri nedeniyle önem kazanmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonucuyla ilgili gelişmelerin değerlendirilmesi hakkında, dünya basınına yansıyan görüşlere bakılırsa, sosyalist ve kapitalist bloklar arasındaki gerginlik ve düşünce ayrılıkları, 8 Mayıs'ın anılışında da etkisini gösterecektir. NATO ülkelerindeki bazı çevreler, faşizmin yenilgisiyle başlayan gelişmelere doğrudan cephe almayıp, örneğin, Yalta'nın değiştirilmesi ya da aşılması gerektiğini ileri sürmektedirler. (ABD ve İngiltere, Potsdam'ın hemen ertesinde, bu anlaşmadaki bazı maddeleri tanımadıklarını açıkladıkları ve Kırım Konferansı kararları, savaşın resmen bitişinden önce alındığı için, gündemde şimdilik Yalta bulunmaktadır.) Yalta'nın aşılması da, Avrupa'nın birliği, Avrupalılık bilinci ve özellikle "Doğu Avrupa halklarının özgürlüğü" gerekçeleriyle talep edilmektedir.

Eski yaraları açmak istemediği için Dachau'a gitmeyeceğini açıklayan Reagan, 18 Eylül 1984 tarihli Frankfurter Rundschau'un bildirdiğine göre, Yalta anlaşmasının değiştirilmesi için, ABD'nin özel bir misyon üstlendiğini ima etmektedir. Ona göre esas olan, "Doğu Avrupa'daki ulusların bağımsızlığının yeniden sağlanması"dır. Güvenlik uzmanı Brzezinski, "Foreign Affairs"in Kış 1984/85 sayısında yayınlanan yazısında, söz konusu misyonun yerine getirilmesinde, Batı Avrupa devletlerinin inisiyatifi ellerine almaları zamanının geldiğini belirtmektedir. Bu tanınmış uzmanın konuyla ilgili bir konuşması Türkiye'de de yayınlanmıştır. 10 Şubat 1985 tarihli Cumhuriyet'in Siyaset 85 ekindeki çeviriye göre Brzezinski şöyle demektedir: "...Daha az Amerika, daha fazla Avrupa demektir. Yalta'nın mirasını silecek süreci başlatma görevi, Avrupalılara düşer. Ben Fransa'nın bu çabada başı çekebileceğine inanıyorum.. Çünkü Fransa, kaderine yön verme ve Avrupa kimliğini tarihi bilincine sahip bir ülke.. Avrupa'nın bölünmüşlüğünün sürmesi istenmiyorsa, Avusturya ve Finlandiya türünde bir tarafsızlaşma tek çözümdür. SORU: Finlandiya'yı bir yana bırakalım. ABD'nin, İngiltere'nin Avusturya türünde tarafsızlaşmasına bile göz yumacağını düşünebiliyor musunuz.? CEVAP: İngiltere için değil, ama konfederasyon biçiminde birleşmiş bir Almanya'nın veya Polonya'nın, hatta Çekoslovakya'nın, Avusturya türü tarafsızlaşması pekâlâ olabilir.." Bir zamanlar "ayrılıkçı" davrandığı için Fransa'ya karşı tavır alan Amerikalıların, Mitterrand döneminde bu ülkeye böyle önemli bir misyon yüklemek istemeleri hayli ilginç. ABD'nin Varşova Paktı ülkelerindeki bölücü ve kışkırtıcı çalışmaları bilinmektedir. Brzezinskinin sözlerine dikkati çeken asıl nokta, "Avrupalılık bilinci" adına

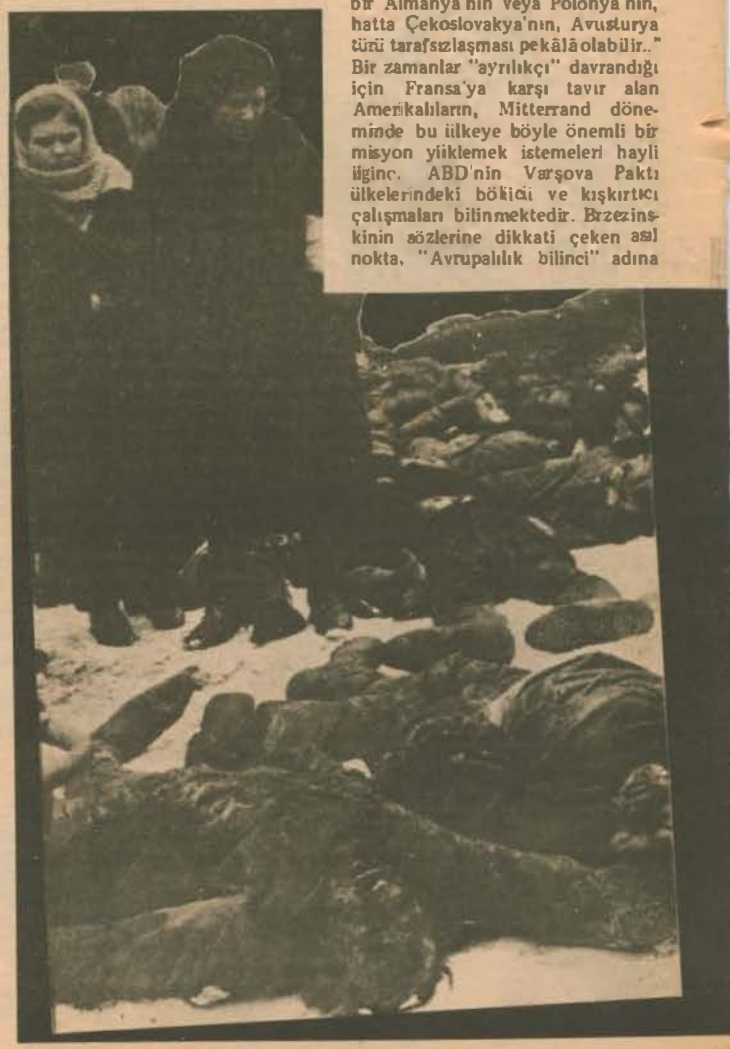

ILIK 8 MAYIS

Sargut Şölçün

Fransa'nın öne sürülmesi, hatta bir anlamda kışkırtılmasıdır.

Aynı gazetenin 31 Mart 1985 tarihli "Siyaset" ekinde, yine tanıdık bir kişiliğin, ama bu kez bir Fransız'ın (konuyla doğrudan olmasa bile dolaylı biçimde bağlantılı) açıklamalarını okuyoruz. Yves Montand, Avrupa'nın Sovyetler'e karşı kendini nasıl savunması gerektiği sorusuna şöyle karşılık veriyor: "Böyle bir savunmayı gerçekleştirmek için, iki ülkenin önemi büyük: Fransa ve Almanya... kıtanın coğrafi konumu, bu savunmanın temelini Federal Almanya ve Fransa'ya yaslıyor." Montand'ın, Avrupa'daki politik gelişmelerle ilgili düşünceleri pek önemli olmayabilir; ne var ki, Avrupa'nın "korunması" söz konusu olunca bu Marsilyalı "solcu"nun, Fransa ile F. Almanya'nın adını vermesi, burada ele alınan sorun açısından ilginçleşiyor. Cumhuriyet'in 10 Şubat 1985 tarihli "Siyaset" ekini yeniden elimize alalım. Burada bu sefer, C. Candar'ın yazdıklarına göz atalım. "En önemlisi, Yalta'nın kırk yıllık ömrü içinde Batı Avrupa'da olduğu gibi, Doğu Avrupa'da da 'Avrupalılık' bilinci beslenmeye ve oluşmaya başladı. 'Avrupalılık' bilinci, Avrupa ötesi güçlerden, deneyimli kıtanın kendisini sıyırma arayışları olarak da tanımlanabilir.. Bu noktada, Fransa-F.Almanya ekseni, bu eksenin Batı Avrupa politikasının biçimlenmesinde oynadığı pivotal rol önem ve değer kazanıyor." Gerçi tarafsız gazetecimiz, "Avrupalılık bilinci"nin tanımında biraz yanılıyor; ama ABD politikası açısından bu bilincin Avrupa'da hangi eylemler halinde biçimleneceği ve bunda hangi ülkelerin baş rolü oynayacağı konusunda, Pentagon'un görüşlerini başarıyla özetlemiş.

Yalta ile Potadam anlaşmalarının ve 8 Mayıs zaferinin yıldönümünde gündeme getirilen "Avrupalılık bilinci" bağlamında, karşımıza sık sık Fransa ve F. Almanya özel birer "görevli" olarak çıkıyor. Bu iki ülkedeki devlet yetkililerinin bu konuda ne düşündükleri henüz belli değil; büyük bir ihtimalle, ABD'den kaynaklanan bu öneriye sırt çevirmeyeceklerdir. Ancak, adı geçen ülkeler halklarının, böyle bir politikaya hemen "evet" diyeceği şüphe götürür bir varsayımdır. ABD'nin önderliğinde bir "Avrupalılık bilinci" hareketi..Neden ABD "Avrupalılık" uğruna böyle bir fedakârlığa katlanacak gibi görünüyor? Bir "Avrupalılık" yı da "Amerikalılık bilinci" var da, neden "Asyalılık" ya da "Afrikalılık bilinci" olmadı? Neden "Akdenizlilik bilinci" fazla yaşayamadı?.. Acaba "Üç dünya teorisi" ne artık Amerikalılar mı sahip çıkıyor?.. Sonra, neden Fransa ve F.Almanya? Hadi diyelim ki, F.Almanya, ABD'nin Avrupa'da en çok güvendiği yoldaşı ve vitrini olma durumunu koruyor; ama Fransa'nın özelliği ne? Belki de Brzezinski haklı; bu ülkenin, geçmişinden kaynaklanan bir tarih bilincine sahip olduğun doğrudur. Brzezinski haklı çıkarsa, bu yazı amacına ulaşmış sayılabilir. Şu "Avrupalılık bilinci", Pentagon buluşu olmadığı için, Avrupa'ya özgü bir geçmişle yüklüdür.

Thomas Mann gibi "nesli tükenen" burjuvalardan olan Stefan Zweig, "Dünyanın Monotonlaştırılması" başlıklı kitabında, Avrupa'nın mânevi gelişmesini inceler: İnsanın kendi "ben"i olarak kalmasıyla (ya da kalmak istemesiyle) bir toplum içinde yaşaması arasındaki çelişki, adına hayat dediğimiz tarihi sürecin itici gücüdür. Avrupa'daki halklar da, bir yandan kendi benliklerini korumak isterken, öte yandan da duygu, irade, düşünme ve yaşama alanlarında, ezeli bir birleşme özlemi içindedirler. İkibin yıldık bu özlem yaratmıştır Avrupa kültürünü. Ancak bu özlem, tarih öncesindeki mitler dönemine götürülecek kadar eskidir. İncil'in daha ilk sayfalarında anlatılan Babil Kulesi efsanesi, insanlığın yaratıcı birliğinin ilk sembolik hikâyesidir. O zamanlar, ilizerlerinde gökyüzüne gören insanlar, insan olmalarından kaynaklanan bir etkiyle ulaşılmaza varmak isterler ve ilk kez birlikte bir eser yaratmaya kalkarlar. Bir kent ve bir kule inşa edecekler; gökyüzüne yükselecek bu kuleyle ebedileşeceklerdir. İnsanlık, balçık ve tuğlayla ilk eserini gerçekleştirir. Ne var ki, birlik olduğu zaman insanlığın nelere kâdir olduğunu gören Tanrı, iktidarını tehlikeye düşürmemek için, önlem alır. Bir gecede olan olmuş ve insanlar birbirinin dilinden anlamamaya başlamıştır. Çatışmalar çıkar, birlikte yaratılan eser terkedilir; herkes kendi kabuğuna çekildiği, kendini sevdiği ve kendi dilini konuştuğu için, Babil Kulesi harabeye döner. Sonra tarih çağları başlar, ama eski Yunan kültürü de dahil olmak üzere, gelip geçen toplumlar ve uygarlıklar, dünyaya birlik damgasını vuramamışlardır. Avrupa'nın gerçek anlamda politik ve düşünce birliği ise, ilk kez Roma'yla oluşur. Roma İmparatorluğu'nun kurmak istediği egemenlik o zamana kadar olduğu gibi sadece asker güce değil, aynı zamanda, Latince'de biçimlenen bir düşünce birikimine dayanmaktadır. Ve İmperium Romanum bunu başarmıştır Bu durumda, Roma'nın yıkılması da, Avrupa kültürünün, oryantal ve Çin kültürlerinin genişine düşmesine neden olmuştur. Ancak bu anarşi ortamında bile, Avrupa'da birlik fikri kaybolmamıştır ve felâket ortamı kendi zıddını yaratarak birliğe kavuşulur. Yeni eserin adı Katolik Kilisesi'dir. Maddi olan yıkılmıştır, ama mânevi olan kurtulmuştur; yeniden yeşermeyi sağlayan tohum da Latince'dir. Manastırların katakomblarında keşişler tarafından saklanarak kurtulan Latince, hayatla bağlantısı kesildiği için, bir süre sonra, yine kendi zıddını yaratarak halklar arasında bir anlaşma engeline dönüşür. Teolojinin gölgesinde buz kesen düşünce dünyası, üstüne serpilen ölü toprağından, Hümanizm Çağı'nda kurtulur. Erasmus, von Rotterdam, Bruno, Spinoza, Bacon, Leibniz, Descartes gibi "aynı cumhuriyetin yurttaşları" sayesinde, Avrupa uygarlığı yeni bir geleceğe uyanmıştır. Birbirlerinden binlerce mil uzaklıklarda yaşamalarına rağmen, o dönemlerin sanatçıları, düşünürleri ve şairleri, bugünkü uçaklar, demiryolları ve otomobiller çağından çok daha sıkı bağlarla birbirlerine bağlıdırlar. Ama bu arada Reformasyon, Rönesans'ı darmadağınık etmiş, birleşik Avrupa düşüncesi yine bir "torso" olarak kalmış; yaratıcılık, ulusal dilin çizdiği sınırlar içinde sıkışmıştır. Tarihi gelişme durmadığı ve yanlızca "teneffüs" yaptığı için, birlik çabası kendini yeni bir alanda gösterir. Avrupa birliğinin öncüleri, artık teologlar, filozoflar ve şairler değil, müzikçilerdir. Devrimler ve Napoleon savaşlarıyla yeniden ulusal sınırlar içine kapanan mânevi yaratıcılık, uluslarüstü olma çabasını sürdürür: "Her yerde yeni vatanlar yaratmakla uğraşıldığı bu anda, soğuk kanlı bir düşünür için, kendi zamanının üzerine çıkabilen düşünür için, vatan hiç bir yerdir ve her yerdir."(Goethe) Ondokuzuncu yüzyıl, duygularda ve eğilimlerde kollektifliğin iyice ortaya çıktığı dönemdir. Byron'un, Hölderlin'in, Puşkin'in lirik kötümserlikleriyle, 1848 devrimlerinin bütün Avrupa'yı baştan başa kaplaması rastlantı değildir. Aynı yüzyılın sonunda "Birleşik Avrupa Devletleri", artık politik (ve aynı zamanda politika üstü) bir talep olmuştur. Nietzsche: "Aya'nın küçük yarımadası" artık birleşmek zorundadır.

Stefan Zweig'ın, 1932'de Floransa'da verdiği konferansta dile getirdiği bu görüşlere tamamen katılmayabiliriz. Öncelikle, kırılmış sistematiğin duygusal baza dayalı yanının ağır basması, kafamızda birçok soru işaretinin belirmesine neden olmaktadır. Bu haliyle bile Avusturyalı sanatçı, "Avrupalılık bilinci"ni anlatırken, Antik kültürle Hıristiyanlık'a (ve de kapitalizme) dayalı burjuva ideolojisinin gelişmesini çizmektedir. Zweig'la biraz daha meşgul olalım, bazı ipuçları yakalayabileceğiz:

Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen önce, bir büyük düşünür ve sanatçı, yarattığı eserle birlik fikrinde ısrar etmektedir: Romain Rolland ve romanı "Jean Christophe". Bu

dönemin Avrupa'smın ortak bir kitabı yoktur. Jean Christophe, bu eksikliği uluslararası zıtlıklardan yola çıkarak gidermek ister. Kendisi bir Alman'dır, Paris'e gelir, herşeyi yabancı ve anlamsız bulur, ta ki bir Fransız dostu oluncaya kadar... Oliver, kendisine Fransız kültürünü kavramayı öğretir. Yaratıcı eylem, yaratıcı düşünceyle birleşmiştir (İşte Fransa ve Almanya yine karşımıza çıktı!). Ancak nihai uyum için yine bir şey eksiktir. Sonra Grazia ile sembolize edilen İtalyan dehasının olgun üzelliği ile, bu eksiklik de tamamlanmıştır. Bu üçlü sayesinde, Jean Christophe bir "Avrupalı" olmuştur. İç özgürlüğün yücelliğine erişilmiş, gururu aklın hizmetine veren adalet sağlanmıştır.

Zweig'in Rolland'ın romanıyla ilgili bu yorumuna egemen olan iyimserlik, Babil Kulesi'ni ve Roma'yı yerle bir eden birinci büyük savaş yüzünden bile kaybolmuyor. Abartma gibi gelebilir, ama sanatçı biraz gayret etseydi, marksizmin kaynaklarını bile bu "Avrupalılık bilinci" içinde bulabilecekti; ancak, 1917'yi atlayan Zweig'tan böyle bir politik bilinci bekleyemeyiz. "Nesli tükenen" burjuvalardan sayılan Zweig'in (ki Romain Rolland da, Zweig'la birlikte verdiği barış mücadelesi ve hümanist geleneğe bağlılığıyla, aynı türe girmektedir) savunduğu "Avrupalılık" ile Pentagon'da tezgâhlanan "Avrupalılık" arasında büyük bir fark olduğu bellidir. Stefan Zweig faşist barbarlığa dayanamayıp intihar etmeseydi, 8 Mayıs 1945'de (Avrupa toprağının ürünü olan) hümanist geleneğin kurtulduğunu görecekti. Ve o zaman, büyük bir ihtimalle, bugünü gerçekleştirenleri kendi kronolojisinde saygıyla anacaktı. Hele Reagan ve Brzezinski gibi düşünenlerin söylediklerini duysaydı, herhalde şöyle diyecekti: "Bugün yaşayan herkes 8 Mayıs'ı kutlama hakkına sahip değildir!" Çünkü, "Avrupalılık bilinci" diye formüle edilen, aslında hümanist geleneğin kendisidir; düne kadar, haklı olarak sahip çıktığı bu geleneği, burjuva ideolojisi, bugün artık -istemese bile, çağdaş sahiplerine, savaş çıkaran değil, ama savaş bitiren güçlere devretmek zorunda kalmıştır. Bilim ve Sanat'ın 36. sayısında (1983) Tomris Uyar, Türkiye gibi savaş kültüründen yoksun ülkelerin ödeyeceği bedeli anlatırken şunu yazmıştı: "Sanıyorum, çok uzun bir süre, kutsal barışı savunurken bile, savaşa gönderme yaparak ödenecek bu bedel." İşte, aynı şeyi bu yazıda yapmış oluyorum. Yalnız, bu, sadece Türkiye gibi ülkelere özgü bir durum değil galiba. Heinrich Böll, F. Alman bir yazar ve 8 Mayıs nedeniyle oğullarına yazdığı mektupta şöyle diyor: "Askerler -ki onlardan biri de bendim-, aslında, savaşta kendilerine karşı çarpışmak üzere gittiklerini değil, onları savaşa gönderenleri şikayet etmelidirler." (Die Zeit, 15 Mart 1985)

Avrupalılar ve Amerikalılar, şu ya da bu biçimde Yalta'yı anarlar ve 8 Mayıs'a hazırlanırlarken, Türkiye'de neler yapılacak diye ister istemez merak ediyoruz. Üniversitelerin bilinde olsun, Yalta ve 8 Mayıs'la ilgili bir "bilimsel" toplantı düzenlenemez mi? Hazır "Ermeni terörü"-"Bulgaristan'daki Türklere yapılan baskılar" ve "NATO'yu tanıtma" gibi konuları içeren toplantılarla üniversitelerimiz dış politikaya açılmışken.. 8 Mayıs'tan ne anladıklarını, bir de YÖK'ün bilimcileri dile getirseler.. Kaldı ki, Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı, NBC Televizyonu'na verdiği demeçte, "Amerika'nın güvenliği açısından, Türkiye'nin güçlü olması gerekir" diyerek "Avrupalılık bilinci"nin güzel bir örneğini de vermiştir. ●

40-45 şiirleri

Saman Sarısı

...

vakit hızla ilerliyordu yaklaşıyordum gece yarılarına
çıktılar önüme ansızın
oraları gündüz gibi aydınlıktı ama onları benden başka
görenolmadı
bir mangaydılar
kısa konçlu çizmeleri pantolonları ceketleri
kolları kollarında gamalı haç işaretleri
omuzları omuzlarında miğferleri vardı ama başları yoktu
omuzlarıyla miğferlerinin arası boşluktu
hatta yakaları boyunları vardı ama başları yoktu
ölümlerine ağlanmayan askerlerdendiler
yürüdük
korktukları hem de hayvanca korktukları belli
gözlerinden belli diyemem
başları yoktu ki gözleri olsun
korktukları hem de hayvanca korktukları belli
belli çizmelerinden
korku belli olur mu çizmelerinden
oluyordu onlarınki
korkularından ateş etmeğe de başladılar artsız arasız
bütün yapılara bütün taşıt araçlarına bütün canlılara
her sese her kıvılcıma ateş ediyorlar
hatta Şopen sokağında mavi balıklı bir afişe ateş ettiler
ama ne bir sıva parçası düşüyor ne bir cam kırılıyor
ve kurşun seslerini benden başka duyan yok
ölüler bir SS mangası da olsa ölüler öldüremez
ölüler dirilerek öldürür kurt olup elmanın içine girerek
ama korktukları hem de hayvanca korktukları belli
bu şehir öldürülmemiş miydi kendileri öldürmeden önce
bu şehrin kemikleri birer birer kırılıp derisi yüzülmemiş miydi
derisinden kitap kabı yapılmamış mıydı yağından sabun
saçlarından sicim
ama işte duruyordu karşılarında gecenin ve buz gibi esen
yelin içinde sıcak bir francala gibi
vakit hızla ilerliyordu yaklaşıyordum gece yarılarına
...

NAZIM HİKMET

Önemli Görev

Akşam olup da
ışıkları ölünce kentlerin
gündüz "ağaç" denilen
kara iskeletler
taşımaya başlayınca gökleri
uyanır ölü askerler.

Hafif ıslak taşlar üzerinde
başlarlar yürümeye.
Dost ve düşman olarak
düşmüşlerdi vaktiyle o sokaklarda
benzinle tutuşturup birbirlerini
fosforlu mermilerle vurmuşlardı
bedenlerinin her köşesini.

Şimdi yürüyorlar taşların üzerinde
kentler sessizken
duyasınız diye.
Çünkü korkuyorlar
yukarda, evlerinizde
trende
otomobilde
köprüde ve kulede siz
meşgulsünüzdür diye
unutmakla
unutmakla

GÜNTER KUNERT
Türkçesi : GÜRHAN UÇKAN

"...Sene 1941 değil artık
sene 1945.
Moskova kapılarında değil artık
Berlin kapılarında dövüşüyor
seninkiler..."
Nâzım Hikmet

"...Ankara radyosu:
"-On güne kalmaz," dedi
"Führer'in tankları Moskova'da
geçit resmi yapabilir."
Halil biliyordu ki yapamazlar.."
Nâzım Hikmet

1 Eylül 1939'da Hitler'in orduları Polonya'ya girdiği ve iki gün sonra Fransa ile İngiltere'nin Almanya'ya savaş ilân ettiği zaman Sovyet-Fin savaşı henüz başlamamıştı. Alman uzmanların verdiği bilgilere göre silâhlanan Fin güçleri, Leningrad'a 30 km yakındaki sınırda büyük yığınak yapıyordu. Bir yandan okyanuslar ötesinden ABD, öte yandan İngiltere ve Fransa Fin yöneticileri "arkanızda biz varız!" örneği sözlerle destekliyorlardı. Kasım ayında beklenen Sovyet-Fin savaşı patlak verdikten sonra ABD, Fransa ve İngiltere, Finlandiya'ya her türlü askeri, ekonomik ve "ablâki" yardımı yapmaya hazır olduklarını açıkladılar. Aynı zamanda "Yıldırım Savaşına" başlamış olan naziler, sanki unutulmuş gibiydiler 28 Ocak 1940'da İngiliz hükümeti, göçmen Polonyalılardan oluşan ve Fransa ile İngiltere'de eğitilecek bir gücün Finlandiya'ya gönderilmesi önerisini gündeme aldı. Söz konusu güçler, Petsamo-Murmansk bölgelerini işgâlde kullanılacaklardı. Bu öneri daha sonra İskandinav ülkelerinden destek görmeyince askıya alındı.

İngiliz ve Fransız yöneticiler, resmen savaş ilân ettikleri Almanya'ya değil, Sovyetler'e karşı savaş tasarılarını sürdürdüler. 5 Şubat 1940'da İngiliz-Fransız Müttefik Devletler Üst Konseyi, her iki ülkenin askerlerinden oluşacak 100000 erlik bir orduyu aynı ayın sonunda Finlandiya'ya yola çıkmaya hazır hale getirme kararı aldılar. ABD'nin Fransa büyükelçisi William Bullitt, Fransa'nın Sovyetler'e karşı tutumunu, "diplomatik ilişkileri bozmadan ve savaş ilân etmeden ama elden gelirse Sovyetler'i toplar ile darmadağın etmeye hazır," olarak tanımladı.

İngiliz tarihçi Alan J.P. Taylor durumu şöyle dile getiriyor: "Finlandiya'ya güç gönderme konusundaki gerekçelerin nesnel incelemeden geçirilmesi gerekir. Büyük Britanya ile Fransa'nın, Almanya ile savaş halindeyken Sovyet Rusya ile de savaş çıkarmak istemeleri, bir delilik belirtileri gibidir; bu girişim, savaşı bir anti-bolşevik olay haline getirerek Almanya ile savaşın unutturulması ve hatta bitirilmesini içeren sinsi bir plândır."[1]

Bu girişim de, daha önceki gibi yürümedi. Özellikle İngilizler, bir kez daha başlattıkları politikayı son anda bıraktılar.

Ama Sovyetler'e saldırma tasarılarından vaz geçmemişlerdi. 28 Mart 1940'da Londra'da altıncı kez toplanan Müttefik Devletler Üst Konseyi, İngiltere'nin o zamanki başbakanı Chamberlain, Churchill ve Fransa'nın yeni başbakanı Paul Reynaud ve çeşitli yüksek rütbeli subayların katılması ile Sovyetler'e bu kez de güney sınırlarından saldırma konusunu ele aldı. Fransızlar, Sovyetler'in Kafkasya'daki petrol tesislerini bombalamaktan yanaydılar. Chamberlain, bunun Sovyetler ile savaş çıkarılması demek olduğunu söylemesi üzerine şimdilik Orta Doğu'da on beş bombardıman uçağı bulundurmakla yetinilmesi kararını aldılar. Fransız generaller, bu sayının 100'e çıkarılması halinde Sovyetler'in Bakü ve Gronzy'deki petrol tesislerinin tümünün, Kara Deniz'deki limanlarının da yüzde otuzunun yerle bir edilebileceği görüşünü belirttiler[2]. 4 ve 12 Nisan 1940'da toplanan Fransa bakanlar kurulu, bakanların çoğunun onayı ile bu tasarıyı kabul etti. Oysa bakanlar kurulu ikinci kez toplandığında, Alman güçleri Danimarka'yı ele geçirmiş, Norveç'i de işgâl etmeye başlamışlardı. Yine de Fransız yöneticiler, gündemde Sovyetler'e saldırmayı görüyorlar, kapılarına dayanan tehlikenin bilincinde değilmiş gibi davranıyorlardı. Daha sonra kendi orduları, Almanlar karşısında çabucak silâhları bırakınca, bu yanlışlarının nereye vardığını ancak anlayabileceklerdi.

Ne ki her iki ülke de, bu istekleri geri çevirdiler. Bu durumda Müttefik Devletler Üst Konseyi'nin savaş komitesi, 26 Nisan 1940'da Sovyet Kafkasyası'na Romanya'yı üs olarak kullanarak saldırma önerisini tartıştı. Bu kez Romanya Krallığının yöneticileri, Sovyetler ile doğrudan doğruya çatışma tehlikesi ile, İngiliz ve Fransızlar ile işbirliği sonucu Hitler'i kızdırma riskini göze alamayacaklarını belirttiler.

Sözünü ettiğimiz her iki girişim de, II. Dünya Savaşı'nın eşiğinde bir avuç tutucu yöneticinin, kendi halklarının güvenliğini nasıl hiçe saydıklarının kanıtlarıdır. 1947'de İsveç'in yayınladığı Beyaz Kâğıt'ta İngiltere ile Fransa'nın, Bakü'ye yönelik ve Finlandiya topraklarını kullanan bir saldırının tüm hazırlıklarını yapmış oldukları açıklandı.

Charles de Gaulle anılarında bu girişimleri "Sahte Savaş" olarak adlandırıyor. de Gaulle'e göre Paris, "Rusya'ya saldırma tasarıları ile meşguldü -ya Finlandiya'ya yardım yolu ile, ya da Bakü'yü bombalayarak ve İstanbul'da üs edinerek-; Alman tehlikesi geri plânda kalmıştı." Fransızlar, Sovyetler ile olan ticareti neredeyse sıfıra indirdiler; yaklaşan Hitler tehlikesine karşı Sovyetler ile dayanışma yapmak yerine, onları en önemli düşman olarak görmeyi yeğlediler. Fransa'nın Hitler orduları karşısında yenilgisinin birinci sorumlusu olan Paul Reynaud, anılarında bunun çok büyük bir hata olduğunu kabul ediyor. Eski başbakana göre bu hata, "Fransız diplomasisinin Waterloo'su idi."

Churchill hükümeti 10 Mayıs 1940'da başa geldiğinde en yakın müttefiki Fransa yenilmişti. Bu durumda, tarihin en koyu anti-komünistlerinden olan Churchill, Sovyetler olmadan nazilerin yenilemeyeceğini anlayarak, İngiltere'nin bu ülkeyle olan ilişkisini düzeltmeye başladı.

Görüldüğü gibi Avrupa'nın en etkili devletlerinden ikisi, kendi dar görüşlü yöneticileri yüzünden hem halklarının verdiği kayıbı kat kat artırmışlar, hem de insanlığın yaşadığı en büyük trajedinin gereksiz yere uzamasına neden olmuşlardır. İdeolojik yanlışların, kategorik saplantıların ne büyük zararlara yol açtığının bundan güzel ve yeni örneğini bulmak güçtür. Bunun değerlendirmesini yaşadığımız günlerde doğru olarak yapmanın önemi ortada. Avrupa'da NATO ülkelerinin birbiri ardına topraklarını nükleer başlıklı füzelere açtıkları şu sıralar, Reagan'ın ağzından konuşan birçok devlet yöneticisi, kendilerine karşı yıllardır tek bir saldırganlığını görmedikleri Sovyetler Birliği'nden "insanlık için en büyük tehlike" olarak söz etmekteler. Çok değil, 40 yıl önce aynı hatayı yapan babaları, gerçek "insanlık için en büyük tehlike"nin kimden geldiğini çok geç anladılar. Şimdi saat on iki olmadan dileğimiz, bu yanlışın bir kez daha yapılmasının önlenmesidir. Çünkü böyle bir yanlış, insanlık için son kez demek olacaktır. ●

II. DÜNYA SAVAŞINDA FRANSA ve İNGİLTERE'NİN YANLIŞ HESAPLARI

Gürhan Uçkan

1. Taylor, A.J.P., English History 1914-1945, Oxford, 1965, s. 469
2. A History Of Second World War, 1939-1945, Vol. 3, Moskova, 1974, s. 37

DİRENME

Özdemir İnce

1940 dolaylarında, işgal altındaki Fransa'nın ve dünyanın öteki ülkelerinin şair, yazar, denemeci ve filozoflarını yayınlayan Fontaine (İşgal sırasında Cezayir'de, daha sonra Paris'te yayınlandı) dergisinin yönetücisi Max-Pol Fouchet şöyle diyordu: "En yüce şiirin her zaman bir bilinç değeri vardır." Derginin yayınlandığı 63 sayı boyunca ve daha sonra edebiyatı eylemle uzlaştıran Max-Pol Fouchet'nin her zaman coşkun bir yazınsal "nitelik" savunucusu olduğu görülmüştür. Eylem yazınında "nitelik"in öncelliği bulunmadığını sananlara, inananlara Fouchet'nin durum ve eylemi etkili bir yanıt oluşturmaktadır.

İşgal döneminde özgürlük ve bağımsızlığın, dolayısıyla bunların savunucusu ve savaşçısı olan Direnmenin ("La Resistance", "Mukavemet hareketi") sözcülüğünü yapan Fontaine'nin kolleksiyonunu karıştırdığımız zaman şu imzaları görebiliriz: Louis Aragon, Rene Char, Paul Eluard, Pierre Emmanuel, Pierre-Jean Jouve, Max Jacob, Henri Michaux, Pierre Reverdy, Saint-John Perse, Jules Supervielle, Tristan Tzara, vb.

Bu şiir anlayışları az-çok birbirinden farklı şairleri bir araya getiren güç neydi? Bu bir araya geliş, edebiyatın eylemle birleşip yüksek düzeyde bir şiirsel ürüne dönüşmesi, çok yüce bir amaçtan kaynaklanıyordu: En başta bozgunun reddi; ama yalnızca bozgunun reddi değil, bozgun düşüncesinin de reddi; insan olan'ın insan dışı olan'a karşı direnmesi; şiiri umut kaynağına, özgürlük bayrağına dönüştürme bilinci. Böyle bir amacı savunan Fontaine'de daha sonra Arthur Adamov, Samuel Beckett, Emmanuel d'Astier gibi yazarların da ilk kez yayınlandıkları görülecektir. Yıllar sonra ilk sayının yayınlanış mucizesini anımsayan Max-Pol Fouchet, "Şiir bizim düşmanı alaya aldığımız çetemizdi," diyecektir. Ve Fontaine dergisi şairlerinden yıllar sonra (1978) yapılan bir kitabın önsözünü şu cümlelerle bitirecektir: "Fontaine, dostlarım ve benim için her zaman bir gençlik oldu. Bu nedenle bu hem eski hem de yaş tanımaz sayfaları günümüz gençliğine önerdikleri ve bir bağ kurdukları için Jean ve Michel Breton'a şükran duyuyorum; çağdaşlarım yüzünden bunca hayal kırıklığına uğradıktan sonra, kendilerinden, şiir yoluyla ve şiirin başta başkaldırı olmak üzere her türlü biçimiyle, yeni bir umut filizlenmesi ve dirilişi beklediğim gününüz gençliğine ulaş tırdıkları için..."

Konumuz elbette Max-Pol Fouchet'nin yaşamı değil, ama bu yaşam bir umutla birlikte şiirin yüceliş'ne ve hayal kırıklıklarına da tanıklık ediyor.

"Gerçekte, Fransız Direnmeşiliri, 1939'dan önce şiire egemen olan ve onun gelişmesini engelleyen anlayışlara karşı, güçlü, doğrudan ve kesin bir protesto idi. Bununla birlikte, bu şiirin kendisine katılan şairlerin eski şiirlerinin bir çok niteliğini taşıdığını ve zorunluluklardan doğan bir çalışma olduğunu belirtmek gerekir." (Aragon, J'abats mon jeu.) Aragon durumu birkaç sətırla özetliyor ama biz biraz açmak zorundayız: Birinci dünya savaşı ile ikincisinin başlangıcı arasındaki dönemde Fransız şiiri büyük bir bunalım yaşamıştır. Bu dönemde Dadaizm, Gerçeküstücülük, Letrizme gibi akımların ortaya çıktığı, biçim araştırmalarından yola çıkan birçok şairin şiiri hokkabazlığa vardırdıkları, şair-okur (toplum) ilişkisini hiçe saydıkları, okurun beklentilerini umursamadıkları görülür. Gerçekte, öteki iki akımdan ayırmamız gereken ve şiire büyük olanaklar sağlayabilecek olan Gerçeküstücülük, ne yazık ki, "hezeyan"la özdeşleştirilerek dönüşsüz bir çıkmaza girdi. Oysa gerçeküstücülüğün başlıca amaçlarından biri insanı özgürleştirmekti. Ama gerçeküstücü şairlerin çoğu "insanın özgürleşmesi"nden, insanın siyasal, ekonomik ve inançsal özgürlüğünü değil, şairin uyuşturucu olarak bilincini ortadan kaldırmasını anlıyorlardı. Şiirin ve şairin bu trajik dönemini, daha sonra Direnme Hareketi'ne katılacak olan birçok şair (Aragon, Eluard, Robert Desnos, Tristan Tzara, vb.) yaşadı. Bu şairlerin Direnme Hareketi'ne katılmasıyla yapıtlarının içeriğinde ve biçiminde oldukça önemli değişiklikler oldu. Ama asıl değişiklik içerikteydi: Şiirin ve şairin tarihsel ve toplumsal sorumluluklarının bilincinde olan bir içerik! Bu geleneksel Fransız şiirinin (Villion-Hugo çizgisinde gelişen şiirin) dirilişiydi. Aragon'un da dediği gibi, bu şairler geçirdikleri büyük içeriksel evrime karşın kendi biçimsel niteliklerini büyük ölçüde sürdürdüler (bunun en iyi örneklerinden biri Rene Char'ın şiirleridir). Yani her şair kendi dili, kendi biçimi ile Direnme Hareketi'ne katıldı. Ama en büyük evrimi Aragon ile Eluard geçirdiler: "Hezeyan" içeriğinden, "otomatik yazı"dan gelip, hem biçim, hem de içerik olarak, Fransız şiirinin ana damarı ile birleştiler ve o zaman günümüzün büyük ve benzersiz Aragon ve Eluard'ı oldular.

Fransız Direnme Şiiri, yalnızca şairlerin yazdığı şiirlerden oluşmaz: Bu şiir aynı zamanda, bu bağlamda yazılmış anonim şiirleri, halk şiirlerini, şarkıları, hayatının belli bir anında duygu ve düşüncelerini şiir yoluyla dile getirmek istemiş olan insanların, sürgünlerin, tutsakların, mahkumların, direnme hareketi savaşçılarının da şiirlerini kapsar. Bunlara bir örnek verecek olursak: Bir yeraltı gazetesinde yayınlanan bir imzasız şiir "ŞAİRİN GÖREVİ"ni (şiirin adı) şöyle tanımlıyor:

"Hayır, hakkın yok gül-bülbül
şarkısını söylemeye,
Hayır, hakkın yok ülkbahar
meltemlerini söylemeye,
Hayır, hakkın yok eski güzellikleri
anıp söylemeye.
.....
Ama söyle acının, hapishanelerin
şarkısını,
Söyle zindanları, işkenceleri söyle,
Söyle adlarından da büyük ölenleri"

Gerçekte uzun bir şiir, halkın şairden ne beklediğini göstermesi bakımından da çok önemli. Fransız şairlerinden çoğu halkın kendisinden beklediği şeyleri yerine getirmek için gözünü kırpmadan onun saflarını seçti. Aragon ve Eluard, kelle koltukta, yaşamlarının en güzel şiirlerini yazdılar ve bu eylemleri sırasında, yukarda da belirttiğimiz gibi, büyük Fransız şiirinin ana damarıyla buluştular. Rene Char direnme hareketinin bölgesel komutanlarından biriydi, biraz kapalı da olsa, direnme hareketinin en etkili şiirlerini yazdı. 22 Şubat 1944 günü gestapo tarafından yakalanan Robert Desnos, Terezin esir kampına gönderildi ve 8 Haziran 1945 günü orada öldü. Max Jacob 1944'de Nazilerin elinde öldü. Saint-Pol Roux'nun ölümünden, kızını yaralayıp bizmetçisini öldüren Alman askerleri sorumludur.. Ve bu örnekler çoğaltılabilir.

Fransız şairleri işgal döneminde takma adlarla, demet-çatma basınevlerinde gizlice basılıp dağıtılan şiirler yazdılar. Bu şiirleri yazmak, basıp yaymak kadar okumak da tehlikeliydi, ama bu şiirler büyük bir yaygınlık kazandılar ve Fransız şiiri onurlandı, büyüdü, yüceldi. Çünkü Fransız şairleri halkla özdeşleşmişlerdi, halkın yerine geçmiş, beş duyusunu ödünç alıp ödünç vermiş, halkın sözcüsü durumuna yükselmişti.

Ama bu böyle sürüp gitmedi. Kurtuluştan sonra, Fransız Direnme Hareketi'nin öncüleri nasıl politik (hem iç, hem uluslararası) engel ve muhalefetle karşılaştılarsa, Diren-

me'nin şairleri de kendi ortamlarında Çin duvarlarıyla kuşatıldılar. Ne garipti: Sanatçıların halkın gözükulağı-dili olması "bir kısım insanlar" tarafından ancak savaş zamanlarında beklenir ve istenir. Onun bir direniş öncüsü, düşman karşısında özgürlük savaşçısı olması kabul edilir ve bundan dolayı (belki) onurlandırılır. Ama savaş bitip (sözde) barış dönemi gelince, sanatçının böyle işlere burnunu sokmaması, savaş sırasında yüklendiği görevleri (gerçekte en asli görevleridir) bir gömlek gibi üzerinden çıkarması, kendi fildişi kulesine kapanması istenir. (Savaştan sonra Fransız Direnme Hareketi'nin öncüleri, ideolojileri nedeniyle, en kısa zamanda Fransız politik sahnesinden uzaklaştırıldılar. Şiiri destekleyen orta ve küçük yayınevlerinin 1948-1950 arasında kapanmak zorunda kalması, Direnme dönemi'nde Yazarlar Ulusal Komitesi'nde toplanan yazarların işbirlikçi yazarlarla aynı yerlerde yazmayı reddetmeleri, birkaçı dışında Direnme şairlerini yayınlanmamaya mahkum etti.) Bunun böyle olmasını isteyenler gene o "bir kısım insanlar"dır, ama ne yazık ki bunun böyle olması gerektiğine bazı "saf" sanatçılarla, bazı "bön" okurlar inandılar. (Kurtuluş'tan sonra büyük yayınevleri eski alışkanlıklarına döndüler ve sorumlu, eylemci, geleneksel şiir çekapularını kapattılar; hele Andre Breton'un ABD'nden geri dönmesiyle birlikte Gerçeküstücülük ve Letrizm'i olağanüstü desteklemeye başladılar.) Savaş döneminde kitlelerin malı olan şiir, giderek, geriledi geriledi ve 500-750 okurluk küçük bir azınlığın ilgisine mahkum oldu.

ve ŞİİR

Fransız şiirinin son kırk yıllık kısa öyküsü aşağı-yukarı budur: Sanki iğdiş olmuş gibidir. Gene de en çok okunan şairler bir zamanlar Fransız halkıyla sıcak ilişkiler kurmuş olan şairlerdir (Aragon, Prevert-Eluard, Apollinaire ve daha eskilerden Hugo "Baba").

Gerçekte, Jacques Gaucheron'un dediği gibi, Direnme şiiri "Fransız şiirinde bir parantez değildir." Peki nedir? İhanete uğramış, ezilmiş, işgalcilere ve katillere karşı ayaklanmış olan bir halkın bilinci olmuş bir şiirdir. Jacques Gaucheron, "Açıkça söyleyelim, diyor, bizim şiirimizde, bizim şiir geleneğimizde parantez içine yazılan şiir 'Direnme Şiiri' değildir. Parantez içine yazılan, kendini dar estetik araştırmalar açmazına kapatan ve geçtiğimiz son on yıl boyunca (1974 öncesi. Ö.İ.) en yeteneklilerine varıncaya kadar şairlerimizi, genç şiirimizi kötürüm eden hermetik (anlaşılmaz, kapalı) şiirdir. Bütün büyük yazarların ifade güçlerini ortaya koyu ve duyarlıklardan aldıkları bu ülkede, beylik olmak korkusu şairi yalnızca büyük temalardan ya da yalın duygulardan değil, aynı zamanda anlaşılır olmaktan da uzaklaştırdı." Dostum Jacques Gaucheron'un bütün yazısını aktarmanın olanağı yok. Ama özet şu: Büyük yayınevleri Direnme şiiri geleneğine bağlı şairlere kapılarını kapattı; aynı şairler radyo ve televizyonun olanaklarından yararlanma olanağı bulamadılar. Yani halkla aralarına engeller sokuldu. Öte yandan, hermetik şairler kendilerine sunulan bütün olanaklara karşı, Fransız şiirinin geleneğinin dışında kaldıkları, okuru yok saydıkları, şiiri kendi kendinin amacı yaptıkları için halkı kendilerinden uzaklaştırıp "okursuzluk"a mahkum oldular. Durum budur!

Buradan bir genellemeye geçerek yazımı bitirmek istiyorum: Savaş sırasında "bazı insanların" ülkenin kurtuluşu için şairin sözüne gereksinimi vardı. Barış gelince, "Öküz öldü ve ortaklık ayrıldı". Oysa Fransa'daki şairin, Batı'daki şairin görevlerinin değiştiğini doğrulayıp kanıtlayacak bir topludurum, savaş sonundan bu yana, hiçbir zaman gerçekleşmedi. Savaştan hemen sonra yaşanmaya başlanan "Soğuk Savaş" Kore, Cezayir, Vietnam ve Orta-Doğu savaşları, Afrika ve Latin Amerika'da yaşanan trajediler; savaştan bu yana büyük bir hızla gelişen ve insanları uzaktan yönetilen oyuncak bebekler durumuna indirgemek isteyen kitle iletişim araçları, bilgisayar egemenliği, videolar; nükleer silâhlanma, uzayda yıldızlar savaşı... bütün bunlar Direnme Şairi'nin görevlerinin sona ermiş olduğu savlarını kökünden yalanlıyor. İnsan bugün her zamankinden daha büyük bir tehlike altındadır, çünkü insanlık "insanlık"ının elinden alınması tehditini yaşıyor. Ama şaire diyorlarki: "Bunlar senin işin değildir. Sen kendi fildişi kulende sözcüklerinle oyna, oyalan.. Çünkü yazınsal yaratı ilk önce bir dil sorunudur.." Ne yazık ki zavallı şair, zavallı yazar inanıyor buna ve başlıyor oynamaya, oyalanmaya. Yazınsal yaratının dile dayanmasının, yazının dile indirgenmesi anlamına gelmeyeceğini, bu yaratı sürecinde "dilden önce" ve "dilden sonra" evrelerinin bulunduğunu, her zaman bulunmuş olduğunu ve her zaman bulunacağını unutuyor; ve söz'ün ve dil'in içeriğine sırtını dönerken insana da sırtını dönmüş olduğunu unutuyor. Ama sırtını döndüğü o "insanlık"ı tehdit altında olan insan onu ilgisinden yoksun bıraktığı zaman, o okur-insan'ı suçlamaktan da geri kalmıyor. Öylesine yalnız ve bu yalnızlık nedeniyle öylesine mağrur(!) ve saldırgan ki Victor Hugo, Walt Whitman, Emerson, Ginsberg, Ferlinghetti, Neruda, Ritsos, Aragon, Eluard, Lorca, Guillen, vb., şairlerin kendisinden neden on binlerce, yüz binlerce kez daha fazla okunduğunu bir türlü anlayamıyor. Biraz nesnel dünyaya bakabilse, "duman altı"ndan kurtulabilse, kendi üzerine düşen görevi üstlenen Pink Floyd, Bob Dylan, Leonard Cohen, Genesis gibi şarkıcı ve toplulukların neden gençlik kalabalıklarıyla yakın ilişkiler kurabildiklerini belki anlayabilecek, ama olan-bitene burun kıvırdığı için işin can alıcı noktasını ("Başkaldırıyı") farketmesi olanaksız...

Bunlar arasında genç Fransız şiirinin aldandığı nokta: "Direnme Dönemi Şiiri'nin görevini tamamlamış olduğuna inanmış olması. Nevar ki bu aldanış ona çok pahalıya mal oldu: Çünkü şu anda Fransa içinde ve dışında, "söz"ü, "dil"i ve "ses"i olan şairler arasında bir tane 1920 ve 30 ve 40'larda doğmuş Fransız şairi yok. Ama "Direnme"nin ruhuna sahip çıkıp geleneğini sürdüren yaşdaşları Güney ve Kuzey Amerikalı, Asyalı, Afrikalı şairler büyük bir ağırlık kazanmaya başladılar.

"Kurtuluş'ta, 1939-1944 döneminin büyük şiirinin, Fransa'da ve yabancı ülkelerde, tümüyle şiirsel sorunun içinde yer aldığı ve ona teorik ve pratik bağlamda yüksek düzeyde öneriler getirdiği kesinlikle anlaşıldı. Şiir, büyük bir değişim geçirmesi bir yana, bütün yazınsal hayatın en etkili, en canlı etkinliği durumuna gelmişti. Halk, hiç kuşkusuz, savaş sırasında kalemini düşmanın emrine vermemiş olan yazarlara karşı büyük bir gönülborcu duyuyordu, ama şairlerin bambaşka, ayrıcalıklı biryeri vardı; çünkü bütün kaynaklarıyla büyük ulusal geleneğe bağlanan şiir, sonunda özgürlüğünü kazanmış olan halkın ruhuna uygun düşüyordu." (Jacques Gaucheron, "Fransız Şiirinin Büyük Bir Anı").

Ve Jacques Gaucheron'un sözünü ettiği gelenek, genellikle yanlış anlaşıldığı gibi (ya da öyle anlaşılmak istendiği gibi) yalnızca biçimle ilgili değildi; o gelenek bir davranış geleneğiydi, yani direnme geleneğiydi.

ÜÇÜNCÜ REICH'DA KADININ ROLÜ

Başlangıçtan beri aynı düşünce yapısında erkeklerden oluşma militan bir topluluk olan Nasyonal Sosyalist hareket kadına neredeyse hiçbir hak tanımamıştı. 1921 yılının ilk aylarında üyelerin yaptığı ilk genel toplantıda 'bir kadının parti yederliğine yükselmesi ve yönetim kuruluna girmesi kesinlikle kabul edilemez' bağlaşık kararı alınmıştı. Führerlexikon, ya da yederler indeksi, çoğu önemsiz insanlardan oluşan sayısız ad arasında bir tek kadına yer vermiyordu; ve Üçüncü Reich'ın daha sonraki yıllarında, her iki cinsiyetten milyonlarca insanın kayıtlı bulunduğu kuruluşlara karşın, kadın politikada gerçek anlamda temsil edilmiyordu.

Resimler, anıtlar, heykeller ve aynı zamanda amatörce ama resmen desteklenen 'gerçek milliyetçi şiir'lerde, erkek bir kahraman gibi işleniyordu. Kendi toprağında cesur bakışlarıyla güneşin doğuşunu izlerken ya da bacakları ayrık, dimdik ayakta, güçlü-çıplak göğsüyle hayatın tüm güçlüklerine karşı koyar gibi gösteriliyor, uzun boylu, iri göğüslü karısı da ona yaslanıyordu. Kadın da yiğit ve cesur, fakat aynı zamanda şevkli ve yorulmaksızın doğurduğu çocukları arasında engin ve neşeli bir yaratık olarak betimleniyordu. Erkek terimin buharında yoğrulmuş ve soylu bu dimdik duran sarışın köylü güzeli Nasyonal Sosyalist öğretisinin ilkelerine uygundu.

Bu tantanalı kahramanlık betimlemelerinin ardında sinsi güç politikası pusuda yatmaktaydı. Bu düşünce evliliği bir 'verimlilik ilişkisi' olarak görüyor ve kadını çocuk doğurma başarısına göre değerlendiriyordu. Doğal olarak kadını toplumsal değil erotik çerçevede bir kavganın içine atmak düşünülmüştü. Bir kadının hayatında erişebileceği en yüce değerler aşk, aşkla ve anlayışla ve çocuk doğurarak mutluluğu gerçekleştirmek olarak görülüyordu. 'Dünyaya getirdiği her çocuk ulusunun varoluşu ya da yokoluşu yolunda kadının kazandığı bir savaştır' diyordu Hitler.

Bu kitle erotizminden ister politik düşüncelerden ister Hitler'in kişisel saplantılarını sorumlu tutalım, her iki durumda da kadına yalnızca bir nesne olarak bakılıyor ve 'kendini teslim etme' ya da 'yetke ve düzen isteği' gibi kadına bazı özellikler kadını ruhsal açıdan yönetilmeye daha yatkın kıldığı şeklinde değerlendiriliyordu. Hitlerin bazı kişisel eğilimleri ve Nasyonal Sosyalist öğretisinin kadınlara ilişkin yönlerinin kesişme noktası burada yatmaktadır; çünkü özünde bu öğreti yalnızca popüler yazılarda geliştirilen kuramları canlandırmakla kalmadı, aynı zamanda onlara belli bir yön de verdi, ve sözcüklerin ve imgelerin aldatıcı yalınlığının ardında bu öğretinin amaçlarının öldürücü gerçekliği sırıtıyordu. Bütün bunlar, yayılmacı amaçları örten düzme bir romantik maskeden başka birşey değildi. İşte Nasyonal Sosyalist öğretisi uygulamalarının belirleyici özelliği burada yatmaktadır.

Nasyonal Sosyalizmin kadın özgürlüğü sorununu eninde sonunda çözeceği savı kadınların çağdaş toplumlardaki belirsiz konumlarının tümüyle erkek ve kadının eşit olduğu liberal dünya görüşünün sonucu olduğu anlayışına dayanmaktaydı. Erkekle kadın arasındaki doğal ayrım giderilince ve aslında, yani başlangıçta varolan temel iradeye dönüş gerçekleştiğinde, aydınlarca yapay olarak yaratılan tüm sorunlar anlamsızlaşacaktı. Bu görüşe göre, kadın kabilenin ve biyolojik kalıtımın koruyucusu, henüz olgunlaşmamış ırksal kaynağın, evcil edemin, ve sonsuz ve öncesiz ahlakın gözetmeniydi. Alfred Rosenberg kadının ana görevlerinden birini 'saf ırkını yaşatmayı kafalara sokmak' olarak görürken, Reich kadınları yederi Gertrud Scholtz-Klink kadınlara 'ailenin ve ulusun rahibeleri olun' çağrısında bulunuyordu. Bu düşüncelerin ışığında, 19 uncu yüzyılın kadın hakları hareketi, demokrasi gibi, liberalcilik ya da parlementer rejim gibi, aryan ırkını sistemli bir şekilde yoketmek için Yahudilerce uydurulmuş sözler olarak görülüyor ve yozlaşma belirtisi olarak niteleniyordu. Nasyonal Sosyalist öğretisine göre, 'Alman kadınının asıl isteği bir eş ve anne olmaktır. Kızıl insanbilimcilerinin kendilerini ve kadınları aldatmaya çalıştıkları gibi, yoldaş olmak istemiyorlar; fabrikalarda çalışmak, yönetimde ya da Meclis'te yer almak gibi özlemleri yoktur onların. Bütün istedikleri, sıcak bir yuva, sevilen bir koca ve bol bol mutlu çocuktur.'

Nasyonal Sosyalizme özgü, çağcıl dünyaya karşı alınan düşmanca tavır, büyük kentleri, uygarlığı yadsıma, ve teknolojik ve endüstriyel bir topluma tarımsal toplum modellerini zorla kabul ettirme çabaları 'ulusta bir köylü zihniyeti yaratma' isteğine kadar varmış, ve bu önerilen ideal kadın tipinde de kendini göstermiştir. Yazarlara işlemeleri 'öğütlenen' konulardan bazıları şunlardı: Toprağın gerçek sahibinin köylü olduğu, klan fikri, kentleşmeye karşı çıkma, ırkçı düşünceye dayanan yeni bir dizge, toprağa bağımlı yaşayanların ve askerlerin hayatları, köyün teknik donanımı ve kültürel bağımsızlığı. Reich tiyatrolarının başında bulunan Rainer Schlösser'e göre yazarlar 'toprağa yakın olan Alman kanında yeşeren o yüce şarkıyla Asya topraklarından fışkıran yabancı cinsel kurgulara' karşı durmalıydı. Ve böylece, köylü kadının analık özelliklerini yadsıyan,

kırmızı dudaklı, boyalı tırnaklı, yüksek topuklu ve nikotin sevdalısı kent 'hanımefendisi', ya da bir diğer betimlemeyle İbsen-kadın tipi lanetleniyordu. Çoğu Alman kentinin polis şefleri lokantalara kadınların sigara içmelerini yasaklayan posterler asıyorlar, ve Erfurt polis şefi ise halkı sigara içen kadınlara 'birer Alman eşi ve anası olarak görevlerini anımsatmaya çağırıyordu.

Kadın haklarına ilişkin tüm fikirler Nasyonal Sosyalist öğreticilen tarafından yadsınmış ve kadının zihinsel ve tinsel savaşımına erkeklerin savaşımına katkıda bulunduğu sürece hak ve görev tanınmıştı. Kadının toplum içindeki durumunun yüceltilmesi girişimlerinin özünde 'analık' vardır. Goebbels kadının toplum yaşamından çekilmesini 'temel asalet' unsurunun yeniden kazanılması için gerekli olduğunu açıklarken, Hitler de açık sözlülükle Nasyonal Sosyalist kadın hareketi programının tek bir konuya önem verdiğini, bunun da 'çocuk' olduğunu söylüyordu. Hitler'e göre, cinsiyetler arasında asla çelişki ve tartışma çıkmayacak ve onlar büyük bir uyum içinde elele birlikte savaşacaklardı. Çünkü Tanrı onları bu amaç için yaratmıştı. Cinsiyetler arasındaki ilişkiyi düzenlemek Hitler ve adamlarının göreviydi ve Hitler tüm ulusun hem babası hem de Tanrısı gibi 'Çocuğu bir yoğurur, ona biz şekil veririz. Bütün çocuklar annelerine ve aynı zamanda bana aittir' diyebiliyordu.

İdeal kadın, örgülü saçları bir topuzla ya da bir tokayla toplanmış, geniş kalçalı, uzun etekli, atletik, düz topuklu ayakkaplar giyen, samimi ve mahrem bakışlı olmayan, ve stilize edilmiş doğallığına karşın doğal olmayan ve yüzünde insanın gözünü korkutan düzme bir koyluğu gülüşu laşıyan sarışın bir ilahtı.

Şimdi bu ideal kadının 1935 yılındaki bir evlilik ilanında nasıl resmedildiğine bakalım:

52 yaşında, saf Aryan doktor, Tannenberg'de doğuştum. Yuvamı kurmak istiyorum. Aranan özellikler: Saf Aryan ırkından, özel bakım istemeyen, ağır işe yatkın, tutumlu, düz topuklu ayakkabı giyen, kupesiz, mümkünse parasız, genç, sağlıklı ve erkek çocuk doğuracak, sarışın bir bakire.
Komisyoncu yok. Cizilik garanti edilir. Adres: P.K. AEH 151, 094, c/0 M. Neuest.

Bu tür fantazilerin dışında ideal Nasyonal Sosyalist kadın tipine Martin Bormann'ın karısı Gerda tam tamına uyuyordu. Bu kadın ne kişiliğinden özveride bulunmaktan, ne de isterik inançlarından geri kalıyor; boyun eğmeye ve kendini teslim etmeye duyduğu özlem, bangır bangır bağıran zaafları, herhangi bir utanma-sıkılma göstermeksizin çelişkili bütün olguları dünya görüşüyle bağdaştırma yetisiyle, aptallıkları yüceltme ve çapraşık işlere neşe içinde kendini kaptırıp koyverme becerisiyle örnek bir kadın oluyordu.

Sonuç olarak, kadın bitmez tükenmez bir politik kavganın nesnesi olmaktan öte gidememişti. 1933'den sonra alınan bir dizi önlem ve yasalarla hedeflenen doğum oranını artırmak, Alman (Aryan) ırkını paklamak, 'yabancı kan'dan arıtmak, tazelemekti. Kadınların erkekleştirilmesine karşı alınan tavırlar da bu totaliter düzge içindeki tüm faklılıklar gibi baskı rejiminin altında ezilip yok olmuşlardı. Kadının Hitler ve Nasyonal Sosyalist yönetimi altında aşağılanması çağdaş toplumlar tarafından yeterince anlaşılmamış, ve ciddiye alınmamıştır. Bugün bile uzantıları görülebilmekte. Hitler'e yakın olmuş altı kadından ikisinin kendini öldürmüş diğerlerinin de buna en azından girişmiş olmaları anlamlı ve çok düşündurucudur.

JOACHIM C. FEST'den kısaltarak çeviren YUSUF CEMALİ

SAVAŞ ve EDEBİYAT

Mümtaz İdil

Yıl 1923. İnsanlığın kurulmakta olan tezgahtan hiç haberi yok. Bir dünya savaşı atlatmış olan insanlar, bir daha böyle bir acı yaşayabileceklerini akıllarına getirmemektedirler. Ders alınmıştır, yinelenmesi için de ortada görünür bir neden yoktur...

Parti organı Völkischer-Beobachter gazetesinin yazı işleri müdürü Rosenberg'in odasına Hitler hışımla girer: "Bu gece başlıyoruz Rosenberg" der, Bürgerbrau'da büyük nutuk söylenecek ve ardından... Bizimle birlikte misin?" Rosenberg coşkuyla, "Evet!" der.

1923 yılı Almanya için "insanlık dışı" bir yıl olurken, daha sonraki yıllar tüm dünya için "insanlık dışı" dönemin başlangıcı olacaktır. Fransızların Ruhr bölgesini işgali, Almanya'nın ekonomisinin iflas durumuna gelmesi, paranın korkunç düşüşü ve işçilerin ayaklanması; bütün bunların birarada gelmesi insanları şaşkına çevirmiştir. Paranın değer yitirmesi aklı almayacak boyutlara ulaşmıştır. örneğin, 1 temmuz 1923'de 1 Dolar 160 bin Mark etmektedir, ekim ayına gelindiğinde 1 Dolar 242 bin Mark, kasım ayında ise 1 Dolar 4 milyon Mark değerine ulaşmıştır. Bir süre sonra ise, birkaç milyon Mark'a ancak şehiriçi bir otobüs bileti alınabilmektedir.

İşte tam bu sıralarda Führer sahneye çıkar sesi kısık, ama etkileyicidir: "Eylül rejimi sona ermek zorundadır, diye bağırmaktadır, devlet iflas etmiştir. Almanya yıkılıyor, ayaklar altında çiğneniyor. Ya Üçüncü Büyük Enternasyonal, ya Alman milletinin kutsal imparatorluğu! Birinden birini seçmek gerek. Yürüyün vatandaşlarım, yürüyün! Berlin'e, Berlin'e!"

Gerçi, Berlin yürüyüşü Hitler'in umduğu başarıyı getirmez, ama ok yaydan çıkmıştır artık ve 1933 yılından sonra başlayacak kanlı dönemin temelleri atılmıştır.

Nazizm 1933 yılından sonra tarihin en kanlı, en korkunç yapraklarında yerini alacaktır. 1935 yılından sonra yeniden silahlanmaya başlayan Almanya, 1936 yılında Ren bölgesini, 1938'de Avusturya'yı, 1939'da Çekoslovakya'yı ele geçirdikten sonra, sistemin gereği bunlarla da yetinmeyip eylül 1939'da Polonya'yı da işgal ederek İkinci Dünya Savaşı'nı başlatmıştır. 1940 yılının nisan ayında Danimarka ve Norveç, haziran ayında Fransa, 1941 yılının nisan ayında Yugoslavya ve bir ay sonra da Yunanistan ve Girit'i işgal eden Hitler Almanyası, 22 haziran 1941'de de 190 Alman tümeniyle Sovyetler Birliği'ne saldırmıştır. Bu akıl almaz kana susamışlık yüzmilyona yakın insanın silah altına alınmasına, ellimilyona yakın insanın ölmesine, üçbinden fazla kentin ve kasabanın yıkılmasına, altı milyon insanın da toplama kamplarında yok edilmesine yol açmıştır.

Edebiyat, tarihin hiç bir döneminde gerçeğe karşı, bilinçli ya da bilinçsiz, yabancı kalmamıştır. Aslında yabancı da kalamaz, çünkü şu ya da bu şekilde olayları yaşamış, gözlemiş ve ikinci dünya savaşında somut olarak acısını çekmiştir. Birinci dünya savaşının getirdiği acı deneyimler edebiyatçıları bir kez daha böyle bir acı yaşamamak açısından uyanık kılmıştır. 1920'lerden başlayarak edebiyatta güzellik, estetik ve uyum kavramları alabildiğine değişmiş ve yaklaşmakta olan ikinci büyük tehlikeyi tüm güçleriyle insanlığa bildirmek için seslenmeleri bile ikinci dünya savaşını önlemeye yetmemiştir. Ama yine de, iyisiyle kötüsüyle; her düzeyden örnekleriyle savaş, yeni bir edebiyat çığırı açmıştır: Asla övülmeyecek, bir daha yinelenmesi asla istenmeyecek, her yaprağı kan kokan bir çığırdır bu.

Özellikle ikinci dünya savaşından sonra kesin olarak bir akım durumuna gelen savaş edebiyatı, sanıların aksine, savaşın getirdiği bir yaratıcılık değil, barışın korunması ve yaşanan acıların bir daha yinelenmemesi için verilen onurlu mücadeleye sanatçıların katkısıdır. Eğer savaşlar bu kadar insanın canını yakmasaydı, savaş edebiyatı diye bir edebiyat da olmayacaktı ve bundan kazançlı çıkacak olan da insanlık olacaktı. Savaş edebiyatı, savaşın lanetlenmesinin toplu destanıdır. İnsanlığın böyle bir felâketi bir daha yaşamaması için belleklerden asla silinmeyecek vahşetler anlatılmıştır.

Ama sanatın savaşı yokedemeyeceği, hatta asla gereği gibi anlatamayacağı anlaşılmıştır ve bu da somut olarak yaşanmaktadır. Buna karşılık savaş edebiyatı, savaşa karşı sanatın yalnızca bir koludur. Yirminci yüzyıl, toplumsal reçete vaadlerinin yerine getirilemeyeceğinin anlaşılmasıyla birlikte, kaygıların doruk noktasına çıktığı bir yüzyıldır. Yine yirminci yüzyıl, daha önce hiç bir yüzyılda sanatın böylesine dallanıp budaklanmadığı bir yüzyıldır. Yine yirminci yüzyıl, bağımsızlık savaşlarının birbiri ardına filizlendiği, insanın doğayı ve çevresini değiştirebileceğini kesin olarak anladığı, ilerive dönük yatırımlardan çok "günlük" yaşamanın savunulduğu, yeni devlet düzenlerinin geliştiği vb. gibi bir çok olgunun ardı ardına patlak verdiği bir yüzyıldır. Böylesine çeşitlenmeyi kucaklayabilecek bir edebiyatın da sınırlarını genişletmesi kendiliğinden zorunluluk haline gelmiştir. Ama yine de tüm bunların altında topyekün savaş olgusu yatar. İnsanı boşvermişlikten tutkulara, yeni bir nihilizmden idealistik bireysel terörizmden toplumsal tavra kadar çeşitli boyutlara sokan nedenlerin en başında savaş gelmektedir. Savaş, bozulmuş bir düzen demektir. Dengeyi yeniden kurmak ise, yeni kurbanlar istemektedir. Sanatçı, bu yeni kurbanları engellemek için tüm gücüyle mücadele veren silahsız gönüllü durumundadır.

Birinci dünya savaşının bitiminden sonra, böyle bir savaşın bir daha yaşanmayacağı umudu genel bir kanı olmakla birlikte insanların kafasında, özellikle de aydınların ve sanatçıların kafasında, böyle bir umuda yer yoktur. Özellikle İspanya İçsavaşından sonra aydınlar ve yazarlar gününüze kadar artarak gelişen savaş karşıtı bir edebiyatın başlatıcısı oldular. Edebiyatçılar, birinci dünya savaşının yüzkızartıcı, aşağılayıcı havasında iktidarlardaki burjuvazinin, kapitalizmin ve liberalizmin kayıtsız koşulsuz sekter tavrına genel olarak, ama büyük bir netlikle tepki gösterirler. Bazıları savaşı aşırı kötümserlik içinde "zorunlu son felaket" olarak nitelerler, bazıları ise, insanlık dışı ve iğrenç konuları gözler önüne sererek, savaşı lanetlerler. Ama yine de bu dönemde savaşı "sağlıklı" ya da "sanatsal" olarak gösteren pek çıkmamıştır. Birinci dünya savaşından sonra birçok dergi, gazete ve diğer yayın organları savaşa karşı bir kampanya başlatırlar. "Aktion" dergisi bunlara bir örneklir. Bu kampanyalar genellikle, burjuvazi tarafından bozgunculukla suçlanmıştır. Barışın somut bir karşılığının bulunmaması ve savaşın sürekli barışa karşıt bir kavrammış gibi düşünülmesi; edebiyatçılar arasında ideoloji ve uzlaşmaz düşünce farklılıkları yaratmış, akıldışı bir soyutlama eğilimi gösteren sanatçılar yüzünden de, gerçekçi mücadele veren sanatçıların çabaları gölgede kalmıştır. Bütünbu hazırlıklar, insanlığın ikinci bir felâketin eşiğine getirmiştir: İkinci dünya savaşı.

İkinci dünya savaşından çıkıldığında ise, insanlık haklı bir yılgınlık içindedir. Gerçi savaş bitmiştir ve bir zafer kazanılmıştır, ama bu zafe-

Elli yıl içinde iki dünya savaşı yaşamış insanlığın tepesinde savaş kala Demokles'in Kılıcı gibi sallanmaya devam etmektedir. Savaşı yaşamamış kuşaklara, savaşı yaşamış kuşakların anlattıkları yeterli gelmemektedir. Acıları ne kadar kağıtlara dökseler de, haykırışlarını ne kadar sanatsal yapsalar da, sayfayı kapattıkları andan sonra insanlar kendilerini günlük yaşamın akışına kaptırmaktadırlar. Ama savaş, bir anlık yüz buruşturması yaratacak, bir mırıldanma ile lanetlenip geçiştirilecek sıradan bir olay değildir. Binlerce ürün verilmiştir bu konuda ve hepsi de yaşamın, yaşanmışlığın bir parçasıdır. Savaştan başka hiç bir olgunun acıların böylesine feryada dönüşmesine, insanlara diller dolusu kitaplar yazdırmaya gücü yetmez. Ama bütün savaş edebiyatının tek amacı vardır: Barışı yaşatabilmek, barışı sürekli kılabilmek. Bu da edebiyatın tarihi boyunca üstlendiği en yüce görevdir. ●

Genç nesile herşeyi anlatmalıyız!

Konuşan: MEHMET ÖNAL

Willi Bastigkeit, şu anda 75 yaşında ve savaştan geriye kalan nesil arasında 'ünlülerden' değil. Aşağıda yaptığınız konuşmada bu 'ünsüz' insanın savaşı nasıl yaşadığını, neler düşündüğünü ve şu an ne düşündüğünü öğrenmeye çalıştık. Gerek daha önceden, gerekse günümüzde barış için yaptığı çalışmaları 'doğal', 'olağan' karşılamasını becerebilen Bastigkeit: "Barış insanın doğası gereğidir. İnsanlık onsuz yaşayamaz. Bu sorun için uğraş vermekten daha doğal bir durum olamaz," diyerek başlıyor konuşmaya:

□ **Askere ne zaman alındın?**

■ Bastigkeit: Özel nedenlerden ötürü Ağustos 1944 yılında askeri alındım. Çünkü ciğerlerimden hastaydım. Veremden kurtuldum. Nazi orduları büyük kayıplara uğradıkları için artık, sakatları hatta tek kolu olmayanları bile askere alıyordu. Kaiserslautern'de heyet "Askerliğe uygun" buldu ve geri hizmetlerde çalıştırılmak üzere, Polonya'da bulunan subay okuluna 'yazıcı' olarak gönderildim. Bu tip okullar çoğunluktaydı ve doğrudan Hitler'in kumandası altındaydı. Bunu belirtmemin nedenini, daha sonra kaçışımı anlatırken anlayacaksın. Bir pasifist-hümanist olarak insan öldüremezdim. Öldürmemeliydim! Ayrıca, savaşın başından beri, karşı çalışmalarda bulunduğum için, bu savaşın bir savunma değil saldırı savaşı olduğunun bilincindeydim. Hitler ve yandaşları, başka ülkelere saldırdı, gözünü kırpmadan suçsuz insanları öldürttü. Bu faşistlere değil yardım etmek, içinde bulunmak bile beni kahırlandırıyordu. Asker olmaya zorlanmıştım. Ama insan öldürmeye zorlanamayacaktım. Bu bana aynı zamanda babamın da nasihatiydi. Askere gitmeden kaçmayı becerememiştim. Ve tek bir kurşun bile sıkmak zorunda bırakmadım kendimi. Şayet geri hizmete değil de, cepheye gönderilseydim, gene kurşun sıkmayacaktım. Kaçmayı planlamıştım. Ya da karşı ordüya gidip teslim olacaktım. Ancak, bu savaş vatanımı korumak için olmuş olsaydı, o zaman vatanımı savunurdum. Böyle karar almama gençliğimde almış olduğum eğitim yardımcı olmuştu. Babam birinci dünya savaşına alınmıştı. Kaçmayı planlarken, bir bomba patlamasında tek gözünü kaybederek, askerlik yaşamı son bulmuş. Eve döndüğünde sevincini, hem de tek gözünü kaybetmesine karşın birlikte yaşamıştık. Aynı zamanda evimize giren ilerici-barışçıl yayınların da barışçıl düşüncelerimin gelişmesinde büyük yardımları oldu. O zamanlar, Upton Sinclair, Carl von Ossiyetzky, Maksim Gorki vb. okumuştum ve bu yazarlar benim düşüncelerimi, dünya görüşümü oluşturmamda sonsuz yardımlarda bulundular.

□ **Sen askere alınmadan önce savaş sürüyordu. Bu dönemde savaşa karşı birşeyler yaptınız mı?**

■ Karşı koyma girişimlerimiz, daha Hitler erki ele geçirmeden başlamıştı. O zamanlar, gençlik örgütümüzde çalışıyorduk. Ancak toplam on beş milyon sol oy olmasına karşın bunu önleyemedik. Ve savaşı da önleyemedik. Böylesine savaş karşıtı bir halkı Hitler kendi cani oyununa alet etti. Bu savaş bir fetih savaşıydı. Tekeller böyle istiyordu. Birinci dünya savaşında yapılan "yanlışlar" düzeltilmek isteniyordu. O zamanlar imparator Wilhelm "Biz güneşte bir yer istiyoruz. Birinci dünya paylaşımında bizim payımız küçük kaldı." diyordu. Hitler ise, "Bizim doğudaki topraklara gereksinimimiz var. Polonya, Rusya bizim olmalıdır." diyordu. Bu gibi görüşlerle saldırganlık politikalarını sebebleniliyordular. Ama amaçları bu ülkelerin halklarını esir etmek, düzenlerini yıkmaktı.

□ **Sizin nesilden olanlar bu iki saldırıyı da yaşadı. Savaşa karşı tavrınız bu nedenle mi açık-seçik oldu?**

■ Evet! O zamanlar ilerici partiler, hatta liberaller bile barışın korunmasından yanaydı. Ancak, faşistler de boş durmadılar. Örneğin ben 1917'de okula başladım. O zaman birinci dünya savaşı sürüyordu. Ya da bitmek üzereydi. Okuldaki öğretmenlerimizin bazıları "savaşı övücü" tavır alıyor, biz çocuklara da etki yapıyordular. Ama aralarında savaşa karşı konuşanlar da vardı. Dolayısıyla, ulusumuzun "milliyetçi-şoven" düşüncelerle eğitilmesinin önüne geçilemedi.

□ **Askere alındın. Savaşa karşı çalışmaların içinden uzaklaştınkdım. O zamanki düşüncelerini hatırlayabiliyor musun? Korku söz konusu muydu?**

■ Biz bulunduğumuz okulu terketmek zorunda kalmıştık. Sovyet ordusu Polonya'ya girmişti. O zamanlar en büyük korkum, geri hizmetten alınarak cepheye gönderilmekti. Çok şükür bu olmadı. Öte yandan, naziler savaştan geri çekilenleri bir araya getirmek üzere "toplama kampları" yaptırmıştı. Savaşta geri çekilenler bu kamplarda tekrar savaşa gönderilmek üzere ajite ediliyordu. Gitmek istemeyenlerse, sorgusuzsualsiz ya kurşuna dizilliyor, ya da asılıyorlardı. Kaçışım sırasında en büyük korkum, bu kamplardan bir tanesine alınmaktı. İstemediğim, haksız bir savaş için cepheye gönderilebilirdim. Öte yandan böyle bir durum olursa, ya kaçmayı deneyecek ya da Sovyet ordularına teslim olacaktım. Yeter ki bana verilen silahtan tek bir kurşun bile çıkmasın. Bu kararı almama benim önceden kazanmış olduğum, ahlakım, moralim ve politik eğitimimin büyük yardımı oluyordu. Bu durumda kalan bir insanın kaç psikolojiden geçtiğini tahmin edebilir misin? Haksız bir savaş için ne ölmek, ne de öldürmek isteyemezdim!

□ **Nasıl kaçtığını anlatırmısın?**

■ Tabi. Önceden de söz etmiştim. Benim bulunduğum okul, Hitler'in direk kumandası altındaydı. O'nun emriyle okulun nakli istenmişti. Okul, Polonya'dan Çekoslovakya'daki Pilsen kenti yakınlarına taşınacaktı. Ben yazıcı olduğum için gerekli izin ve taşıma evrakları benim çalıştığım bürodaydı. Bu izin kağıtlarından bir tanesini, generalin imzasını taklid ederek kendi adıma dilzenledim. Stetten kentinden trene binerek, ailemin bulunduğu Hagen kentine yola koyuldum. Rayların çoğu bombalandığı için dört ya da beş kez aktarma yapmak zorunda kaldık. Her kentinde gerek kimlik kartlarımız gerekse izin evraklarımız kontrol ediliyordu. Şans diyebileceğim, geri gönderilmedim. Şayet gönderilseydim, bu benim sonum demekti.

□ **Asker kaçakları o zamanlar kurşuna dizilliyordu. Bunu göze alarak kaçtın?**

■ Evet! Kurşuna dizilmeyi göze aldım. Artık kaybedecek, canından başka hiçbir şeyin kalmadığını düşünüyordum. Çünkü düzenlemiş olduğum izin evrakının yüzdeyüz geçerli olabileceğini kestiremiyordum. Ama yapılan kontrollerde, kimse anlamadı. Saklamaya gerek yok. Yapılan her kontrolde kalbim sanki ağzıma geliyordu. Çünkü geçtiğimiz yerlerde "toplama kamplarının" bulunduğunu görüyordum. Hagen'e, eve geldiğimde, evimize henüz bomba düşmemişti. Herkes sevinçten ne yapacağını şaşırmıştı. Evin bodrum katına sakladılar beni. Günlerce güneş yüzü görmedim. Amerikan orduları geldiğinde dışarı çıktım. Silahımı teslim ettim. Ve beni savaş esiri aldılar. Kim olduğumu nasıl düşündüğümü söylememe karşın beni aldılar. Bir yerde haklılar diyebilirim. Çünkü beni tanımıyordular. Ayrıca bazı naziler bala amerikan panzerlerine ateş ediyordular. Nazilerin eline düşmekten daha iyiydi. Şunu da belirteyim; silahımı sakladım. Ya naziler gelirse? diye düşünüyordum. Onlar gelirse silahımı kullanacaktım. Körükörüne teslim

olmayacaktım. Ben gidecektim, ama bir de nazi temizleyecektim. O koşullarda başka türlü düşünemiyordum. Kendi gözlerimle görmüştüm, savaştan geri çekilenleri, bir daha cepheye gitmek istemeyenleri ya kurşuna dizi'yor ya da asıyordular.

□ Kimdi bu asılanlar?

■ Çoğunluğu inanmış naziydiler. Bu inançla savaşa gitmiştiler. Ama savaşı kaybettiklerinin de bilincindeydiler. Hatta kimisi bu savaşın ne kadar gereksiz olduğunu bile seziyordu. Bizim okulda iki subay karşılıklı birbirlerinin kollarına kurşun sıkarak askerlikten terhis olmayı düşünüyordular. Bu arkadaşları hala tanırım. Şimdi ikisi de barış hareketi içerisinde. İşte asılanlar bu insanlardı. Ve her keresinde kamuya açık asılıyordular.

□ Amerikalılar geldiğinde, artık Hitler'in teslim olduğunu öğrenmiş oldun. O zaman neler hissettin?

■ Nasıl anlatayım? Ailemin yanındaydım. Hepimiz ağlaştık. Sevinçten olacak. Sanki üzerimizden, omuzlarımızdan büyük bir yük kalkmıştı. Bu korkulu düzen sona ermişti. Cinayetler son bulmuştu. Sovyetlerin bunda büyük katkısı olmuştu. Artık rahat nefes alacaktık. Haksız yere başka ülkelere insan öldürmeye gönderilemeyecektik. Bu anı yaşamımda hiç unutamayacağım. Evimizin önü bayram yeri gibiydi. Herkes dans edercesine hoplayıp-zıphyordu...

□ Senin savaştan sağ çıkabilmene humanist-pasifist tavrın mı neden oldu?

■ Evet! Beni yaşama bağlayan her zaman düşüncelerim olmuştur. Benim bu düşüncelerimin yeryüzü üzerinde daha milyonlarca insanın da düşünceleri olduğunu bilmek, beni yaşattı. Bir gün kazanacağımızın bilincindeydim. Tekelcilerin barışsever halklara karşı bu canice girişimlerinin başarılı olmayacağını, birgün mutlaka çökeceğini biliyordum. Ve hala bunun bilincindeyim. Bu nedenle savaştan sonra da hemen demokrasi için, barış için aktif girişimlerde bulundum. Hâlâ da bu mücadelenin içindeyim. 75 yaşında olmam benim barış savaşını bırakmama, "emeklilik oyunu" oynamama neden değil ve neden olmayacaktır. Geçirmiş olduğum deneyimler, herkese tavsiye etmem ama savaşı görmem bana barış için iki misli fazla çalışmam gerekliliğini öğretti. Savaş sırasında, kaçışımda yaralıları, "anne, anne, bana yardım et" diye bağıran gençleri gördükçe, kendime, "şayet savaştan kurtulursan, tüm gücünü barış mücadelesi için harca," dedim. Bu sözümden dönemem, dönmeyi bile düşünemem. Ben yaşadıkça bir kez daha savaşa izin vermeyeceğim. Bu nedenle hâlâ barış mücadelesi içindeyim ve bu dirençle de diyorum ki, günümüzdeki acil sorun, yeryüzümüzü Reagan'den kurtarmaktır. Bunu başarmalıyız. ●

naziler den inciler...

Bir çocuğu buradan alıp Reich'a gönderen, onu yücelten ve bütün ulusun Führer'i yapan, inanıyorum ki, Tanrı'nın arzusudur.
Adolf Hitler, 1938, Linz

En büyük derdimiz karışık ve bozuk kandır. Kendimizi nasıl saflaştırabiliriz ve kefaretini nasıl öderiz? Tanrının bahşettiği sonsuz hayat gerçekten saf ve soylu olanlar içindir yalnızca!
A. Hitler

Bir tek aydın istemiyorum.
A. Hitler

(Propagandanın) asıl işlevi anlaması kıt olan ve nerden bilgiyi kavramakları için zamana gereksinme duyan kitleleri inandırmaktır; bir düşünceyi kafalarına ancak sürekli yineleyerek kazıyabilirsiniz. Bir propaganda mesajındaki her ardışık aynı sonuçları vurgulamalıdır. Kuşkusuz, slogan değişik yollarla ve birkaç açıdan örneklenmeli, ama insan dönüp dolaşıp hep aynı formülün doğruluğuna inanmalıdır.
A. Hitler

Irkçı bir Devlete somutlaşmış olan ırkçı düşünce en sonunda daha soylu bir çağı da beraberinde getirmelidir. Bu çağda insanlar artık üremek için ve soylu köpekler ve atlar ve kediler yetiştirmek için fazla bir çaba göstermeyeceklerdir, ama insan ırkı kendi türünü düzeltmeye çalışacaktır. Bu bir sınıf için sessizlik ve ferağat çağı olacaktır, diğerleri ise bütün insan yeteneklerini vereceklerve neşe içinde özveride bulunacaklardır.
A. Hitler

Bu anda hepimizi birarayagetiren mucizeyi nasıl duyumsayamayız! Sizler bir insanın sesini bir kez duydunuz ve bu sizi yüreğinizden vurdu, sizi uyandırdı ve hepiniz bu sesin peşinden gittiniz. Sahibini görmeden yıllarca izlediniz bu sesi, yalnızca bir ses duydunuz ve peşinden gittiniz. Beni hepiniz göremiyorsunuz, ben de herbirinizi göremiyorum. Ama sizi duyumsuyorum, siz de beni! Biz küçük insanları yüce yapan, biz yoksul insanları varsıl kılan, biz korkusuz, bedbin ve korkak insanlar cesur ve kararlı yapan, biz kör gezginlerin gözünü açan, biraraya getiren ulusumuza olan inancımızdır!. Şimdi hep biraradayız. Şimdi Almanya biziz! Führeriniz olmak harika birşey benim için.
A. Hitler

Nereli olduğunu kimse bilemez. Belki bir prensin sarayında doğdu, belki de bir gündelikçinin kulübesinde. Ama şunu herkes iyi bilir: Führer'dir o. Herkes övgüler yağdırıyor ona. Ve işte böyle bir günde o ilan edecek kendini. Almanya'nın çektiği acıları bugün yüreklerimizde duyan bizler özlemle bekliyoruz onu; öyle ki, binlerce, yüzbinlerce beyin onu resmediyor, milyonlarca ses onun adını haykırıyor. lek bir ulusal olmuş Alman ruhu onu arıyor.
Kurt Hesse, 1922

Bu kara giysilerimizi görünce midesi bulanan çok kişi var Almanya'da, biliyorum; bunu anlayabiliyoruz.
Heinrich Himmler

Birini öldürmek gerçekten farketmez bizim için
H. Himmler

Slavlar bize çalışacaklar. Onlara gereksinmemiz kalmadığında ölebilirler Slav doğurganlığı iyi değil. Ne kadar doğum kontrol hapı kullanır ya da kürtaja başvururlarsa, o kadar iyi olur. Eğitim tehlikelidir. Oyalanmaları için dini bırakacağız onlara. Yalnızca kesinlikle gerekli olan ihtiyaçları karşılanacak. Biz sahibiz, önce biz geliriz.
MartinBormann, 19 Ağustos 1942

Ben tümüyle normalim. Yahudileri yokelme işiyle uğraşırken bile normal bir aile yaşantısı sürdürdüm.
Rudolf Hess

Hitler gibi birini en çok gereksindiği anda doğurması Almanya'nın capcanlı olduğunun bir kanıtıdır.
Houston Steward Chamberlain

17.000 kişinin kurşuna dizildiğin duyduğumuzda tiksinmemeliyiz.
Hans Frank

Biz Almanlar için dinin herşeydir. Her ne yaparsak yalnızca ellerimizle ve beyinlerimizle değil, yüreğimizle ve ruhumuzla da yaparız. Bu bizim trajik kaderimiz olmuştur artık.
Baldur von Schirach

Sizi temin ederim ki, hepimiz bu idamlar ve canavarlıklar karşısında şaşkına döndük. Bir Alman'a yaraşan işler değil bunlar! Benim birini öldürebileceğimi düşünebilir misiniz? Dürüstçe söyleyin bana, biz katile benziyor muyuz?
Joachim von Ribbentrop, Nuremberg

Bir SA özgürlüğün kutsal savaşçısıdır. Pg (Parteigenoss-NSDAP'nin üyesi) öğretici ve yetenekli bir kışkırtıcıdır. Politik propaganda karşıt düşüncede olanı aydınlatmayı, onunla tartışmayı, onun bakış açısını anlamayı, onunla hemfikir olacak belli bir noktaya gelene değin düşüncelerini tanımayı amaçlar - ama SA sahneye çıkınca, bu durur. Herşey ya da hiç birşey için çıkar onlar ortaya. Bildikleri tek düstur şudur: Öldür! Yaşasın, ya ben!
(3 Kasım 1926'da çıkan 'SA ve Propaganda' adlı emirden.)

ALMAN FAŞİZMİ ÜZERİNE NOTLAR

M.İlhan Erdost

Hitler, 30 Nisan 1945 günü, sığınağında kendini öldürdüğü zaman, savaş yaklaşık 38 milyon insanı yaşamdan almış bulunuyordu. Bugün daha iyi kavrıyoruz ki, Hitler, birahanede durdurulmuş olsaydı, ya da önlenebilir yükselişi önlenseydi, bir başka anlatımla, yığınlara faşizm bilinci tam olarak ulaştırılmış ve faşizme karşı savaşım zamanında verilebilmiş olsaydı, insanlık, milyonlarca canı ve değer koruyabilmiş olacaktı.

Bu nedenledir ki, faşizmi bilmek, tanımak, bu bilinci yığınsal güce dönüştürmek, günümüz insanının temel sorunu olma özelliğini canlı tutuyor.

I

Faşizm nedir? Birinci Dünya Savaşının ertesi'nde, faşizmin ideolojisi oluşturulmaya ve yer yer etkinliği artmaya başlarken, bu sorunun yanıtı da aranmaya başlanır. Savaştan yenik çıkmış, ama tekelci-kapitalizm dönemini yaşayan İtalya ve Almanya'da, demokratik yöntemlerin yerini, giderek, zorba, baskıcı, kandökücü yeni bir yöntemin almaya başlaması, bir başka deyişle, faşizmin biçimlenmesi ve kıkırdaklaşması, faşizm konusundaki araştırmaların geliştirilmesine temel oluşturur.

Üçüncü Enternasyonelde iki farklı görüş ortaya çıkar. Bunlardan biri, kaynağını, Marx ve Engels'in Louis Bonaparte tahlilinden alan ve bonapartçılık ile faşizm arasında paralellik kuran görüştür.

Marx ve Engels, Fransa'yı, burjuvazinin artık yönetemediği, proletaryanın ise henüz yönetecek yetenekte olmadığı bir dönemde, Louis Bonaparte'ın, "burjuvazinin sosyal egemenliğini, onun siyasal egemenliğine son vererek" kurtardığını yazmışlardı.

Bonapartçılık ile faşizm arasında paralellik kuran görüşe göre, burjuvazinin ulusu yönetme yeteneğini yitirmiş ve bu yeteneği işçi sınıfının henüz elde edecek düzeye ulaşmamış olması, devlet aygıtına (bürokrasiye), bu sınıflar üzerinde bir serbestlik kazandırmış, ve bürokrasi, bu sınıflar üzerinde baskı uygulayabilen "özerk" bir güce dönüşmüştür.

Fransa'da, kendi'ni "tek başına proletaryadan güçsüz hisseden" burjuvazi, 1848'de, işçileri birbirine düşürmek için, çoğunluğu lumpenproletaryadan gelen, her biri bin kişilik 24 gezgin muhafız taburu oluşturmuştu. 1849'da, Bonaparte, Paris lumpenproletaryasını, 10 Aralık Derneğinde örgütlendi. 10 Aralık Derneği'nin gövdesini oluşturan "kokuşmuş serüvenciler, başıboş serseriler, zindandan çıkmış forsalar, hırsızlar, yankesiciler, kumarbazlar, pezevenkler, genelev kabadayıları, hamallar, paçavracılar", yani "daha çok gerici entrikaların paralı aleti olmaya hazır" "ne olduğu belirsiz, çürümüş, kararsız bir yığın"ın, Bonaparte'ın sokak gücünü oluşturması; yaşayış tarzları, çıkarları, kültürlerinin benzeşmesi bakımından "bir sınıf meydana getiren", ama aralarında, "hiçbir ortaklık, hiç bir ulusal bağ, hiç bir siyasal örgütlenme yaratmadığı ölçüde" bir sınıf meydana getirmeyen Fransız köylüliğinin (18 Brumaire, s.77-78, 132), gene Bonaparte'ın kitle desteğini oluşturması, bonapartçılık ile faşizm arasında paralellik kuranların, faşizmi, bir çeşit "küçük burjuva diktatörlüğü" olarak nitelemelerine de neden olur.

Faşizmin bonapartçı yorumu, mali-sermayeyi ve dolayısıyla emperyalizmi faşizmden dışlayan bir görüş olarak; tekel-öncesi kapitalizmi ile tekelci-kapitalizm evrelerini, dolayısıyla toplumsal gelişmenin tarihsel evrelerini gözardı ederek, tekelci-kapitalizm evresine özgü bir ideolojiyi, tekel-öncesi kapitalizmin nitelikleriyle açıklayan bir görüş olarak; mali-sermayenin ideolojisinin ve çıkarlarının bir iktidar biçimi olan faşizmi, faşizmin kitle desteğini sağladığı sınıf ve katmanların (kır ve kentküçük-burjuvazisinin, yarıproleter ve lumpenproleter unsurlarının) çıkarlarının ve özlemlerinin bir iktidar biçimi olarak açıklayarak, olgunun sınıfsal özünü ve "ikiyüzlülüğünü" gözardı eden bir görüş olarak; ve sonunu, yığınların anti-faşist savaşımını, emperyalizme karşı niteliğinden yoksun bir görüş olarak eleştirilir.

II

Faşizm tarihsel bir kategoridir. Toplumsal gelişmenin belirli bir döneminde ortaya çıkmıştır. Şu var ki, toplumsal gelişmenin zorunlu bir iktidar aşaması değildir. Tekelci aşamasında, kapitalizmin, üretici güçlerin gelişmesinin engeli haline geldiği evrede, tarihsel misyonu ekonomik gelişmenin yolunu açmak olan ilerici güçleri durdurmayı amaçlayan güçlerin, zora ve zorbalığa dayalı yönetim biçimidir. İlerici güçlerin, ekonomik gelişmenin önündeki engelleri aşabilmeleri, onların yığınsal güçlerine, bilinç düzeylerine, örgütlenme biçimlerine, savaşım yeteneklerine bağlıdır. Bu güç, bilinç, örgüt ve yetenek, yeterli düzeyde olmadığı, buna karşılık, ekonomik gelişmenin yolunun tıkandığı, bunalımın ağırlaştığı za-

man ve yerde, faşizmin iktidar olma koşulları (zorunluluğu değil) ortaya çıkar.

Bir başka anlatımla, faşizm, burjuvazinin, ülkeyi, burjuva demokratik yöntemlerle yönetemediği zaman, burjuva demokratik yöntemlere son verdiği bir yönetim biçimidir. Burjuvazinin, burjuva demokratik yöntemlere son vermesi, ekonomik temelde, tekel-öncesi kapitalizmden rekabet döneminden), tekelci-kapitalizm dönemine geçilmiş olmasını öngörür ve siyasal iktidar, tüm olarak burjuvazinin elinden, burjuvazinin en güçlü kesiminin eline geçer.

Siyasal iktidarın, tüm olarak burjuvazinin elinden, bir kesim olarak tekelci-burjuvazinin eline geçmesiyle, egemenlik altına alanların niceliğindeki daralmaya, egemenlik altına alınanların niceliğinde bir genişleme eşlik eder. Egemenlik altına alanların niceliğinde daraima, onların özgürlüklerinde genişlemeye; buna karşılık, egemenlik altına alınanların nicelliğindeki genişleme, onların özgürlüklerinde daralmaya temel oluşturur. Bir başka deyişle, iktidarın bir sınıftan, bu sınıfın nicelik bakımından küçük bir katmanının eline geçmesi, bu katman için (tekelci burjuvazi için) özgürlüklerden edenli bir genişleme sağlarsa, geniş yığınlar üzerindeki zor da o denli artar.

III

Emperyalist sistem içersinde ve emperyalist aşamada bir ülke olan Almanya'da, burjuvazi, içerde, ancak, emek-gücü ve hammadde fiyatını, bir başka deyişle işçi ücretleri ile tarımsal ürünlerin fiyat artışını, sınai ürünlerin fiyat artışının altında tutabildiği ölçüde, kâr oranını yükseltebilirdi. Bunun engelleri, işçi sınıfının iktisadi savaşım araçları, sendika, grev, toplu sözleşme; ve köylülüğün iktisadi savaşım aracına dönüşen genel oydur. Bu demokratik araçlar aracılığıyla, yarattıkları değerden aldıkları payı arttırabilirler, dolaylı olarak da, bu araçlar (haklar), sermayenin kâr oranını sınırlamanın demokratik baskı aygıtlarını oluştururlar.

Emekçi sınıf ve katmanların burjuva demokratik hakları, ancak demokratik olmayan yöntemlerle engellenebilir ve yok edilebilir. Yalnızca işçi sınıfının ve köylülüğün değil, onların çıkarlarını savunan yazarların, bilim adamlarının demokratik hakları da, demokratik olmayan yöntemlerle baskı altına alınabilir, varlıklarına son verilebilir.

Nitekim, Hitler, 1 Mayıs 1934'te işçi bayramını kutlamak için sendika liderlerini Berlin'e davet ettiği günlerde, SA'lar, Almanya'nın her yanındaki sendikaları basmış, ileri gelenlerini kamplara kapatarak işkence yapmışlardı. Hitler'in yardımcısı Ley, işçilerin haklarına dokunulmayacağına yemin ettikten birkaç hafta sonra, Hitler, bir yasa çıkartarak, toplu sözleşme ve grevleri yasakladı, daha sonra da, sendikaları ve işçi sınıfının öteki örgütlerini yoketti.

Anlaşılır ki, faşizm, mali sermayenin ortalama kârla yetinemediği, buna karşılık, içerde üretici güçlerin gelişmesinin engeli haline geldiği bunalım döneminde, başta işçi sınıfı olmak üzere, tüm emekçi sınıf ve katmanların demokratik haklarını, demokratik olmayan yöntemlerle engellediği, ortadan kaldırdığı bir dönemin ürünüdür. "Emperyalizmi bilmeden, faşizmi tanıyamayız" (Togliatti). Yani, faşizm, gelişme aşamasındaki serbest rekabet kapitalizminin ekonomik özelliklerinden değil, bizzat emperyalizmin ekonomik özelliklerinden kaynaklanır.

IV

Kuşku yok ki, faşizm, tek başına "azamî kâr" sorununa tam olarak açıklanamaz. Kapitalizmin, üretici güçlerin engeli haline gelmesi ve devrimci seçeneğin bu bunalım ortamında güçlenmesinin mali-sermaye açısından uyandırdığı sorunlar, Hitler'e iktidar yolunu açan, önemli etmenler oldular.

İlk emperyalist paylaşım savaşından yenik çıkan Almanya, sömürgesi olmayan, ama özünde emperyalist bir ülke olarak varlığını korumak için, yeni ve ucuz hammadde kaynaklarına, emek-gücünün daha ucuz olduğu sermaye ihraç alanlarına, gereksinme duyuyordu. Bir yandan ekonomik bunalımdan çıkabilmesi, yeni hammadde kaynakları bulmasına, yeni meta pazarlarına, yeni sermaye ihraç alanlarına sahip olmasına bağlıydı; öte yandan ülke içersinde demokrat ve devrimci gelişmeyi bastırabilmesi demokrasi ve devrimin ülkelerini faşistleştirmekle olanaklıydı. Daha önce, Avrupa'nın sömürgeleştirilmesi, Avrupa dışında paylaşma savaşından yenik çıkmıştı, ve şimdi, Avrupa'yı Almanyalaştırarak, Avrupa'nın sömürgelerini ele geçirmek, Alman faşizminin tek seçeneği olarak gündeme geliyordu.

Alman faşizminin iktidara uzanan çizgisindeki çıkışlar ve inişler irdelendiğinde, bu iniş ve çıkışların temelinde, kapitalizmin bunalımının belirleyici etkisi görülür. Hitler'in kurduğu Saldırı Birliği (SA'lar), Birinci Dünya Savaşının bunalımının yarattığı toplumsal tortuyu emerek büyümüş, 1923-28 geçiş dönemi, bu büyümeyi pörsütmüş, ama hiç bir zaman bitirmemiştir. 1929 ekonomik bunalımıyla birlikte, Almanya'da üretim dört yıl içersinde yarıyarıya düşmüş, milyonlarca işçi işten atılmış, binlerce küçük işyeri kapanmıştı. Bunalım, işçi sınıfını büyük ölçüde tüketmiş, köylülüğün yoksul katmanlarını yıkıma sürüklemiş, lumpenproletaryanın saflarını kabartmıştı. Hitler, sayıları giderek artan lumpenproletaryayı, yeniden faşizmin silahlı gücü altında toplamaya tam da bu bunalım döneminde hız verdi. Para ile tutulmuş katiller çetesinden, sokak serserilerinden oluşan Saldırı Birliğiyle (SA'larla) iktidara ilerleyen Hitler, gene büyük bölümünü yoksul yığınların saflarından emdiği çocuk yaştaki gençleri faşist ideolojiyle eğitip disipline ederek Güvenlik Örgütünü (SS'leri) oluşturdu.

Emperyalist aşamada bulunan, ama dış pazardan ve sömürgeden yoksun Almanya'da iç bunalım, dünya ekonomik bunalımıyla katlandığı dönemde, ilerici ve demokratik gelişme, burjuvazinin üst kesimini, iki seçenek arasına kapatıyordu; ya ülkenin demokratikleşmesi doğrultusundaki gelişmelere razı olmak, ya da demokratik hakların, zor kullanılarak baskı altına alınması, bunu izleyerek tüm demokrat hakların kaldırılmasına doğru gerilemesi.

Faşizmin iktidara doğru ilerlemesi, doğal ki, düz bir yol izlemez. İlerici ve demokratların örgütlü gücüne, yığınsal gücüne, bilinçli gücüne çarpar. Demokratların toplumu ileriye devindirmekte oldukları bir anda, toplumu geriye çeken güçlerle karşılaşması, toplumsal yaşamın hemen bütün alanlarında çatışma başlatır. Burjuva demokratik devlet aygıtı, demokratik örgütleri ve hakları yasal olmayan yolla, yani zora başvurarak çalışamaz duruma getirecek; ya da bunu yasal, tüzel bir temele oturtmak için burjuva demokratik yöntemlerden vazgeçecektir.

V

Kuşku yok ki, Alman faşizmi, faşizmin genel özelliklerini taşımakla birlikte, sokağın, iktidarın, devletin faşistleştirilmesi gibi, ekonominin faşist savaş ekonomisine dönüştürülerek faşistleştirilmesi de, kendine özgü bir yol izledi.

Mali-sermayenin en şoven, en kandökücü, en emperyalist kesiminin açık terörcü diktatörlüğünü oluşturmak için, lumpenproletaryadan yararlanılması, faşizmin, bir çeşit lumpenproletarya diktatörlüğü olduğu anlamına gelemeyeceği gibi; faşizmin, kendisine, küçük-burjuvazi içersinde bir kitle tabanı oluşturması da, faşizmin, bir çeşit küçük-burjuva diktatörlüğü olduğu anlamına gelmez.

Avrupa'nın sömürgelerinin, Avrupa'nın Almanyalaşmasıyla ele geçirilebilmesi, ilkin, Alman halkının geniş kesimini savaşa psikolojik olarak hazırlamasına bağlıydı. Yığınları, özellikle de yoksullaşmakta olan kır ve kent küçük-burjuvazisini, böyle bir savaşa hazırlamak için, faşizm, onun tarihsel olarak oluşmuş gerici duygularını, Alman ırkının öteki ırklardan üstün olduğu duygusunu, diriltmeye ve geliştirmeye önem verdiği. Mali-sermayenin en emperyalist unsurlarının amacını, gerici küçük-burjuva ideolojilerini yığınsal güce dönüştürmekle gerçekleştirebilirdi. Faşizmin, mali sermayenin çıkarlarını amaçlayan bir yönetim biçimi olması ile gene faşizmin, gerici küçük-burjuva ideolojileri "kullanması", faşizmin ikiyüzlülüğünü simgeler. Faşizm her yerde ve her zaman ikiyüzlü olmuştur. Her yerde, özellikle gerici küçük-burjuva ideolojileri dirilterek, toplumun geri kalmış unsurlarından kendine kitle tabanı oluşturmaya yönelmiş, ve hemen her yerde, çıkarlarını temsil ettiği sınıfın ideolojisini, yığınlardan gizlemiştir.

Alman faşizminin sınırları içersinde kalarak, faşizmin bazı özelliklerine değindiğim yazımı bitirirken, iki noktaya daha değinmek gereğini duyuyorum:

Biri: Faşizmin yazgısıyla ilgili. Faşizm, toplumun iktisadi gelişmesine karşı olan bir zor yöntemidir. "İktisadi evrim, istisnasız ve acımasız kendi yolunu açar" ve "savaşım, her zaman siyasal iktidarın yıkılmasıyla sonuçlanır" (Anti-Dühring, s. 300). Kırk yıl önce, 8 Mayıs 1945'te, bu, tarihsel olarak kanıtlandı.

Öteki: Almanya'da, faşizme karşı güçlü bir savaşım verildiği içindir ki, faşizm çokdaha acımasız, çok daha kandökücü oldu. Bugün, faşizmin ilk yenilgisinin 40. yılında, faşizme karşı savaşım vermiş, demokrasiyi canlarını vererek savunmuş olanların çocuklarının, onların inanç ve düşüncelerini bugün de paylaşan Almanların, böyle bir geçmişten "gurur" duymak haklarıdır.

SAYILAR ve BÜYÜK SAVAŞ

Fatih Hunar

II. Dünya savaşı, insanlığın yazılı tarihinin tüm çağları boyunca yaşadığı, belki de en büyük vahşet olarak anılır. Kuşkusuz hemen herkesin zihninde bu kanıyı haklı çıkaracak nitelikte düşünceler oluşmuştur. En azından, savaşın binlerce, milyonlarca ölüm, yok olan kentler ve sefalet olduğu, sıradan insan düzeyinde ifade edilebilmekte. Bu düşünceyi bugün böylesine yaygın kılan, insancıl değerler arasında savaş karşıtı olmayı en başa koyduran, bu büyük deneyim olsa gerek.

Savaşın cephelerde götürdüklerini betimlemek olanak dışı. Bu konuda verilecek birkaç rakam bile vahşetin eriştiği boyutu ortaya koymaya yeter; tüm savaş süresince yok edilen insan sayısı 50 milyonu bulmaktadır. Bu sayının ülkelere göre ortalama dağılımı ise şöyledir: Almanya 6 milyon, Sovyetler Birliği 20 milyon, Polonya 6 milyon, Japonya 2 milyon, ABD 300 bin, Avusturya 400 bin, İngiltere 500 bin, Çekoslovakya 430 bin, Yugoslavya 1 milyon 600 bin, Fransa 550 bin, İtalya 450 bin, Macaristan 430 bin, Romanya 460 bin, Çin 1,5 milyon, Belçika 90 bin, Bulgaristan 30 bin, Hollanda 210 bin ve diğer ülkelerde 3 milyon kaybın yanısıra 6 milyon civarında yahudi ve çingene de toplu olarak yok edildi.

Bu sayıların içinde hemen göze çarpan, Almanya'nın 6 milyon kaybına karşılık Sovyetler Birliği'nin 20 milyon ve Polonya'nın 6 milyon kayıp vermiş olmalarıdır. Bu sayılardan savaşın en şiddetli yaşandığı cephelerin Sovyet cepheleri olduğu sonucu çıkabildiği gibi, Almanya'nın işgal ettiği topraklardaki Nazi vahşetini de görebilmek mümkün. Örneğin, işgal altındaki Byelorusya'da toplam insan nüfusunun dörtte biri katledilmiştir. Birçok yerleşim bölgesi bütünüyle yokedilmiştir. Polotsk'ta 150 bin, Gomel'de 100 bin, Vitebsk'de 90 bin Sovyet vatandaşı toplu olarak yokedildi. Bu bölgede 700 köy ve kasaba halkıyla birlikte yokedildi. İşgal altındaki diğer topraklarda da durum farklı değil.

II. Dünya Savaşı'nın vahşetine ilişkin diğer bir örnek de toplama kamplarıdır. Nazilerin toplama kamplarında 6 milyon civarında yahudi ve çingene ile, 4 milyona yakın savaş esiri yokedildi. Bu kamplarda yirmi değişik ulustan insanlar, kimilerinde sayıları 70 bine varan gruplar halinde yaşamaya zorlanmıştır. Aduidan en çok sözedilen kamplar şunlardır: Polonya'da Maidenek, Auschwitz, Gross-Rosen, Birkenau, Stuthof; Almanya'da Dachau, Buchhenwald, Oraienburg, Dora, Sachsenhausen, Bergen-Belsen-Ravensbrück, Neu-Bremm, Neuengamme; Bohemya'da Theresienstadt, Flossenburg; Hollanda'da Osnabrück, Esterwegen; Avusturya'da Mauthausen; Alsas'ta Natzwiller, Schirmeck ve Baltık ülkelerinde Kaunasile Riga.

Bunca vahşete karşın Nazizm, cephelerde ve cephe gerilerinde sonunu hazırlayan güçlü direnişlerle karşılaştı. Bütün yıldırma ve yoketme hareketleri, karşısında antifaşist direniş cepheleri buldu. Her ne kadar zaferin koşulları ve direniş hareketleri ayrı bir inceleme konusu olsa da direniş hareketlerinin başarısı ve zafere olan katkısı konusunda bir iki veriden söz etmek yerinde olacak: Partizanların ve direnişçilerin verdikleri cephe gerisi savaşta 20 bin düşman treni, 10 bin civarında lokomotif, 110 bin civarında araç, 12 bin tren yolu, köprü vs. ve 1,5 milyona yakın düşman askeri imha edildi. Bu güçlerin düşmanın iletişim hatlarına karşı giriştikleri sabotajlar Anglo-Amerikan bava saldırılarından 5 kat daha etkili oldu.

Savaşın sonunun yaklaşması, diğer bir deyişle Nazizmin yenilişinin ortaya çıkması pek çok ülkede direniş hareketlerinin önciliğinde tüm ulusal güçleri harekete geçirdi. Bu güçler ulusal bağımsızlık ve insanca bir yaşam için ülkelerini işgal eden Nazilere karşı ya da Nazizmin kuklalığını sürdürmüş kendi gerici-faşist iktidarlarına karşı seferber oldular. Bu hareketlere, Almanları Berlin'e kadar süren Kızıl Ordu güçlerinin de büyük katkısı do undu. Bu süreç içinde, on ülke özgürlüğüne yeniden kavuşuyor, toplam nüfusu yüzonüç milyona varan beşyüzyedi kent ve kasaba işgalden kurtarılmış oluyordu. İkinci Dünya Savaşı ve Nazizmin iktidarı ile geçen tüm süreç çok ağır faturalarla ödendi. Nazizme karşı kazanılan zafer tek başına bu faturaların karşılığı olarak düşünülemez. Bir deneyim ister yaşanmış olsun ister kırk yıl gerilde kalsın, ancak bir sonuca ulaştığında anı olmaktan çıkar, geleceğe dönük canlı bir yönelim olur. Yaşanmakta olan sürecin ortaya koyduğu gerçeklerin ışığında, geleceğin tek güvencesi, bu canlı yönelimlerin içinde barındıran aktif kitlelerin, barışa, özgürlüğe ve sosyal eşitliğe sahip çıkma savaşımıdır. ●

"...
Geleneksel silâhlarla ve kalemiyle düşmana karşı savaşan antifaşist yazar, Naziler tahtlarından indirilmiş bile olsalar, düşüncelere yerleşmeyi sürdürmek için yollar aradıkları sürece, savaşının düşmanın askeri alanda yenilmesiyle bitmeyeceğini bilmek zorundadır. Savaşta düşmanı biçimsemek bize ne denli pahalıya patlarsa, faşist düşünce biçimlerinin ellerinde silah, faşizmle çarpışan yürekli insanlara bile bulaşabilme olasılığını önemsememek de hepimize o denli pahalıya patlayabilir.
..."

Anna Seghers
(Gerçekçiliğin Evrensel Mirası'ndan)

SÖZÜMÜ SAKINMADAN KONUŞMAYA HAKKIM VAR

İki yıldır bu zalim, güç savaşta çarpışıyoruz. Biliyorsunuz, düşmanın ilerlemesini durdurduk ve onları geri attık. Ama her birimizin bu savaş nedeniyle çektiği güçlükleri belki yeterince bilmiyorsunuz. Ve ben, dostlarımızın bunu bilmesini isterim.

(...)

Hatırlamalısınız, topraklarımızın geniş bölümü ve binlerce, binlerce insanımız düşman tarafından, tarihteki en zalim düşman tarafından ele geçirildi. Eski kayıtlar Hunların, Moğalların ve diğer vahşi kabilelerin kanlı saldırılarından sözeder. Bunların hepsi, bize karşı Alman nazilerinin giriştiği mezalim karşısında sönük kalır. Köylerin ve evlerin yerle bir edildiğini gördüm -bunlar benim yurttaşlarımın, kitaplarımın, kahramanlarımın evleriydi- ve yetimler, başını sokacak damı kalmayan insanlar gördüm, korkunç sakatlıklarıyla vücutlar ve barap olmuş binlerce hayat gördüm. Bütün bunlar, ülkemize çılgın liderlerinin emirlerini uygulayan Hitlerciler tarafından getirildi.

Hitlerizm dünyadaki tüm ülkeler için aynı kaderi hazırlıyor sizin ülkeniz, sizin eviniz ve sizin hayatınız için de.

(...)

Halkımıza ve hal inıza ölümüne bir nefret duyan, güçlü kurnaz bir düşmanla karşı karşıyayız. İnsan bu savaştan ellerine kan bulaşmadan çıkamaz. Savaş, kan ve ter istiyor. Eğer bu inkâr edilirse, bedel iki katlı olacaktır. Siz, yakınlarınızın kanın evinizin eşiğinde henüz görmediniz. Ben gördüm, bunun için sizinle böyle sözümü sakınmadan konuşmaya hakkım var.

1943 Mihail Şolohov
(Yazarın Sorumluluğu-
Amerikalı Dostlara Mektup'tan)

HİÇ UNUTULMAMASI GEREKEN BİR MEZARLIK

Gökhan Demirci

Buralar ikinci dünya savaşından kalma yerler. Bakımlı. Yüksek ve görkemli çam ağaçlarının arasında uzun ince bir yol. Yolun kenarlarında çakıl taşları. Uzun ince bir yol. Bir süre yolun ortasında duruyor, uzaklara bakıyorum. Yolun sağında, biraz ilerde, büyük bir mermer. Üzerindeki yazılar: "Burada, faşist katliama uğrayan 65.000 Sovyet askeri yatmaktadır!"

Almanyanın Batı yakasında, (Westfelya), Bielefed ile Paderborn arasındaki Stukenbrock'tayız. Burayı bulabilmek için in cin olmak gerek. Hele bir de yabancıysanız. Sizi buraya getiren tek bir tabela var koskoca anayolda. Sanki burayı, dünyadan saklamışlar. Tabelada ise şunlar yazılı: "Savaş kurbanları Mezarlığı." Yanıltma ilk olarak tabeladaki yazıdan başlıyor Doğrusu, "Sovyet Askerleri Mezarlığı."

Almanyada her matem gününde, ikinci dünya savaşında ruslar tarafından esir alınmış kaç bin alman askerinin Sibirya'da öldürüldüğü gazete ve dergilere yansır, yansıtılır. Oysa, hiç kimse, ikinci dünya savaşında Nazi Almanyasında Üç milyon Sovyet askerinin nasıl katledildiğini anımsamaz, anımsatmaz bile. Bu yazıda amacımız, bu ilginç olayı olabildiğince işlemek.

Almanya'da bugün bile çeşitli devlet kurumlarının yüksek kademelerinde eski nazi artıkları yerlerini koruyorlar. Dahası ellerinden geldiğince yeni çalışmalar yapıyorlar ve eski olayları (Nazi Almanyası ve katledilen insanlar) savunma ve bazı suçlamaları reddetmek eylemlerini de yürütüyorlar. Hem de rahatça. Ve alman parlemantosu tüm bu çalışmalara sanki kulaklarını tıkamış görmemezlikten geliyor. Tabii bazı olayları değil. Örnek olarak Hoffmann olayı. Ama konuyu fazla uzatmadan başladığımız yere dönelim.

Stukenbrock. O zamanın cehennemi. Bugün bile insan eti kokuyor. Savaş esirler kampı, numara: 326. O günkü Alman parlemantosuna göre "yoketme kampı" değildi. tek kişilik hücreler, gaz ve işkence odaları yoktu orada.

Oysa gerçek hiç de öyle değildi. Orası cehennemin öteki adıydı. 7000 sovyet askeri ilk olarak, 7 temmuz 1941 de geldiler esir olarak. Başlangıçta gökyüzünü görebiliyordular. Geceleri güneş batarken güneş'in kızıllığını. İlerki günlerde ise işkence ve çalışmalar başladı. Ağır koşullar altında çalıştırılan Sovyet askerleri "dağ delme, maden, tarım" işlerinde çok kötü koşullar altında çalıştırılıyorlardı. Bu çalışma temposundan Sovyet askerlerinin çoğunluğu nasiblerini aldılar. Bitkin düştüler, kimisi kendini öldürdü; kimisi hastalandı, kimileri kurşuna dizildi, kimilen asıldı.

Günlük yiyecekleri 200 gram siyah ekmek, bir tas çorba (içinde ne arasanız olan), yarım litre kahve.

Kurşuna dizilenler, asılanlar, büyükçe açılmış çukurlara doldurulup üzerleri çimento ile kapatılmıştı. Çukurların içinde orta büyüklükteki bir kenti doldurabilecek kadar insan vardı.

2 Nisan 1945 de amerikan askerleri Almanya'ya girdiklerinde, Stukenbrock'taki Sovyet esirleri kamp bekçilerini etkisiz hale getirmişlerdi. Tüm bunlardan üç ay sonra da yaşamayı başarabilmiş Sovyet esirleri anayurtlarına döndüler.

Ve Stukenbrock'taki olaylar unutuldu. Tam bir sessizliğe gömüldü.

60'lı yıllarda aralarında papazlar, avukatlar, (JUSOS) Genç Sosyalistler ve komünistlerin bulunduğu topluluk tarafından başlatılan "Stunkenstock için Çiçekler" kampanyasıyla tekrar adı duyulmaya başlandı.

Ve her yılın 1 Eylül'ünde kamp anma toplantıları için ilericiler tarafından tıka basa doldurulmaya başlandı. Burası Almanya'da öldürülen üç milyondan fazla Sovyet askerinin anıldığı tek "Mezarlık" olarak kaldı.

1941 kışında kamp ağzına kadar doluydu. Kampta anlatılanlara göre o kış 16.000'nin üzerinde Sovyet askeri esir tutuluyordu. Ölürlerken binler binler ölüyorlardı. Öldürülüyorlardı. Yemeklerin çoğunluğu fransız esirler tarafından gizlice Sovyet askerlerine ulaştırılıyorlardı. Bu anlamlı bir dayanışmaydı.

Tüm koşullara karşın Sovyet askerleri büyük bir direniş örneği göstermiş, dayanmışlardı. Kendi aralarında bir komite oluşturup, birlikte komün yaşamını, yemeklerin kardeşçe paylaşılmasını örgütlemeyi başarmışlardı.

Sovyet askerlerinin barakalarından birinde hizmet için verilmiş alman tutuklu Fritz Bringmann'ın 1981 de yayınladığı "KZ.Neuengamme" isimli kitapta Sovyet askerlerinin gelişi şöyle anlatılıyor:

"...Bütün tutuklular konuşma alanına getirilmişti . Yapılacak olan konuşmayı dinleyeceklerdi. Çevirmen tarafından Sovyet askerlerine barakalardaki tehlikeler anlatıldı. Barakalardaki tahtakurularından ve çeşitli mikroplardan korunmaları için devamlı olarak yıkanmalarının gerekli olduğu vurgulandı. Bunun için konuşma alanında herkesin soyunması gerekiyordu. Soyundular

Soyunurlarken kendilerine sert bir dille:

"Elbiselerinizi koyduğunuz yeri iyice belleyin. Daha sonra aramak için vakit kaybetmeyin." denildi.

Ve kapılar kapandı. Gökyüzü de.

Bringmann devam ediyor:

"... Alandaki tutuklular. duvarların arkasından gelen çığlıkları tam olarak duyabiliyorlardı. Kapılar kapalı olsa da. Çığlıkların sona ermesi için on dakika geçmesi gerekiyordu. Sonra uzun bir sessizlik başlıyordu ta ki kapılar açılıncaya kadar kapıları açılıyor ve cesetler taşınıyordu. Odadaki gaz dağıldıktan sonra cesetler el arabalarına konuyor, imha yerlerine götürülüyorlardı. Cesetleri tek tek taşımak mümkün değildi, çünkü gazdan ve odadan kurtulmak için birbirlerini ezmişler, kollar bacaklar birbirlerine geçmiş, kramp halindeydiler..."

Alman savaş endüstrisi milyonlarca ucuz işgücüne ihtiyaç duyuyordu, yani kölelere. 1941 mayısının son günlerindeki rakamlara göre tarımda 431.000 sanayide 300.000 işçiye ihtiyacı vardı.

Birinci dünya savaşında 1,4 milyon rus askeri almanların esiriydiler. Bunların % 5,4 ü ölmüştü. İkinci dünya savaşında ise 5,4 milyon Sovyet askeri esir alınmışlardı. Bunların ise % 58,7 i öldürülmüştü. Bunun tersi, ikinci dünya savaşında Sovyetler tarafından esir alınan alman askerlerinin toplamı 3,15 milyondu. Bu sayının 35,2 ile 37,4 kadarı ölmüştü. (Sayılar Konkret: nisan 84)

Henrich Böll, 1980 yılında bir söyleşide, Alman gençliğine, nazi katliam depolarının yalnızca Majdenek ve Ausschwitz, Dachau'dan ibaret olmadıklarının, onbinlerce Sovyet esirinin öldürüldüğü Stukenbrock'un da anılan isimlerin arasına katılması, öğretilmesi gerektiğini vurgulamıştı.

Oysa, bu güne kadar okul kitaplarındaki dökümanlarda Stukenbrock'un adına rastlanmamakta. Diğer dökümanlar ise çürümeye terkedilmişler. Tanıklar ve olayları yakından yaşayanlar ise yavaş yavaş ölmekteler.

Almanyadaki mezarlıklar kanunu, mezar taşlarının üzerindeki bilgilerin doğru olması gerektiği konusunda bir zorunluluk koymuştur. Oysa, bu zorunluluk Stukenbrock'taki "Savaş Esirleri Mezarlığı" nda geçerli değildir. ●

40-45 şiirleri

Hürriyet

Okul defterlerime
Sırama ağaçlara
Kumlar karlar üstüne
Yazarım adını

Okunmuş yapraklara
Bembeyaz sayfalara
Taş kan kâğıt veya kül
Yazarım adını

Yaldızlı tasvirlere
Toplara tüfeklere
Kıralların tacına
Yazarım adını

Ormanlara ve çöle
Yuvalara çiğdeme
Çın çın çocuk sesime
Yazarım adını

En güzel gecelere
Günün ak ekmeğine
Nişanlı mevsimlere
Yazarım adını

Gök kirpiklerime
Güneş küfü havuza
Ay dirisi göllere
Yazarım adını

Tarlalara ve ufka
Kuşların kanadına
Gölge değirmenine
Yazarım adını

Fecrin her soluğuna
Denize vapurlara
Azgın dağın üstüne
Yazarım adını

Bulutun yosununa
Kasırganın terine
Tatsız kaba yağmura
Yazarım adını

Parlayan şekillere
Renklerin çanlarına
Fizik gerçek üstüne
Yazarım adını

Uyanmış patikaya
Serilip giden yola
Hınçahınç meydanlara
Yazarım adını

Yanan lamba üstüne
Sönen lamba üstüne
Birleşmiş evlerime
Yazarım adını

İki parça meyvaya
Odama ve aynaya
Boş kabuk yatağıma
Yazarım adını

Obur köpekçiğime
Dimdik kulaklarına
Acemi pençesine
Yazarım adını

Kapının eşiğine
Kabıma kacağıma
İçimdeki aleve
Yazarım adını

Camların oyununa
Uyanık dudaklara
Sukutun ötesine
Yazarım adını

Yıkılmış evlerime
Sönmüş fenerlerime
Derdimin duvarına
Yazarım adını

Arzu duymaz yokluğa
Çırçıplak yalnızlığa
Ölüm basamağına
Yazarım adını

Geri gelen sağlığa
Kaybolan tehlikeye
Hatırasız ümide
Yazarım adını

Bir tek sözün sevkiyle
Dönüyorum hayata
Senin için doğmuşum
Seni haykırmaya

Hürriyet

PAUL ELUARD

Türkçesi: M. Cevdet Anday
Orhan Veli Kanık

Ajans

Radyoda bir hüzzam şarkı var
dışarda sümbül havası,
"halbuki şimdi uzak ufuklara kar yağıyor."

Daha evvel ajans dinledik,
zincirlerini şakırdatarak geçti esaret
alev raylar üzerinden demir arabalarla.

Toprak gebeydi,
toprak çocukları: Dostlar,
kiminde orak, kiminde balta
—buğday kokan avuçları kan içinde—
emeklerini yığın yığın, başak başak
harman yerinde bırakarak
döğüştüler en ön safta.

Döğüştüler ve öldüler.

Sonra hürriyet
—yaralı ceylânlar gibi—
ve sulh
—anam sütü kadar
yüzünde ne bir kin, ne bir infial düştü yollara.

Yollar uzun, menzil ırak
ayakları kanıyor, yalnayak!

Bir şarkıdır bu
sulh ve hürriyet dediğin
ağız dolusu söylenir u
Bir şarkıdır bu
kalu belâdan beri söyl
kurtlar dilinde, kuşlar

Ben, onunla büyüdüm
onunla yürüdüm
onun için büyüttüm bu
onun için ölebilirim.

Demir bu şarkıyla döv
Bu şarkıyla yürür gemi
ve bir temmuz öğlesin
mola verdiği zaman or
bu şarkıyla ayran içer.
Bu şarkıyla geçer
semasından insanların
boşaltıp rahmetini kün

Dostlar,
dostların dostları;
bu bâbda ne söylesek

Bir şarkıdır bu
kan ve ölümle yazılm
unutulmaz!

Yürüyüş, 9.1.1943

M.NİYAZİ AKIN

Kardeşlik Acıları

Yıllar var ki sizleri düşünüyorum:
Yanan şehirlerim,
Düşmana ekmek veren tarlalarım
Teknelerim, ocaklarım, öğretmenlerim!
Ve sizleri:
Caddeler, tarlalar, fakülteler,
Nehir boyları, şehirler, ordular
Aşklarım, hünerlerim, sefaletlerim!

Ellerime ateş düştü
Yüreğime, gövdeme, kollarıma.
Biliyorum ey demokrasi!
Bütün şairlerin ölür
Barikatların susar
Ve yanar da limanların, iskelelerin
Zafer gülleri sensiz açmaz
Böyle bir macerada.

Kardeş, kardeş!
Alkış tutan ellerini kesmedim,
Tanklarımla tarhlarını ezmedim.
Ben kendi halimle müthiş kişi
Ben sevici, sert ve delişmen...
Ve hürlük kardeşlik çırasını
Kendi hissemce götüren insan.
Biliyorum bu dünyada
El değmediğimiz, nice doyumlu,
Sıcak, ölümsüz ve kederli şeyler vardır.
Biliyorum bu dünyada
Gökyüzü ve denizyüzü
Cümle çiçek ve cümle yemişler vardır
Biliyorum bu dünyada
Yalnız ve "yalnız insanlar
Yani kardeşler vardır."

Beni şehir şehir beni,
Beni köy kent beni
Beni usul, beni yolca götür
Kardeşlik treni!
Ağır yaralılar taşıyorum
İncitmesin kollarım, ayaklarım, ellerim.
Işıltılı gündüzlere gitmeliyim
Acılar, darağaçları, kelepçe demirleri!
Bayram şenliklerine,
Demokrasi şenliklerine gitmeliyim
Uğruna şiir yazılan, döğüşülen, ölünen insanlar!
Yeter değil bana
Zaferlerin,
Yıllardır gece hücumlarına
Sokak savaşlarına katlandığım.

(Ant, 1.5.1945)

ENVER GÖKÇE

Cepheye Giden Bu Tramvay

Buz gibi demirin rengi,
Körlenmiş ufuk, katı, vay!
Gezer bu tramvay çevreyi,
Cepheye gider bu tramvay.
Üç kat kontrplak, pencere yerine,
Olsun arkadaş, ne farkeder.
İnsanlar öşür öşür geliyorlar içeriye
Geç kalmak istemiyor gibiler.
İşte yaşlı bir işçi gidiyor
Dökümhaneye, zırhımızı işlemeye
Gecesinin gündüzüne katıyor
İlerliyor düşmanlarımız üstüne.
Ve işte uyuşmuş kalmış ninem
Tartımından gürültünün uyukluyor.
Tankçı bir torunu var
Üç-beş sigaranın keyfine varıyor.
Ve üçüzler-üç evcimen kız-
Tıkış tıkış oturuyorlar,
Çene çalıyorlar Rahibe ile
Ve alay doktoruyla.

El bombası beline bağlı
Bir partizan oturuyor
Upuzun, yakışıklı, sakallı,
Tabancası elinde hazır duruyor.
Ailesini görmeye gelmiş
Ve buhar banyosunda terlemeye,
Birlikte getirmiş arkadaşı Sandy'i
Alman müfreti bir de!
Yola koyulacak sabah yeniden

Yoğun, göz kamaştıran kar arasından,
İzini sürecek sığınağın
Üç kez lanetli düşmanın,
Ve ateş kusacak silahından
Son vermeye hırıltılarına Nazi köpeklerinin!

Otururken biz, göz kırpar gecer duraklar
Cepheye gidiyor bu tramvay.
Bir dirhem tayınları ellerinde kadınlar,
Ve pazen bir battaniye içinde bir çocuk
Görüyor musun, köşeden geri dönüyorlar.
Bak onlara (hepsi yeni, hayret!)
Unutma-unutmayacaksın, biliyorum-
Ateşle ve gökgürültüsüyle vaftiz edildin sen, vay,
Cepheye gider bu tramvay.
Sevgili çocuk! Memleketin yıkıntılar içinde,
Yenileniyor dünyamız, bunun için,
Ve aydınlık geleceğin için
Bu kavganın içindesin sen işte!

Kasım 1941

VERA INBER

Türkçesi: Yusuf Cemali

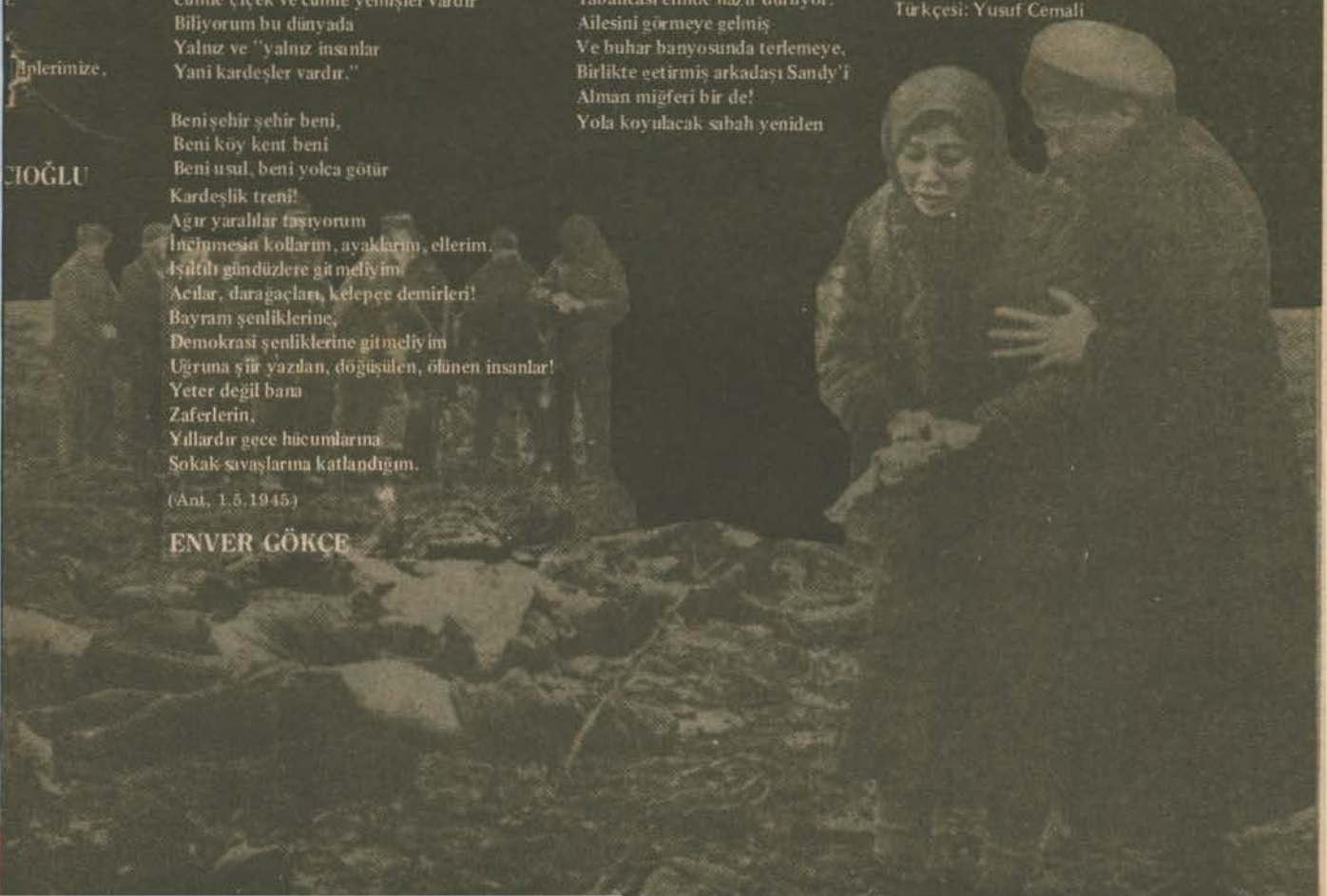

Fransa'da 1985 Modeli Faşizm...

LE PEN YÜREĞE NİŞAN ALIYOR

"Faşistlerin toplantısı var eski kara Avrupa'da. Fransa'nın Ulusal Cephesi, Toulouse'da önderleri Le Pen başkanlığında boy gösteriyor. Hoparlörlerden rock müziği yeri göğü inletirken Kuzey Afrikalılar, ışıksız köşelere kaçışıyorlar korku içinde. Kokusu ve sesi ile 'sokaktaki adam' burada bulunan ve de işsiz. Her yer, üç renkli, klâsik faşizm simgesi bayrakla kaplı. Tek bir haykırış yürekleri deliyor: 'Umutlu bir gelecek!' "

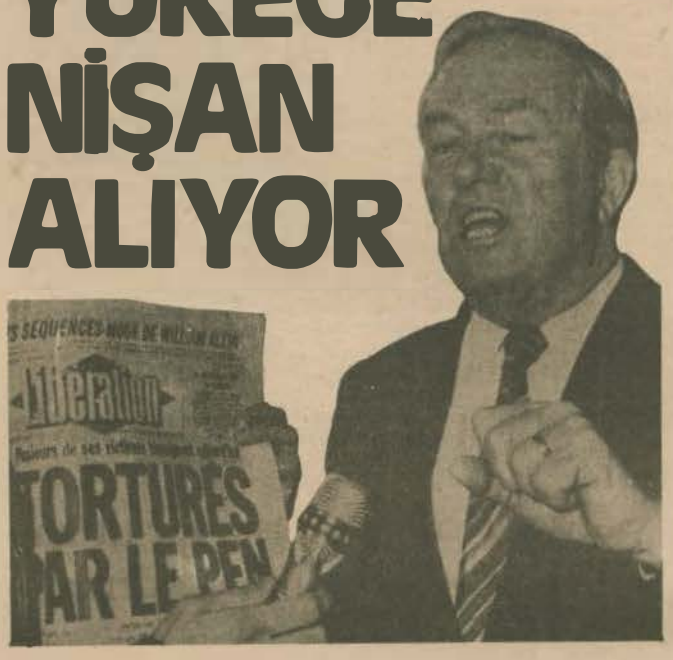

Taksi şöförü, köprüden öteye sürmek istemiyor. Soğuk mart rüzgârı altında, deri ceketli ve asker postallı gençlerin ve adamların eşliğinde Pont du Garigliano'yu yürüyerek geçmek zorundayız. İzmaritler, ışıktan çizgiler oluşturarak altımızdaki suya düşüyorlar ve ben, fransızca ilk ders kitabındaki şu sözleri anımsıyorum

"Fransa, Avrupa'nın bir parçasıdır. Dört büyük nehir ile bölünmüştür: La Seine, la Garonne, le Rhone ve Le Saone..."

Altımızdaki Garon nehri; kış sonunun kadavralarını pisliği ve kokusu ile sürüklüyor. Nehrin kıyısında, çingeneler ve kuzey afrikalıların çalıştığı Luna Park var. Bu insanlar, şimdi kulakları tırmalayan rock müziğinin altında, sahne ışıklarının ardına çekilmiş durumdalar. Çünkü Parc des Expositions'un girişinde -aynen Rhone da ve Lyon'daki Saone'de olduğu gibi- insan akıntıları birleşiyorlar, yüksek sesli ve gözdağı verici bir sel haline dönüşüyorlar. Fransa'nın Ulusal Cephesi'ni (F N) oluşturuyoruz; büyük salondaki toplantıya gitmekteyiz ve yabancıları sevmiyoruz! Önderimiz Jean-Marie Le Pen bizi bekliyor.

Eski kara avrupa'da faşistlerin toplantısına giriyoruz diye düşünüyorum kasa önündeki kuyrukta beklerken -giriş ücretli seçim toplantısı!- Fransa'nın sefil, yoksul ve yorgun insanları geliyor; dükkanlarını komünistlerin gelip ellerinden alacaklarını sanan küçük dükkan sahipleri -tütüncüler-, çalışkan araplarca kenara itilen barcılar, yolların bitmez tükenmez sıkıntısından bir ara alan kamyon şoförleri ve yirmi yıl önce Cezayir ve Tunus'dan kaçmış olan "kara ayaklar" ordusu... İntikam hırsıyla dolu, Cephe'nin verdiği son umuda sıkı sıkıya sarılı ve enerjiden patlar haide. Dudaklardaki sigaralar ateşlenmiş fitiller gibi.

Le Stadium'daki görüntü akıl alır gibi değil. Sporun sahne düzeni, müziğin gürültüsü ve dev hoparlörler, göz kamaştırıcı spot ışıklı amerikanlaştırılmış seçim toplantısı ile karışmış. İzleyicilerin korkunç gürültüsü, beton zeminde çıkan iskemle sesleri ile birleşiyor. Her yerde, o üç renkli bayrak var, faşizmin klâsik simgesi. Ve o yürek parçalayıcı slogan: UMUTLU BİR GELECEK!

YAŞAYAN GÜÇ

Hepimiz faşistlerden söz ediyoruz ama toplantılarına gitmiyoruz. Gidin. Herşey aynen bilindiği gibi, ya da o eski belgesel filmde gördüklerimiz gibi. Yalnız daha güçlü ve gerçek. Burada, sesleri ve kokuları, parfümleri, terleri, goluvaz sigaraları ve işyerleri ile her an lâfı geçen mutfaklarından bir korkayak gibi çeşitli yakınmaları, tutkuları ile gerçek insanlar oturuyor. Parola verildiği anda eyleme geçmeye hazır yaşayan güç kaynıyor ve çevresini sarıyor. İşte o zaman Fransa, avrupa'nın bir parçası olacak ve avrupa titreyecek!

Senaryo oldukça klâsik: Amerikan ekonomisinin ezici egemenliği altında toplumsal sorunları gün gibi ortada olan bir ülke. Rövanş duygusu ve aşağılık kompleksi ile sürdürülen bir ulusculuk. Bunun karşısında düşman olarak gösterilen büyük bir göçmen proletaryası. Sosyalistlerin yüzüstü bırakmalarına karşı büyük öfke, aynen eski sağa karşı duyulan kırgınlık gibi. Günün dev propoganda makinasını destek alarak, sessizce aşağıdan yukarı çıkan bir "yıldız". (85'deki yüzde 10'luk bölge seçimlerinden, 1984 Avrupa parlamentosu seçimlerindeki yüzde 15'lik başarı arasında yükselen.)

Arabayı geri çevirmeden önce taksi şöförü, sosyalist, "İtiraf etmek gerekir ki Le Pen büyük bir sorunu formüle ediyor," diyor, "20 yıl sonra nasıl bir Fransa istediğimizi."

ZAFER İŞARETİ

Karşı koyacak olan, fazla ince düşünmemeli, teorilere de kendini savunmamalı. Gerçek burada oturuyor. Birkaç aday ile sahneye çıkanları varsa da buradaki büyük sermaye değil. Burada, o ünlü "sokaktaki adam" oturuyor (Dario Fo'nun deyişiyle, evine gitmek istemeyen adam.) Yanında küçük mantosu ile kansı, saçları kazıtılmış "deri kafası" ile oğlu var. Kendini emekçi ve dürüst ama anlaşılmayan ve kullanılmış olarak algılayan insanlar... Le Pen onların yüreğine nişan alıyor, ama yalnız yüreğine!

Oysa ben kulaklarıma inanamıyorum. Apansız hoparlörden oluşan tepeler haykırmaya başlıyor: Va, pensiero su ali dorati... Üç, altın kanatlardaki düşüncelerim! Spot ışıkları arka kapıya çevriliyor ve içeri, frak giymiş, papyon takmış olarak önder giriyor; ellerini Cephe'nin zafer işareti olan "V" şeklinde havaya kaldırmış olarak. Kitle bayrakları sallıyor ve "Mahkumların Korosu"na katılıyor:

Ey sen peygamberlerin altından harbi
sessizce esalı kalan ve bize
varamayan
burak tellerindeki anlar kıpırdansın
söz etsin bize o görkemli yıllardan!

Halk iskemlelerin arkalıklarına tırmanıyor, ağlıyor ve Constantine ile Cezayir demek olan "Yitirilmiş Vatan"ın türküsünü söylüyor. Nihayet konuşma olanağı çıkınca Le Pen, havayı kızıştırmak için elinden geleni yapıyor. Tipik bir sağcı söylevi: konu ve içerik boş; toplumsal ve ırkçı nefret sözcükleri; intikam ve rövanş alma duygularını körükleyen sözler. Salt toplumun kurumlarına değil, Toulouse belediye başkanı ve Jean-Paul Sartre gibi (belli ki yine tutucuları deli ediyor) toplum içinde yükselmiş kişilere de saldırıyor.

Aynı zamanda, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve kadın değerini küçük düşürücü sözlerden ötürü yargı organlarına olanak tanınmamak için, sırasıyla yaşlı bir vietnamlıyı, başı öne eğik bir Cezayirli harki askerini ve Pirenler'den sözünü sakınmayan bir devlet görevlisi teyzeyi sahneye çıkarıyor. Salondaki yürüme yerlerinde sürekli olarak taraftarlı dolaşıyor ve atmosferin yatışmamasını sağlıyor. Biri benim alkışlamadığımı görüyor ve ellerini burnumun önünde şiddetle çarpıyor. Ortam çekilmez hale geliyor artık.

1985 MODELİ FAŞİZM

Bir çeşit bitiriş olarak Le Pen, "yabancıları Fransa'dan sürüp çıkaran" Jeanne d'Arc'dan söz ediyor ve benim için artık gitme vakti gelmiş oluyor. Dışarda, parmaklıkların önünde bembeyaz yüzlü, Beatles-gözlü bir öğrenci, en az bir düzine meşin ceketli ile çevrilmiş olarak duruyor.

— İçeri girip, Le Pen'in ırkçı sözlerini yanıtlamak istiyorum, diyor kararlı bir şekilde.

— Kıçı boklu bir provakatörün yeri yok burda, diye hırlıyor oğlanlardan biri. Biz seni lâyık olduğun deliğe sokmayı biliriz!

Aniden aramızdan bir delikafa fırlıyor ve öğrencinin başına elindeki copla korkunç bir darbe indiriyor. İğrenç bir ses bu. Sallanıyor ama düşmüyor, geri dönüp karanlığa doğru gidiyor. Çeşitli oğlanlardan oluşan kümeler, koşup öğrencinin yolunu kesmeye gidiyorlar. Yanımızda motoru çalışan bir polis arabası var. İçeriden bir polis başını uzatıyor ve eli coplı oğlana gülerek "Je t'ai vu! Je t'ai vu!" diyor. Yaptıklarını gördüm...

Üç gün sonra Le Pen, bölge seçimlerinde yüzde 8.7 oy alıyor ve Fransa'daki sağ ile sol arasındaki tam yüzde farkını kapatıyor. Ulusal Cephe, artık gözönüne alınması gereken politik bir faktör diye yazıyor bizim gazetenin muhabiri. Aynen. Burada biz de açık konuşalım: Bu gördüğümüz, 1985 modeli faşizm. Bu kez fransızca konuşuyor.

Dagens Nyheter, 28.3.1985

Türkçesi : YARIN ÇEVİRİ KURULU

1945'İN 1985'E IŞIK TUTAN ÖZLEMİ

Mehmet İzer

Bir daha olmaması için neler yapılması gerektiği, savaşın en sıcak günlerinde barışçı insanların ve toplulukların kafalarında dönüp durmaya başlamıştı. Bu tutku, giderek savaşın sonunun görüldüğü günlerde iyice büyüdü. İnsanlar, 8 Mayıs günü meydanlarda, sokaklarda dans edip şarkı söylerken, bir daha böylesine bir yıkıma asla izin vermeyeceklerini de haykırıyorlardı.

Olamadı, savaşın hemen ardından savaş içinde atılan tohumların filizlenip büyümesi en azından engellendi. Ortak tutku giderek yerini, belirli bir çevreden gelen soğuk rüzgarlara bıraktı. Artık bir daha olmaması tutkusu ulusların bütünlüğünce değil, barışçı güçlerince yaşatılır olmuştu. Oysa ki, 1942'de bir araya gelen 26 devletin yetkililerinin yayınladıkları "Birleşmiş Uluslar Bildirgesi" ne büyük umutlara neden olmuştu. Hem de nazilerin tüm hızlarıyla avrupada, afrikada, asyada dehşet saçmayı sürdürdükleri günlerde. 1944'de savaşın sonucunun artık görüldüğü bir tarihle SSCB, ABD, İngiltere ve Çin tarafından savaş sonrasında insanlığın sorunlarının barış içinde çözülmesine yardım edecek bir uluslararası örgütün kurulmasının kararlaştırılması ve 1945'de Yalta'da biraraya gelen SSCB, ABD ve İngiltere'nin en üst yetkililerinin bir ortak anayasa hazırlanmasının onaylandığını tüm dünyaya duyurmaları ne büyük umutları ortaya çıkarmıştı.

26 Haziran 1945'de, o yılın 1 Martına kadar, nazi Almanyasına ve Japonya'ya savaş açmış olan 50 ülkenin katılması ve 24 Ekim'de de SSCB, ABD, Çin, İngiltere, Fransa'nın onayıyla, anayasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte BM kurulmuş oluyordu. 111 maddeden oluşan anayasa, insanların barış içinde özgürlüklerinin güvenceye alınması ve daha mutlu ve insana yaraşır bir gelecek vaadediyordu.

Olamadı. 1949 yılında ABD, Kanada, İzlanda, İngiltere, Fransa Belçika, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Danimarka, İtalya, Portekiz devlet yetkilileri bir araya geldiler ve Kuzey Atlantik Paktı'nı kurduklarını açıkladılar. "..Milletlerin demokrasi ilkeleriyle, fert hürriyetlerini ve hukukun hükümranlığı üzerine kurulu hürriyetlerini, müşterek miraslarını, medeniyetlerini korumaya..." karar verdiklerini açıkladılar. Herhangi birisinde ortaya çıkacak ekonomi politik değişime karşı durmaya, bu yöndeki aykırılıkları gidermeye kararlı olduklarını açıkladılar. "Fert hürriyetleri" temelinde, "fertlerin", devletlerinin ekonomi politikasına NATO'nun cızdığı dışında bir yön vermeye hakları olmayacağını açıkladılar. Açıklama yalnızca bu kadar da değildi. Dünyanın "geleceğini tehdit" eden diğer sisteme karşı da "savunma" halinde olma gereği karar altına alınıyordu. Ardından diğer sistem içinde yerelan ülkelerin benzer örgütlenmeyi gerçekleştirmeleri geldi.

Oysa, insanlar, ülkelerinin nazi almanyasına ve faşizme karşı oluşturdukları cephenin, dünyanın barış içinde ilerlemesini getireceğini düşünüyorlardı. Savaşın hemen ardından toplumların çeşitli kesimleri bu amaçlarla uluslararası örgütlenmelere gidiyor, barışçı ve insanlığın ilerlemesinden yana bildiriler yayınlıyorlardı. Londra'da, "barış, ulusal bağımsızlık, demokrasi ve eşitlik uğrunda çalışan ve bu uğurda birleşen" dünya gençleri Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu'nu (WFDY), aynı amaçlara öğrenci ve eğitim sorunlarını da ekleyerek Uluslararası Öğrenci Birliği'ni (IUS) kadın hareketinin mirasından yola çıkarak Uluslararası Demokratik Kadın Federasyonu'nu (WIDF), işçilerin tek bir çatı altında sistem farkı gözetmeksizin toplanmasını amaçlayarak Dünya Sendikalar Federasyonu'nu ve dünya barışının kalıcılığını devlet politikalarından bağımsızlaştırarak insanların ortak çabaları biçimine getirmeyi amaçlayarak Dünya Barış Konseyi'ni kurdular.

Uluslararası toplantılar birbirini izledi. Hergün dünyanın bir başka yerinde, özellikle avrupanın nazilerce yıkılmış kentlerinde, çeşitli toplum gruplarınca uluslararası toplantılar yapıldı. Bunlardan yeni yeni ama aynı amaçlarda birlikler doğdu. Avrupa yepyeni bir Avrupa olma yolunda barış güvercinlerinin uçtuğu bir kıta oluyordu.

Olamadı. Bir uluslararası örgütün Barış Konseyi'nin, Londra'da yapılacak toplantısına Londra hükümeti vize koydu. Kimi delegelerin ülkeye giremeyeceklerini açıkladı. Bu barışçı insanlık için büyük bir darbeydi. Ama kısa sürede anlaşıldı ki, gelip geçici bir "yanlışlık" değil, soğuk savaş rüzgarlarının estirilmeye başlanmasıydı bu olay. İnsanlık bir kez daha acılar içine sokuluyordu. ABD'de Mc Carthy tarafından başlatılan, gerçekteyse devlet politikasının içte uygulanışı olan "komünizme karşı" savaş adı altında barışa karşı açılan savaşın dalgaları tüm dünyaya yayıldı.

Artık iki ayrı düşünce, iki ayrı kamp sözkonusuydu. Birincisinde, savaş yıllarından adım adımı başlayan barış utkusu için dünyanın her yerinden biraraya gelen insanlar, topluluklar ve ülkeler yer alıyordu. İkincisinde, 1949'da temeli atılan kampın yöneticileri, savaştan ekonomik yarar sağlayan sanayi komplekslerinin tekelcileri ve faşizmin amaçlarını, "Hitler'in anısını" yaşatmaya adanmış neo-faşizm yeralıyordu. Akan zaman içinde de bu üçlü, demokrasiyi hak etmediği, onu yaşatamayacağı inancında oldukları geri kalmış ülkelere karşı "yeni sömürgecilik" tezleriyle açıktan saldırılarını başlattı. O ülkelerdeki yandaşları eliyle ülke yönetimlerini değiştirdi, kendisine yakın bulduğu yönetimleri tümden uydulaştırdı. Karşı direnişin yaşandığı topluluklara da neo-faşizm yöntemleriyle saldırdı.

Ama durmayan zaman, savaş histerisinin ve faşizm özlemlerinin kendi ülkelerinin de geleceğini sarsmaya başladığını gösteriyordu. Fransa'da, Federal Almanya'da, neo-faşist gruplar güç kazanıyor, yakın zamana kadar onları açıktan kollayan gilçleri de hedefler konuma geliyorlardı. Artık 1980 başlarında faşizm yalnızca geri kalmış toplumların değil, ileri batı toplumlarının da başında güncel bir tehdit oluşturur konuma gelmişti.

Diğer yandan yerel düzeyde tutulabileceği düşüncesiyle önceleri klasik silahlarla yaptırılan savaşlar da, silah tekelleri için yeterli olmaz duruma geliyordu. Nükleer bir savaşın da yerel düzeyde tutulacağının doktrinleri hazırlanıyor, insanlık sonu olmayacak bir noktaya doğru hızla çekiliyordu.

İşte savaş sonundan, 1945'den 1985'e gelininceye kadar dünyanın ve insanlığın geçirdiği "evrim"in kısa bir tarihi. Artık 1942'lerin özlemleri belki de unutuldu. 1945'lerin hareketliliği de yok. Ama çok daha netleşen uluslararası konumda insanlığı yeniden bir toplusavaş çılgınlığına sokmayacak çok temelli güçler var. Ve gelecek, 1942'lerin, 1945'lerin özlemleri doğrultusunda biçimlenecek. ●

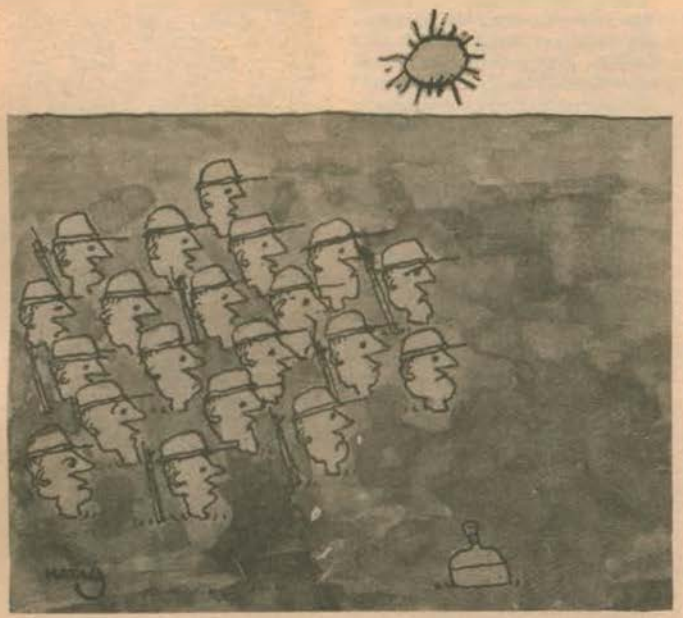

Basında Okuyucu Kaybının Toplumsal Nedenleri

Ahmet Abakay

6 Kasım 1983 Genel Seçimlerinden kısa bir süre sonra, o sıralar 450 bin satan, şimdilerde 150 bin'in altına düşen bir gazetenin Ankara bürosunda, İstanbul-merkezden gelen bir yönetici, büro çalışanları ile düzenlediği toplantıda şunları söyler:

"Arkadaşlar, gazetemiz artık iktidara karşı muhalefet yapmayacaktır. Muhalefet yapa yapa toplumdaki gerilimi artırıyoruz. Sonra da her 10 yılda bir askeri müdahale, sık sık ara rejimler geliyor. Sonunda olan demokrasiye oluyor. Yani anlayacağızın, zülfüyare dokunan haberlere fazla girmeyelim..."

Bu dahiyane buluşla böylece, o toplantıda bulunanlar, müdahalelerin "gerçek" nedenini öğrenmiş oldular(!) Demek ki Şili başta olmak üzere kimi güney amerika ülkelerinde, ya da örneğin Pakistan da gazeteler yerli yersiz muhalefet yapmanın dozunu kaçırmışlardı. Öte yandan demek ki örneğin avrupa ülkelerinde basın aklını başına almış, iktidarın hoşuna gitmeyen yayınlardan uzak durmuş ve "sivil toplum" yapısını kurumlaştırmışlar.

Yukarda belirtilen toplantıdan bir ay kadar sonra da aynı gazetenin Ankara bürosunun ekonomi muhabirine, İstanbul'daki yönetici telefonla şu talimatı verir:

"X'ciğim, Türkiye'de ekonomik durumun iyiye gittiğini içeren bir haber yazıp yarına kadar geçersen iyi olur. Birinci sayfadan kullanmak istiyoruz..."

Muhabir ise telefona verdiği yanıtta, eldeki ekonomik verilerin böyle bir haber yazılmasına olanak vermediğini, enflasyonun toplumun geniş kesimini olumsuz etkilediğini, büyük sanayiciler dışında birçok orta sanayici ve esnafın da gidişattan şikayetçi olduğunu anlatmaya çalıştı. Ve bu "sipariş" haberi verilen süre içinde yazamadı ya da yazmadı...

İki gün sonra gazetenin manşeti şöyleydi: "Türkiye bölgenin en huzurlu ülkesi". Bu masa başı habernde İran-Irak savaşının her gün binlerce insanın canına mal olduğu, Lübnan'ın Suriye ve İsrail arasındaki çarpışmaların alanı haline geldiği vurgulanıyordu. Böylece "mutlu ve huzurlu" bir ülke tanımı yapılmış, iktidarın başarısı da vurgulanmış oluyordu. Basın da toplumsal görevini yerine getiriyordu(!)

3.5 milyon işsiz, 12 bin lira asgari ücretle çalışan, pekçoğu sigortasız onbinlerce işçi, yüzde 55-60 enflasyona karşın Yüksek Hakem Kurulu'nca yüzde 25 brüt zamma mahkum edilen önemli bölümü örgütsüz toplu sözleşme, grev hakkından yoksun 2 milyon işçi, seçimlere sokulmayan, örgütlenmelerine kısıtlama getirilen siyasi partiler, işlevlerini yerine getiremeyen dernekler, düşünce ve basın özgürlüğünü ortadan kaldıran yeni yasal hükümler ve cezaevlerinde 100 bine yakın insan bulunan bölgenin "en huzurlu ve mutlu" ülkesi böylece manşet haberle Türkiye insanına ve dünya kamuoyuna ilan edilmiş oluyor. Okuyucu da buna "sanıyor ki" inanıyor.

Bu anlatılan örnek sadece bir gazetenin yaptığı iş değil. Hemen tüm gazetelerin izlediği yol bu oldu. Örneği verilen gazete sadece bir prototip.

Bir toplumun temel yapısında, ekonomik ilişkilerde çözülme başlayınca doğaldır ki bu, siyasal ilişkilere, kültür ve sanata, spora ve basına da yansıyacaktır. Ülkemizde yaşanan süreç de bu.

Yurt çapında yayın yapan büyük tirajlı basın organlarının yöneticilerinin gündemlerindeki ana maddeyi büyük okuyucu kayıplarının nasıl önleneceği konusu oluşturuyor. Tirajın nasıl artırılacağı artık "sorun" olmaktan neredeyse çıkmış, her geçen gün azalma gösteren okuyucunun kaçışının nasıl önleneceği kafaları yormaktadır.

Bâbıâli'de her üç beş ayda bir gazetelerin üst yönetimleri değişmekte, bir gazetenin yönetim ekibi bir başka gazeteye "kurtarıcı" olarak çağrılmakta, bir süre sonra o yeni kişiler "derde çare" bulamayınca tasfiye edilerek bir başka ekip gelmekte, tasfiyeye uğrayan ekip, bu kez kaçan okuyucuyu yakalamak üzere bir başka gazeteye "taze kan" niyetine çağrılmaktadır. Sonunda, "bozulup yeniden dizilelim" örneği herşey yeniden başlamakta, kısır döngü sürüp gitmektedir.

Baskı tekniği bakımından Türk basını batı teknolojisinden geride değil. Hatta ilerde bile sayılmaktadır. Dağıtım açısından tekelci basının fazlaca bir sorunu yok. İki büyük dağıtım şirketi bu gazetelere sabahın erken saatlerinde okuyucuya genellikle ulaştırabilmektedirler.

Şimdi akla bir soru gelebilir. Mükemmel bir teknolojiyle, zamanında yaratılan bir ürün neden piyasada alıcı bulmakta güçlük çekiyor. Neden okuyucu sürekli aldığı ürünü artık almaz oluyor?

Bunun nedeni iddia edildiği gibi salt gazetelerin fiyat artışı olamaz. Okuyucu kaybının bizce nedeni, bir milyonu aşan insanların gazetelerini topluca terketmelerinin gerçek nedeni, gazetelerin yayın politikalarında meydana gelen kişilik deformasyonudur.

Gazetelerin okuyucu kaybının bu denli büyük düşüşler göstermesinin 6 kasım genel seçimlerinden sonra hız kazanması dikkat çekicidir.

Yeni dönem başlarken kurulan siyasi partiler ve çalışmasını aralıksız sürdüren Türk-İş gibi birçok kuruluş herşeye yeniden başlanacağından, tanımı pek yapılmayan "yepyeni bir düzen"den çokça söz ettiler.

Türkiye'de siyasal ve sendikal birikim ve mirasları reddetme, yok sayma yolunu seçtiler. Kendilerini tarihi geçmişlerinden soyutlamayı yeğlediler. Sonunda daha kuruluşlarının üçüncü beşinci aylarında gerçek anlamda tabansız kaldıklarını gördüler. Siyasal bunalımlara girdiler. Türk-İş ise iktidarın bir organı olma konumunu pekiştirerek işçiler aleyhine gelişen olaylar karşısında "çaresizliğini" zımnen ilan etti.

Türk basını bütün bu gelişmelerin dışında kalamazdı. Türk basınının bu aşamada yapabileceği iki şey vardı, ya bu çarpık gelişmeye kendisini monte edecekti ya da geniş kitlelerin çıkarlarına ters, bu olumsuz gelişmeyi teşhir ederek karşı çıkacak, demokrasiyi içten savunacaktı. Türk basını birinci yolu seçti. ve diğer parti, kurum ve kuruluşlar gibi kendisini bunalımın göbeğinde buldu.

Zedelenen, yok edilen düşünce ve basın özgürlüğünü savunmanın kendi dışındaki kuruluşların görevliymiş gibi değerlendirdi.

Son dört yılda gazeteci ve yazarlar için verilen kesinleşmiş mahkumiyet kararları toplam 316 yıl 4 ay 20 gün. Bunun 184 yıl 4 ay 15 günü gazetelerin yazışma müdürlerine ait (Basın 80–84, CGD yayınları). Bu rakam Türk basınında hiç de önemsenmedi. Bu haberler ya birçok gazetede yeralmadı ya da ara sayfalarda tek sütunluk haberler olarak geçiştirildi.

İstanbul'da yayınlanan 8 gazete 17 kez kapatıldı ve 1980-1984 yıllarını kapsayan 4 yıllık sürede yayın yapamadığı gün sayısı 300 güne yaklaştı.

Bu durum gazeteleri üzmek, düşündürmek bir yana, kapatılan gazetenin okuyucusunu "çalarım" hesabıyla gizli bir sevinç bile yarattı.

Nerhalde şurada anlaşmak gerekiyor. İlerşeye yeniden başlamak, demokrasiyi kurumlaştırmak başka şey, nereye ulaşacağı bilinmeyen "yepyeni bir düzen" ise çok başka şey. Bu iki kavram birbirine bilinçli olarak karıştırılmak istenmiyor.

Sivil sıkıyönetim özlemi, gevşek muvazalı sendikal hareket, kamu kurum ve kuruluşlarının yeniden, ancak fazlaca değişime olanağı milletlerine terkedilmesi, iktidarların emrinde özerkliği yokedilen üniversiteler ve TRT. İşte adına "yepyeni düzen" dedikleri ve kimilerinin cüretle savunabildikleri düzenin ana ilkeleri. "Demokrasiye yeniden dönmek" ya da demokrasiyi kurumlaştırmak adeta dil sürçmesi olarak dile getiriliyor.

O halde, gerek basınımızın, gerek basın kuruluşları başta olmak üzere bu ülkede yaşayan herkesin savunması gereken "o" anlamda "yepyeni bir düzen" değil, demokrasiyi tüm kurumlarıyla yaşama sokmak olmalıdır.

Demokrasinin karşıtı olarak geliştirilen "yepyeni" düzen stratejisi tekelci basının yayın politikalarına egemen olunca, basında "kişilik deformasyonu" bu noktada ortaya çıkmışoldu.

6 kasım seçimleri öncesinde, bir partinin iktidara gelme olasılığını hesaplayarak o partinin açık sözlülüğünü yapan kimi gazeteler, 7 kasımda yanlış ata oynadıklarını anlayıp 48 saat içerisinde iktidara gelen partinin yayın organı haline dönüştüler. Böylesine hızlı kişilik değişikliği, o gazetelerin yayın politikalarını belirleyen yöneticiler için hiç de şaşırtıcı olmayabilir. Onlar kendilerini aklayacak yüzlerce gerekçe bulabilirler. Ancak bu tutum, zamanı geliyor okuyucu "şoke" edebiliyor; şaşırtabiliyor. Okuyucu bu davranışa gerekçe bulamıyor. Yapabileceği şey kendisine yeni bir gazete bulabilmek. Gazetelerin hemen tümü aynı yayın politikasını izliyorsa okuyucu kendisine gazete de bulamaz oluyor. Okuyucu, gazetelerin yayın politikalarını belirleyenler kadar kolay, gönlünü verdikleri siyasal ve sendikal birikimlerini, demokrasi özlemlerini terketmiyorlar, tarihsel miraslarını korumakta kendilerini görevli sayabiliyorlar.

Varılan nokta şunu gösteriyor ki, okuyucu düşüncesine yakın bulduğu yayın organının kendisine "oyun oynamamasını" dönerek değil, kişilikli bir yayın politikası izlemesini, en önemlisi de demokrasinin temel ilkelerinin savunulmasını istiyor.

Okuyucu ile varılan gönül anlaşmasının tek taraflı olarak bozulması halinde ise, okuyucunun (intikamı demeyelim ama) tutumu acımasız olabiliyor.

Birbirini tanımayan milyonu aşkın insanın, kısa süre içerisinde gazetelerini topluca terkederek, kaderiyle başbaşa bırakmasının başkaca bir anlamı olabilir mi? ●

*Çağdaş Gazeteciler Derneği Genel Başkanı

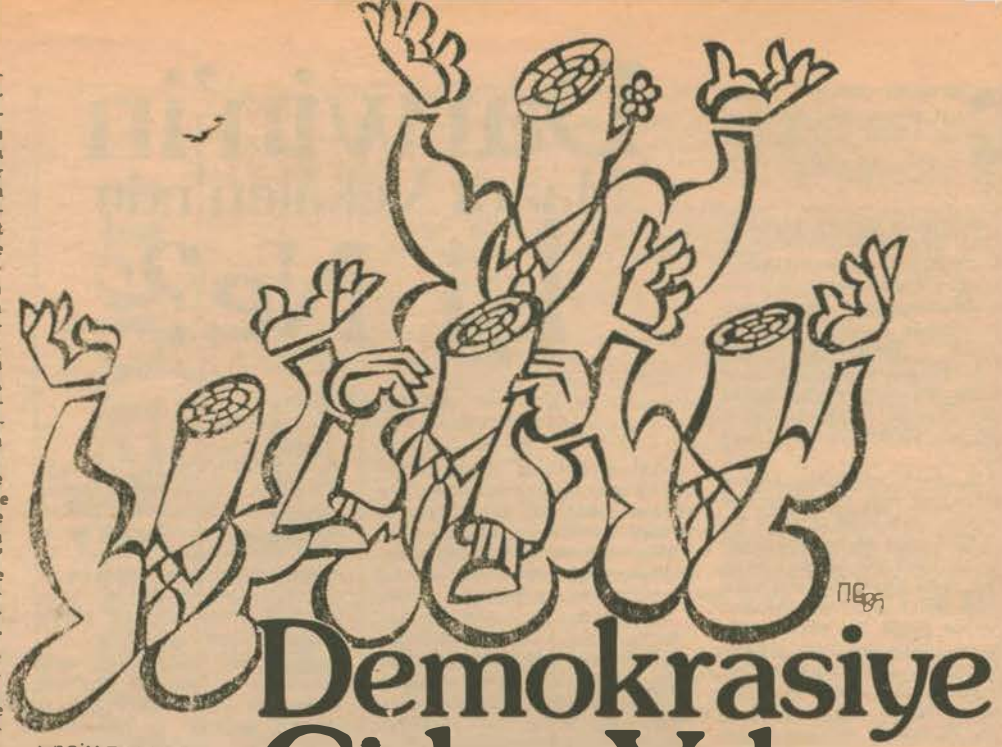

Demokrasiye Giden Yol

NEZİH DANYAL

Selim Demirci

Tuhaf günler yaşanıyor. Tuhaf sözcüğü nitelemede yetersiz ama yine de açıklayabiliyor. 1961 anayasasını gören gençlik bu günleri anlamakta güçlük çeker. Çünkü, herşey bir yana hukuku görmüştü. Aşmaya çalışmakla birlikte, en alt sınır olarak onun yarattığı güvenceleri tatmıştı. Ayırdına varmayanlar bile nesnel olarak bu güvenceden yararlanmışlardı. 60'lı yılların bir sözü bu durumu çok güzel açıklıyordu: "Bu memlekette anayasa var!" 80'li yılların gençliğiyse tedirgin, güvensiz. Çünkü keyfiliği yaşıyor. Hemen hepsi "yepyeni" yasalara bile bakıp, işte bu yasalarla yönetiliyoruz diyemiyor. Keyfilik ve vatandaşa/topluluğa göre çifte norm uygulaması sürüp gidiyor.

"Hayali ihracat" adı verilen ve basında açıktan hırsızlık biçiminde anılan bir olay yıllardır döne döne yaşanabiliyor. Yapan kuruluşların adları devlet sırrının adı olan "gizli" damgasını yiyor. Aynı dönemde kimi aydınlar bir kültür şirketi kurmak istiyorlar. "Olay" oluyor. Tercüman gazetesi "solcu aydınlar şirketleşiyor" diyerek veriyor olayı. Ve kuruluş gerçekleştirilemiyor. Keyfilik, yasaları aşıyor.

Aynı gazete 21 Nisan tarihinde DYP'nin kongresini anlatıyor, görevlilerin gözleri ve kulakları önünde "Bayar'ın, Menderes'in, Demirel'in izindeyiz diyenlere birşey yapılamıyor" diye hoşnutlukla "olay" özetliyor, olaydan dersler çıkarıyor, yapay yasaların yaşamayacağını savunuyor. Yerden göğe haklı var, ama keyfilik yasayı yine aşıyor. Bu "olay"hoşgörüyle karşılanırken benzeri olaylar en şiddetli tepkileri göğüslemek zorunda kalıyor.

Basın "hür", istediğini yazar, aynen 21 Nisan tarihli Tercüman gibi. Ama vatanın bir parçasında işçilerin üzerine salınan köpekleri, ABD pasaportlu askerleri yazmıyor. Ya da Cüneyt Canver'in deyişiyle yazamıyor. Ama "olay" yaşanıyor. Sonuç bilinmiyor. Keyfilik yasaları yine aşmış, yasalar yurttaşların haklarını yaşama geçirememişlerdir.

Dilekçe veren kimi yurttaşların anayasal hakları uygun görülmüyor. Yine bir "olay" yaşanıyor. Bir yıl önce, beş yıl önce gazetelere birer sayfa verilen "ilanlar" anımsanmıyor. İlanları veren TUSİAD, Efes, Tuborg bir yana diğerleri bir yana ayrılmıyor. Seçmenler, parlamenterlerini TBMM'nde ziyaret ediyor. Eden 14 genç gece evlerinden gözaltına alınıyor. Yasalarda yazılı olan dernek kurma hakları için çalışan öğrencilere rektör "veto" kullanıyor, hiçbir yasada olmayan bir "takdir hakkıyla." Olaylar çoğalıyor. Keyfilik, yasaları sürekli çiğniyor. Hem de hemen hepsi "yepyeni" olan yasaları.

Oysa ki, keyfilikle demokrasinin bağdaştığını insanlık yaşamışmı ki?

Bu gün demokrasiye giden yolda en ağır engel keyfiliktir. Sorulabilir: Verili hukuk eksiksiz uygulansa bununadı demokrasi mi olacak? Yanıt kısa ve nettir, hayır. Bu yanıtın gerekçelerini tartışmak ise ayrı bir yazının konusu olabilir. Net olan şudur: gelişkin kurumları ile gerçek bir demokrasiye ulaşabilmek için bu günkü hukuk aşılmalıdır. O halde sorun başka bir biçimde de anlatılabilir. Bu günkü hukukun aşılabilmesi için, bu günkü hukukun oluşturduğu güvencelerin çiğnenmesine karşı çıkılmalıdır.

Yasalar, doğayla ve toplumun gelişmesiyle uyum içinde olduğunca insanlara yaraşır. Ama buna ulaşılması için de, uyumsuz olsa da hukukun çiğnenmemesi gerekir. Çiğnenmemesi için çahşmak gerekir. Yasaların getirdiği güvencelerin eksiksiz yaşama geçmesi, geçirilmesi gerekir. Güvencelerin yokluğu korkuları, korkular güvencelerin yaşama geçirilmesi için yapılması gerekenlerin yapılamamasını getirir. Bunlar yapılamadan, yapılmadan da daha gelişkin güvenceleri istemek, kolları bağlayıp oturmak değil midir?

Hukuk ne kadar baskıcı olursa olsun, iktidara sınır çizer. Yurttaşlarıyla devletin ilişkilerini yapısına göre belirli sınırlar çizerek düzenler. Keyfilikse amansız bir yetki demektir. Hukukun yaşadığı örnekte, güvenceler var, karşılıklı olarak nelerin yapılıp yapılamayacağı belirli. İkinci örnekteyse bunlar yok, yani güvence yok. Yerini korkuya bırakmış. Kitlelerin hareketliliği yokolmuş. Yeni dengeler beklemek, yani beğenilmeyenin aşılmasını ummak boşuna.

Anlatılmak isteneni en kolay anlayacak olanlar TC üniversitelerinde öğrencilik yapanlardır. Öğrenciler derneklerini kuramıyorlar. Tedirginlik yüzünden kuramıyorlar. Tedirginlik yasalardan değil keyfilikten. Yasa, dernek kuran öğrenci okuldan atılır demiyor. Yasa, dernek kuran öğrenci göz altına alınır da demiyor. Ve belki de bunların hiç biri olmuyor. Fakat öğrenci, olacak endişesini üstünden atamıyor Çünkü öğrenci yazının ilk bölümünde örneği verilen keyfiliğe tanık oluyor. Keyfiliğin etkisi suskunluk oluyor. Suskunluk ise keyfiliği besliyor

Ama, bu tablo da yavaş yavaş değişiyor. Korku aşılıyor, hukukun güvencelerini yaşama geçirme için çıkışlar gerçekleşiyor.

Hukukun keyfiliği ezmesi çetin bir kavga ister. Buysa, politik yelpazenin her kesiminden yankı bulur Politik bilinçlenmenin en alt basamaklarında olanlardan bile yaygın destek görür. İşte keyfiliğe karşı yasal haklarını savunanların gerçek gücü buradadır. Bu gücün ayırdında olmayanlarsa keyfiliği kader olarak algılarlar

Bugünler'in belirli bir yaklaşımı var Yapılacak birşey olmadığı savunuluyor, seçimler bekleniyor Buna bağlı olarak da erken seçim savunuluyor. Keyfiliğin iktidarla bağı açısından doğru, aşılması için beklemek yönündense çok yanlış bir yaklaşım. Erken bir seçimle keyfiliğin aşılması, hukukun yaşama geçmesi için ivme kazanmakaa haklı bir beklentidir. Keyfilik iktidar sorununa bağımlı düşünülüyor. Yerden göğe haklı bir düşünce. Şimdi yapılacak birşeyin olmadığı ise yerden göğe yanlış.

Keyfiliği kendisine sorun eden her kişi için, bu günün koşullarında erken bir seçim haklı beklentidir

Ülkeyi parlamentonun yetkilerine dayanarak yönetme karakterini ağırlıkla barındıran güçlerin parlamentoda yer almaası keyfiliği sınırlar. Çünkü halkın oyuna dayalı parlamento yetkileriyle yönetmek, yasalarla yönetmek demektir. Halkın oyu ile oluşmuş parlamento, toplumun keyfi bir iradeyle yönetildiği organ değildir. Halkın oyuna dayanan parlamentolarda esas olan yasalardır. İşte bunun için, halkın politik istemlerini doğrudan yansıtan bir parlamento yapısını getireceği için, erken seçim demokrasinin kazanılması sürecinde olumlu olacaktır. Bu, doğaldır ki, toplumun ve gençliğin istekine uygun bir gelişmedir.

Ama bununla birlikte unutulmamalıdır ki, en basitleştirilmiş toplum bilim ders kitapları bile girişlerine "çağdaş toplum örgütlü toplumdur" diye yazarlar. Yani grup çıkarları çevresinde örgütlenmemiş, tek tek bireyler toplamı durumundaki bir toplumun seçimlerde oluşturduğu parlamento da ayakları havada bir kurum olmak durumundadır. Buna ek olarak, günün nesnel koşullarında yapılacak seçimlerle yenilenecek parlamentonun toplumun tüm politik eğilimlerinin yansımasına olanak olmadığı da akılda tutulmalıdır. Bunlar, keyfiliğin üzerine gidilmesinde ve yasaların toplumun gelişme yasalarıyla uyumlu biçime getirilmesi için yapılacak çalışmalarda yeterli girişkenlik ve cesaretin gösterilemeyeceğinin ön belirtileridir. Bu ön belirtilerin olumsuz sonuçlarının olabildiğince aza indirilmesi, kitlelerin demokratik istemleri doğrultusunda yasal haklarına sahip çıkarak yürüttükleri mücadeleye bağlıdır. Bir diğer deyişle yapılacak erken seçimlerle oluşacak parlamentonun demokrasinin kazanılması sürecinde etkin ve olması gereken bir organ olması kitlelerin bu sonuca ulaşma azmi ve çabasına; buysa bugünden yasal hakların kullanılmasıyla oluşacak örgütlü ve bilinçli bir toplum oluşturmaya bağlıdır.

Bu yolda, yasal hakların kullanılmasında keyfi engeller sürekli ve eksilmeyen biçimde çıkmaya devam edebilir. Görünürde hiçbir başarı elde edilemez. Bilinmelidir ki, bu durum bu hakların kullanılması için çalışmayı anlamsızlaştırmaz. Ertelemeleri haklı çıkarmaz. Çünkü, bu durum görünümdedir Bu görüntünün altındaysa, çabalarıyla sürekli değişen ve gelişen bir toplum yer almaktadır.

Darwin'in Maarif Vekâleti'nde İşi Ne?

Serdar Dumlu

Geçtiğimiz günlerde, araplara arsa pazarlanması girişimleri tüm hızıyla sürerken, kökü dışarda ideolojilere karşı verilen savaşta yeni bir cephe açıldı.

"120 senedir kanunlaşmamış bir teorinin karşısındaki görüşlerin de ders kitaplarında okutulmamasının objektif ve ilmi olamayacağı bizzat sade vatandaşımızın bile hassasiyetle üzerinde durduğu bir husus olmuştur." Yukarıdaki satırlar, M.E.G. ve S.Bakanlığınca basılan ve tüm orta dereceli okullara dağıtılan "Evrim Teorisi Hakkında Rapor Özeti" adlı 50 sayfalık kitapçıktan alındı.[1]

Peki, neydi sokaktaki, karnını doyuramayan sade vatandaşın bile "üzerinde hassasiyetle durduğu husus"? Kitapçığın adı bu konuda her ne kadar yeterli olsa da, biz, yine de bir kez daha söyleyelim: Başbakan da dahil olmak üzere, tüm hükümet üyelerinin günde beş vakit namaz kılıp, oruç tuttukları (hem de resmi toplantılarda, uluslararası kongrelerde vs.) laik bir ülkede ders kitaplarından Darwin adının ve onun Evrim Kuramının silinmesi çabasıydı.

Bu tür girişimlere artık şaşmamak gerektiği açık. Çünkü, bu aşamaya gelineceğinin belirtileri uzun zaman öncesinden bu yana vardı. Gençliğin öğreniminden, barınmasından tutun da örgütlenmesine, beslenmesine ya da kültürel-sosyal yaşamının diğer alanlarına kadar hemeo her konuda benzeri "operasyonlar" çok önceden başlatılmıştı.

19 Mayıs törenlerinde kız öğrencilere pijama giydirilmesinden, mont giyen gençlerin milletvekilleri aracılığıyla karakollarda biç gerekçesiz alıkonulmasına, din derslerinin zorunlu ders olmasından, Trabzon ve Samsun'da öğrencilerin pastanelerden polislerce toplatılmasına kadar yetennec örnek var elimizde. Şaşmamalı çünkü, 1985 Dünya Gençlik Yılı'nda, "Katılım"dan anlaşılmak istenen, köylerde çeşme yapımına daha çok gencin katılmasıdır. "Barış"tan kitapların, sözcüklerin yasaklanması.

Yazımızın konusu olan, ders kitaplarından Evrim Kuramı'nın silinmesi olgusu ise sanırsınız, "Gelişme" sloganı içerisinde değerlendirilebilir. Çünkü, kitapçığın Bakan imzalı önsözünde, bu kuramın karşısındaki görüşlerin de kitaplarda yer alması gençlerimize "objektif ve ilmi" düşünce alışkanlığı kazandırması yönünden önemlidir.

* * *

Eğitim-öğretimden asıl amaçlananın, tek yönlü düşünmeye alıştırılmış, bencil, önyargılı, kollektif düşünme ve araştırma alışkanlığı kazanamamış bireyler yetiştirmek olduğu bir eğitim sisteminde, "değişme", "ilerleme" gibi bilimsel temellerden hareket ederek oluşturulmuş bir kuramın okutulmasının -hele yaşadığımız dönemde- pek uzun süreli olamayacağı açıktır. Kaldı ki, yine bu sistemde sözgelimi tarih eğitiminin, köleci toplumların çok iyi silah yaptıkları, Nefertiti'nin çok kibirli bir kadın olduğu ya da Genç Osman'ın çok genç yaşta öldüğünü yazmakla yetinecek düzeyde ve tarih anlayışında olması, yine benzer şekilde biyoloji ve doğa bilimleri kitaplarında anlatılanların, istiridyenin üremesi ya da kurbağanın dolaşım sisteminin incelenmesini aşamaması bunun en iyi göstergesidir.

Öteden beri karşıt görüşteki çevrelerin, Evrim Kuramı'na saldırılarını özellikle belirlenmiş, konuyu saptırıcı bazı spekülatif noktalarda yoğunlaştırdıkları biliniyor. Özellikle dini inanış ve yargıların, toplumsal yaşam üzerindeki belirleyiciliklerini küçümsenemeyecek ölçüde sürdürdükleri bizim gibi toplumlarda. Sözkonusu kitapçıkta, resmi çevrelerin konuyu getiriş biçimi de bu şekildedir. Bu, insanın evrimi ve kökeni sorununun, insanın maymundan gelip,gelmediği gibi son derece kaba bir soru şeklinde ortaya konulmasıdır. Konunun sömürüye açık ve saptırıcı yönü de bu noktadadır. Bu da, olağan karşılanabilir. Çünkü, onyıllardır eğitim politikasının bir yönü de, balkın dini inançlarını, halka olduğundan fazla göstererek, her mahalleye bir imam-hatip lisesi açılmasında somutlanmıştır. Sorunu, bu derece basit bir şekilde "formüle" edilmesiyle düşünmenin ve tartışmanın bir tarafa bırakılması amacı da gerçekleşmiş olacaktır. İnsanlardan, kendilerini mi, maymunları mı tercih ettiklerini sormak sorunu çözmek için yeterlidir.

Oysa sorunun bu denli basit bir tercih boyutunda algılanamayacağını, tüm insan ve doğa bilimlerinin tarihi bize göstermektedir. Doğa ve insandaki evrimin dinamiklerinin kavranması, ortaya konulması sorunu zaten bu bilimlerin ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlayan etmen olmuştur. Bu açıdan bakıldığında, evrim karşıtı görüşlerin adeta boy hedefi durumuna gelmiş Darwin'in "birincik günahı", yaşamını insan ve doğadaki evrimin kanıtlarını aramakla geçirmesi ve doğadaki evrimin oluşum sürecini yakalamasıdır. Yoksa, Darwin'in insanın maymundan geldiğini söylediği şeklindeki sözler ve yargılar, açıktır ki konuyu saptırıcıdır ve yanlıştır. Bunların temelinde, bilginin büyük bir açıklıkla çözümleyip ortaya koyduğu, doğanın evrimi ve bunun belirleyici güçlerinin saptaması gerçeğinin karalanması yatmaktadır.[2]

Tüm doğa ve insan bilimlerinde olduğu gibi, Evrim Kuramı'nın da temeli doğada hiçbirşeyin sabit ve değişmez olmadığı, tam tersine canlı cansız tüm varlıkların, kısaca doğanın sürekli bir dönüşüm ve değişim içinde olduğu temeli üzerine kurulmuştur. Bu nokta, hiçbir zaman gözden kaçırılmamalı ve ısrarla vurgulanmalıdır. Çünkü, sorunu evrim karşıtı çevrelerin saptırma ve sömürülerine karşın, doğru bilimsel ve ideolojik bir eksene oturtabileceğiniz nokta budur.

Bu açıdan bakıldığında, sorunun insan mı, maymun mu? gibi saptırıcı bir şekilde değil de doğa ve insanda değişme ve ilerlemenin olup olmadığı şeklinde -yani sorunun özünü gözden kaçırmadan- sorulması ilkine göre konuya çok daha açıklık getirici niteliktedir. Nitekim öyle de olmaktadır. Örneğin kitapçıktaki en çok alıntının yapıldığı kişilerden, Prof. Gish: "Bir çok bilim adamının evrimi kabul etmesinin sebebi, bu teorinin bütün canlıların yaratılışını materyalist ve tabiatçı bir düşünce ile izah etmesindedir. Çünkü bunlar, materyalizme ve tabiata inanmaktadırlar."[3]

Karşıt görüşlerin de ders kitaplarında yer alması isteği, tam da bu noktada gerçek yüzünü göstermektedir. Yine Gish'ten bir alıntı: "Bütün jeolojik delillerden anlaşılan şudur ki, yeryüzünde hayat birdenbire ve çok kompleks yapıdaki canlılarla başlamıştır."[4] Bu sözler, Evrim Kuramı'nın karşısına çıkarılan "alternatif" kuramın, tanrının "kün" dediği ve dünyadaki tüm canlıların ayrı ayrı bugünkü gelişkinlik düzeyleriyle, 5-6 gün içerisinde yaratıldıklarının dolaylı yoldan anlatımıdır. Bu ise doğaldır ki gelişme ve ilerleme düşüncesinin rafa kaldırılmasıdır.

Böylece, ders kitaplarına bu çağdışı anlayışın egemen kılınmasıyla, genç beyinlerin zaten çok fazla olan bilim-dışı bilgilenme alanlarına bir yenisi daha eklenmiş olmaktadır.

* * *

Yazımızın başında bu tür girişimler bizi şaşırtmamalı demiştik. Ancak bunun, kanıksama gibi olumsuz bir anlamda alınmaması gerektiği de söylenmelidir. Ama, toplum olarak bu gün gidilen noktanın bu yöne doğru olduğu da bir gerçektir. Bu duruma tıp alanından bir örnek vererek bakmak oldukça çarpıcı olabilir. Bazı bakteriler, kendilerine karşı kullanılan antibiyotiğe yavaş yavaş direnç kazanmakta, onun varlığına karşın yaşayarak hastalık yapabilme özelliğini sürdürebilmektedirler. (Bu bile, doğada gelişme, evrimme, çevreye adaptasyon gelişti rebilme kavramlarına çok basit bir örnektir.) Bununla da kalmayıp,giderek yaşamlarını sürdürebilmek için o antibiyotiğe gereksinim duyar duruma gelmektedirler.

Bizim toplumumuzda da işlerin bu boyutlara varmaya aday olup olmadığı üzerine oturup ciddi ciddi düşünmek gerekmez mi?

Ne yazık ki bu kaygılarımızda bizi haklı çıkarmaya yetecek kadar örnek var elimizde. Sözgelimi, İstanbul'da geçen yıl düzenlenen İslam Tıp Kongresi'nde tepsi içinde kitap yakma gösterisi. Bu olaya gösterilen tepkinin boyutları çoğumuzun hatırındadır. Birkaç tıp fakültesinden, bir gurup öğrencinin protestosu dışında hak ettiği tepkiyi alabildi mi? Gelelim bu güne, hala gündemden düşmemiş kitap, sözcük yasaklamaları, ya da yazımızda konu ettiğimiz ders kitaplarının içeriklerinin çağdışı bilgilerle doldurulması gerçeğine hangi bilim ya da sanat çevrelerinden yeterince tepki geldi?

Bunlar bile, günümüzde olaylara tam da bizden istenilen biçimde yaklaşıldığını gösteriyor. Herkes kendi "uzmanlık" alanı ile ilgili gelişmelere tepki gösterecek.Oysa gözden kaçırılmaması gereken, düşünce özgürlüğü, insan hakları, adalet gibi kavramların bir "uzmanlık" alanı olmayıp, "çağdaşlık" ya da "insanlık" sorunu olmasıdır.

İlya Ehrenburg, o ölümsüz nehir romanın sonuncusu olan "Dipten Gelen Dalga"nın ilk cildinde, Fransız bilim adamı, antropolog Dumas' yı şöyle konuşturur: "...uzun yıllar kitaplar üzerine eğilmek durumunda kaldım. Benim uzmanlık dalım, insanın oluşumudur. Bilim adamları evrimciler, atalarımızın ağaçlarda yaşadıklarını ve iki ayak üzerinde yürüyemediklerini saptamışlardır. Şimdi niçin bundan sözediyorum? Çünkü gelişim vardır, ilerleme vardır, insanlar yeniden ağaçlara dönemezler. Ancak, ilerleme yalnızca gökdelenler, asansörler, otomobiller demek değildir... İlerleme, akılla, bilinçle, düşünceyle bağıntılıdır."[5]

Henüz demokrasiye geçiş aşamasına hazırlanan bir toplumun insanlarının, sanatçılarının, bilim adamlarının "uzmanlık" alanı da olduğunu söyleyen bir roman kahramanından öğrenmeleri gereken herhalde çok şey olmalıdır. Tıpkı, 20. yüzyılın son çeyreğinde ağaçlarda yaşamak isteyenlerin olduğu gibi...

1) Evrim Teorisi Hakkında Rapor Özeti. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı yayını. Ankara 1985 s.3

2) Burada, Darwin'in Evrim Kuramı ile, evrimsel süreçimi ve belirleyicilerini büyük bir yetkinlikle yakaladığı, ancak doğa alanındaki bu evrim sürecinin mekanizmasını, insan ve toplum alanına da uygulamaya çalışarak büyük bir yanılgıya düştüğü, ve günümüzün ırkçı ve Sosyal Darvinci öğretilerine zemin hazırladığı da belirtilmelidir. Bu konuda bkz. Irk ve Irkçılık Düşüncesi, Alaeddin Şenel, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1984, Darwin Gerçeği, Benjamin Farrington, Çağdaş yayınları, 1982

3) Evrim Teorisi Hakkında Rapor Özeti, s.35

4) A.g.e., s.21

5. "Dipten Gelen Dalga", Çeviren: Mazlum Reyhan, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1982

(43. sayıdan devam)

EVRENİN EVRİMİ

3- İNSAN TARİHİNİN İLK BÖLÜMÜ HALA DOĞA TARİHİ İLE KARIŞMIŞ DURUMDADIR

Primatlar, evrim sürecinde, canlıların gelişiminde önemli bir sıçramayı, yeni bir niteliği sergilerler. Hemen hemen her koşulda varlığını sürdürecek kadar çok yönlü yetenekler geliştirmişlerdir.

Hayvanlar dünyasında belli yaşam biçimlerine tek yanlı uyum yerine, çok yanlı uyum gösterebilen ve bu sayede dünyanın hemen hemen her yerinde ve ikliminde yaşamlarını sürdürebilen bu yaratıklar; doğa ile girdikleri bu çok yanlı ilişkileri sonucu bedensel gelişim ve değişimlere uğramışlardır. Bacaklar, kollar, eller, işaret ve baş parmaklar ileri düzeyde gelişmeye başladı.

Evrim düzeyleri geliştikçe; kafa yuvarlaklaşmaya, gözler yanlardan öne doğru kaymaya ve hacimli görmeye başlamaya, beynin kafa boşluğundaki yeri artmaya, çenelerin büyüklükleri küçülmeye, yavruların ana karnında kaldıkları süre ve doğum sonrası yavrunun bakımı uzamaya başlamıştır. Yaşadıkları çevreye göre bedenin duruş biçimleri ve ayakların durumu da uyum göstermiştir. Zaman zaman dik yürüme ve ön ayakların uzaması görülmeye başlandı.

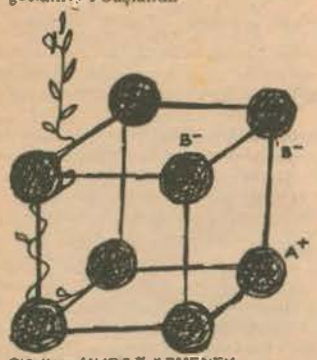

Çizgiler : MURAT ÖZMENEK

Değişen dış doğa koşullarına göre maymunların gelişimi çeşitli yönlerde oluşmaya başlamış, bunların bir kısmından Makak, Gibon gibi gerçek maymunlar gelişirken, başka bir kısmından da Şempanze, Goril gibi insanımsı maymunlar ve giderek daha ileriki dönemlerde bunlarla ortak atadan insansılar oluştu.

4- EVRİM ZİNCİRİNİN EN ÖNEMLİ HALKASI: İNSANLAR

Tarih yazının ortaya çıkmasıyla başladı ve yazının bulunmasından önceki dönemleri PREHİSTORY (tarih öncesi) deyimi ile karşılamak genel geçer bir kural olmuştur.

Tarih öncesi dönemler yaklaşık olarak insanımsıların ilk ortaya çıkışıyla, günümüzden 7000 yıl öncesine kadarki zaman dilimini kapsar. Bu dönemde oluşan "insanlara" "hominid"ler, 'insan benzeri yaratık' ya da daha uygun bir deyişle insanımsılar demek gerekir.

Hominid'in- İnsanımsıların evrim çizgisi içerisinde; küçük beyinleri olan ve dikey duran Australopitbekines, orta pleistosen çağında 1100-750 cm^3 büyüklüğünde beyni bulunan Pithekantropus ve Pekin yakınlarında ki Çu-ku-tien mağarasında bulunan Sinantropus sayılabilir.

İnsansıların temel besinleri ot, kök ve yabani meyvelerdir. Değişen doğa koşullarında ise etobur, hatta av hayvanları kıtlaştığı zamanlarda yamyam olabilmişlerdir.

Vahşi hayvanlar saldırdıklarında ellerine geçirdikleri taş ve sopalarla korunur ve geceyi; ağaç, tepelerinde, nehir kenarlarında, mağara kovuklarında geçirirlerdi.

Dördüncü zaman da ortaya çıkan Pitekantropus ya da kısa deyişle Homo Erektus'lar döneminde (yaklaşık 2,5 milyon yıl önce) bitki ve hayvanlar aleminde büyük değişiklikler görülür. Çünkü bu dönem Buzullar dönemidir ve buzullar kutuplardan inerek bütün kıtayı kaplamıştır.

Yaşamak zorunda kaldıkları yeni doğa koşullarında; ön ayaklar kollaşmaya, pençeler elleşmeye ve en önemlisi baş parmağın oluşmaya başlamasıyla yeni besinleri de değişti. Daha kolay çiğnenenlerle beslenme sonucu çiğneme işlevini gören organların kafada tuttukları alanlar azaldı, buna karşılık beyin daha hızlı büyüme olanağı buldu.

Bitkilerin buzullar altında kalması sonucunda, insanımsılar beslenebilmek için 'alet' geliştirmek zorundaydı ve gözlem-deney sonucu basit aletler geliştirebildi (en basit alet'i geliştirebilmek bile bir kaç nesil içinde oluyordu).

Bu devrin en önemli olayı ateş'in bulunmasıdır. Ateşi keşfetti ve zaman içinde onu kullanmayı da öğrendi; ısındı, gece yaşantısının getirdiği korkuyu yendi, yırtıcı hayvanlara yem olmaktan, mağarasının ağzına yaktığı ateşle kurtuldu, mağarada yaşamayı "alışkanlık" haline getirdi. Beslenmesine ateşin de girmesiyle, bedensel değişiklikleri hızlandı.

Yeni dış koşullara kendini uyduran insansılar, rastgele kullandıkları taş-sopa gibi geçici aletlerini giderek daha fazla kullanır hale geldiler.

Avlanma sırasında zorunlu olarak kullanılan "ses"ler, toplulukların homojen bir yapıya kavuşmasıyla, "kalıplaşmaya" başladı ve dil bir toplumsal zoruniuluk olarak insanların yaşamlarına girmeye başladı.

Yaklaşık 180 bin yıl önce Ortapaleolitik devirde mağaralara yerleşmiş, "konforlu" hayat süren Neanderthal insanı ortaya çıktı. Homo Sapiens'ten farklı olan bu mağara adamının beyni bu günkü kadar olmakla birlikte, kaşın yerinde kasket siperi gibi iri bir alın kemiği vardı. Boyu kısa, adaleli ve dişleri son derece keskinleşmişdi.

Neanderthal insanı kendini buzul iklimi altında yaşamaya uydurmuş, yapısı bu koşullarda yaşayacak şekilde uzmanlaşmış ve bu koşulların ortadan kalkmasıyla da Neanderthal'ler yok olmuşlardır.

Neanderthal insanından önceki insanımsılar, sürüler halinde dolaşırlardı. Sürünün içindekiler zaman zaman değiştiğinden doğan yavruların babalarının, sütü içinde kalma zorunlulukları da yoktu. Yavrunun gelişip-büyümesi için anne yeterliydi.

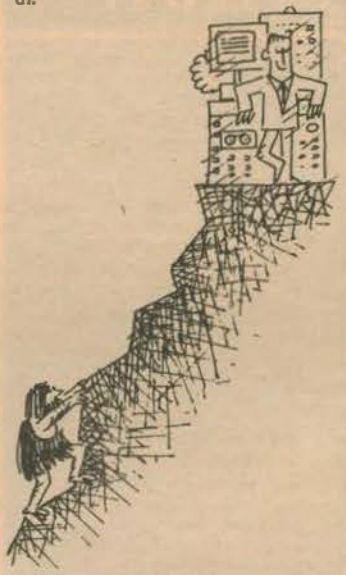

Neanderthal ise, tek başına avlanmanın zorluğunu keşfetmişdi. Birlikte avlanıp, birlikte paylaşıp, birlikte yaşıyorlardı. Üstelik ateşi yakmayı da öğrenmişdi.

Kaba görünüşlerinin altında son derece "incelik" yatan bu insanımsılar, ölülerini törenle ve av araçlarıyla birlikte gömerlerdi. Mağaralarının duvarlarına da, av hayvanları çoklukta olmak üzere doğadaki nesnelerin resimlerini son derece ustalıkla çizerlerdi.

Ve günümüzden yaklaşık 40 bin yıl önce, bir başka buzul devri başlar, bu dönemde yeni bir insan türü ortaya çıkar: Homo sapiens.

Dış görünüşleriyle tıpkı bize benzeyen bu insanlar ilk kez Ortadoğu'da görüldüler ve buradan dünyaya yayıldılar.

Gereksinimlerini doğadan karşılayan insanımsılar, üretim'e geçmeleriyle hayvanlık basamağından, insan basamağına yükselerek, doğada en mükemmel yaratık durumuna geçmiş oluyordu. Ve artık insanlık tarihi, doğa tarihi'nden, bu dönemde ayrılmaya ve kendi başına var olmaya başlıyordu.

İnsanlar taşı işleyerekkesin vesivri aletler geliştirdiler. Avlanma sırasında tuzakların yanı sıra ok ve yay da kullandılar. Bunların yanısıra, zıpkın ve kemikten yapılma oltalarıyla da balıkçılık yapıyorlardı. Geniş mağaralarda veya ağaç dallarından kemik ve postlar yardımıyla yaptıkları evlerdeyaşıyorlardı. Cinsiyete, yaşa ve beceriye göre her topluluk üyesine görevler veriyorlardı.

Buzul devrinde av hayvanları kıtlaşınca, avlanmanın bereketli geçmesi için törenler yapılmaya başlandı ve bu törenler giderek bu insanların hayatına yerleşdi. Bu törenleri yönetenler kutsal kişilik kazandılar ve çalışmadan üretilenden pay almaya ve toplulukları yönetmeye başladılar (buzların erimesi ve av hayvanlarının bollaşmasıyla bu "sınıf" gözden düştü).

Bu devrde Avrupa'ya ve Bering boğazından geçerek Alaskaya ulaşan insanlar, Amerikaya'da göç etler.

Bu dönem son buzulun da Kuzey'e çıkmasıyla sona erdi. İklim, bitki örtüsü ve hayvanlar değişikliğe uğradı; iri memelilerin nesillerinin tükenmesiyle, insanlar, yeni besin kaynakları aramaya ve farklı yaşam biçimleri bulmaya yöneldiler.

Mezopotamya bölgesine yerleşenler, veya daha öncede yerleşmiş bulunanlar, Tarımcılığa da yaşantılarında yer vermeye başladılar. Ve giderek tarım burada yaşayanların temel uğraşısı oldu. Tarım yerleşik düzeni de beraberinde getiriyordu ve sulak nehir ve vadilerin yanından başlayarak şehirler kuruldu, şehirler arası ticaret başladı. İlk uygarlıkların temelleri böylece atılmaya başlanmışdı.

5. SINIFSIZ TOPLUMDAN SINIFLI TOPLUMA

Bitkileri toplama ve avlanma, ilkel toplulukta bulunan insanların üretim ilişkilerinin dayandığı temel ve tek bir üretim biçimine yer veriyordu: ortaklaşa mülkiyet.

Sınıfsız ve insanın başka insanlarca sömürüsünün bulunmadığı bu toplum biçimi binlerce yıl bu niteliğini korudu.

Yeni üretim tekniklerinin gelişmesiyle (toprağın sabanla sürülmesi) ortaklaşa iş yapmanın gerekleri de kalmadı ve ataerkil aileler ortaklaşa üretim yerine, kendi mallarını üret-

liler ve özel mülkiyet sanmaya çıkdı.

Özel mülkiyet ailenin mallarını miras yoluyla birbirine geçirirken, gün geldi insan üzerinde de özel mülkiyeti ortaya çıkardı: kölelik.

Köleci toplum kendi içinde; her çeşit mülkiyetten yoksun kölelerle, üretim araçlarının ve kölelerin sahibi olan efendiler diye ikiye bölünmeye başladı.

Üretici güçlerin ilerlemesi, en kesin ve en son noktasında, üretim ilişkilerinin niteliği sorununa-üretim araçlarının kimin elinde bulunduğu sorununa dayandı ve toplum, insanlık tarihinde ilk kez, üretim alet ve araçlarına sahip olmayanlara göre sınıflara bölündü.

Toplumlarda özel mülkiyetin ortaya çıkışıyla yönetimi ve silahlı güçleri zenginler ve nüfuzlu kimseler ele geçirdi ve bu konumlarını da ancak bir baskı örgütü aracılığıyla sürdürebildiler:Devlet.

İnsanlık tarihinde yaklaşık 4 bin yıllık bir "ara" dönemi kapsayacak insanlığın sınıflı toplumlar tarihi böylece başlamış oldu.

6. SONSÖZ

İnsanlık Tarihi; basit bir amino asitten, bu günkü karmaşık organizmasına ulaşması, oldukça uzun süreler ve milyarlarca emeğin niceliksel ve niteliksel birikimleriyle oluşmuştur.

Maddenin evrimine baktığımızda basit yapılanmalardan, daha karmaşık ama daha nitelikli yapılanmalara doğru sürekli bir ilerlemenin, gelişmenin söz konusu olduğunu gözlemliyoruz. Basit amino asit zincirlerinden, çok karmaşık organizmaya geçen insan ve tek başına yaşayan hayvandan, toplumsal yaşamı yaratan insanlık, bize hep; maddenin organik-biyolojik devriminin, toplumsal devrimine dönüştüğünü gösterir.

Doğa da saptanan sürekli değişim ve dönüşüm süreçleri kuşkusuz hep aynı doğru ya da çember üzerinde tek düze gitmezler; niceliksel birikimleri ve niteliksel sıçramaları içerirler.

Evrenimizin pek çok köşesinde de yaşamın olduğuna inanıyoruz ama, bu "canlı"nın bize benzemesi diye bir koşulumuz yok. Çünkü, 'insan' denen canlı; belli bir şartlar bileşkesinin "bir kez"lik ürünüdür. Aynı şartlar ister yerküremizde, isterse evrenimizin her hangi bir yerinde tekrar sağlansa bile, sonuç bu günkü yer küremize benzemiyecek ve bu günkü görünümüyle de insan denen toplumsal yaratık bulunmayacaktır. ●

YARIN İstanbul Araştırma Bürosu

Bilim ve Teknoğin çeşitli sayıları
Serol TEBER/İnsanın İnsanlaşması-Ur Yayınevi
Serol TEBER/Davranışlarımızın Kökeni-Sosun Yayınları
Carl SAGAN/Kozmos-Altın Kitaplar
George GAMOW/Güneş Diye Bir Yıldız-Yazko
J.D. BERNAL/Materyalist Bilimler Tarihi-1/2-Sosyal Yayınları
Server TANİLLİ/Uyarlık Tarihi - Say
Server TANİLLİ/Yüzyılların Gerçeği ve Miras - Say
Gordon CHİLDE/Tarihte Neler Oldu - Alan Yayınları
Gordon CHİLDE/Kendini Yaratan İnsan-Varlık
Andre RİBARD/İnsanlığın Tarihi - Say

BİLİM ve SANAT

MAYIS 85 (53.) SAYISINDA

İkinci Dünya Savaşının Yıkıntıları
SAVAŞ TUZAĞINDAN BARIŞ ÇAĞINA

Bu bölümdeki yazılarıyla
Sargut Şölçün, Güney Gönenç, Gürhan Uçkan, Afşar Timuçin, Şahin Yenişehirlioğlu, Nergis Algün, Mehmet Ünal,
İç politika yazılarıyla
Aziz Nesin, Rauf Nasuhoğlu, Güney Dinç, Rüştü Şahin, İsmail Akman, Sabahattin Şen, Sabahattin Şen,
Sanat ve sinema yazılarıyla,
Nurkut İnan, Erkut Tanrıseven, Haldun Armağan, Tuğrul İnal, Rıza Arat
Dış politika yazılarıyla,
Hasan Esat Işık, Kaya Umut,
Kitaplar/Server Tanilli/ İlber Ortaylı
Çizgileriyle/Nezih Danyal, Ferruh Doğan, Hatay Dumlupınar

Adres: Sümer Sk. 36/1-A Kızılay-ANKARA
Tel: 30 28 16
Abone: Yıllık 2200, altı aylık 1200 lira
Yurtdışı Yıllık 40 DM

İMECE
AYLIK SANAT ve KÜLTÜR DERGİSİ

Yazışma Yönetim Adresi: Hikmet Işık Caddesi, Volkan Sitesi Kat: 1
SİVAS

şiir penceresi

Şiirin Kökenini Aramak

Ozan, yani şiir yaratan özne, kendisini, algılanabilen/ kavranabilen bir nesnede gerçekleşmeğe yönelten içsel bir zorunluluk duyar; yaratırken bütünü ele geçirmeğe çabalar, toplumsal yabancılaşmanın/parçalanmışlığın özneye *zorla* kabul ettirdiği sınırları aşmağa yönelir; içinde yer aldığı belirli tarihsel koşullar iç de yaşama ilişkin bütün belirtileri dile getirmeğe çalışır. Ozan, gerçekliği imge ile dile getirir, tekbaşına gördüğünü herkesçe görülebilecek duruma sokar. Şiir dünyayı imgesel olarak göstermenin bir parçası, bir bilme aracı, toplumsal bir ilişkidir. Şiir, insanoğlunun dünyayı değiştirme ve doğayı egemenliği altına almadaki bilincin yaratılmasına katkıda bulunur.

Şiir, insan etkinliğinin özelleşmiş bir ürünüdür. Bir insan etkinliği ürünü olarak toplumsal ve tarihseldir. Şiirin kökeni araştırılırken öncelikle şu sorulara yanıt vermek zorunludur: İnsanoğlu böyle bir bildirime (şiirsel bildirime) niçin ve ne zaman gereksinim duymuştur? Böyle birgereksinimi karşılama yeteneğini insan nereden almıştır?

Gereksinme ile yetenek arasındaki karşılıklı bağıntının burada büyük önemi vardır. Çünkü sanatsal-şiirsel yaratımda bulunma yeteneği yalnızca belirli bir beceriyi, yapabilme gücünü değil, ama herşeyden önce kendine özgü bir yatkınlığı, yetiyi içine alır. Yani, bir insan yazı yazmayı, şarkı söylemeyi, çizgi çizmeyi kendi beceğisine göre öğrenebilir. Ancak, dünyanın imgesel olarak algılanışı, imgesel olarak düşünme insana öğretilemez. Yani, şiirin ortaya çıkabilmesi için, insanoğlunun mutlaka belli araçlarla iş görmeyi öğrenmesi ve onların yardımıyla gözle görülür/doğal gerçekliği sese dökmesi ya da birtakım sesler türetmesi yetmiyordu; bunun yanısıra, gerçekliği sanatsal-şiirsel-imgesel olarak algılayabilme yeteneğini kendinde oluşturması da zorunluydu. (Emek-Dil-İmgesel Düşünme İlişkisi: İnsan doğayı etkiler ve değiştirirken kendi doğasını da değiştirir, yeteneklerini geliştirir.)

Peki, nasıl olmuştur da insan bilincinin bu özel yapısı, yani sanatsal-şiirsel-imgesel düşünce gelişmiştir? Hiç kuşkusuz, imgesel düşünce yeteneği doğa vergisi değildir. Çünkü sanatsal-şiirsel-imgesel şekilde bir kayıt, doğrudan doğruya görsel ya da işitsel bir algı olmayıp, insan bilincine duyumların işlenmesinin karmaşık sürecinin bir sonucudur. Genelde sanat, özelde şiir, toplumda nesnel olarak oluşagelen değerler sistemi bilgisini edinmenin şekli ve tarzı olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü, toplumsal ilişkilerin pekişmesi ve bu ilişkilerin amaçlı şekilde biçimlenişi, içinde ilkel toplum insanının yaklaşabileceği, biricik manevi bildirimi saptayan, koruyan ve insandan insana, kuşaktan kuşağa bu bildirimi aktaracak olan nesnelerin yaratılmasını gerektiriyordu. Dünyayla, toplumsal düzenlilik içinde ilişkinin, insanın kendi doğasının ve varlığının toplumsal değerinin bildirimiydi bu.

İnsanda imgesel düşünce ile genelde sanat, özelde şiir etkinliği, insanın kendi coşkusal tepkilerinin bilincine varabilmesi ve bütepkilerin taşıdığı önemi kavrayabilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu, insanın yeteneği ölçüsünde oluşur, gelişir. En eski ezgilerin toplumsal ezgiler oluşu bir rastlantı değildir. Çünkü bu ezgilerde, bilincinde olunan ve dile getirilen öz, tek kişinin rastlantısal ve salt bireysel olan yaşantısı değil, toplumsal bakımdan değer taşıyan ve gerekli olan duyguları ile ruhsal durumlardı. Ancak, ortaklaşa toplumsal yaşantıya bağlı, herkesin doğayla ortak savaşını ortaya koyan coşkusal tepkiler kalıcı ve zorunlu bir ıra taşıyabilirdi.

Ne var ki, tekbaşına 'imgesel düşünce' şiir demek değildir. İmgesel düşünce, kendini nesnelleştirdiği zaman, sözcük ve seslerle biçimlendirildiği zaman şiir olur. Bu yanıyla, yinelersek, şiir yaratımı imgesel bir düşünce olduğu kadar, kılgısal bir etkinliktir de.

●YARIN

MUSA EROĞLU

"Kendi kendini yenileyen teknik olayında, halk kendi kültürünü arayacaktır."

YARIN □ Dilerseniz müzik söyleşilerimizin değişmez konusuyla başlayalım. Arabesk için çok şey yapıldı, söylendi. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?

Musa Eroğlu ■ 1950'ler, radyonun saat 9'da kapandığı devirdi. Bu saatte Arap radyoları kapanmıyordu. İnsanlar yayın aradıkça merak uyandıran bur arap yayınlarıyla karşılaştılar. Bazı kişiler de buralarda yayınlanan müziklere türkçe söz yazmayı akıl ettiler. O sıralarda TRT de batı hayranlığına kapılarını açıp bu tür müzikleri yasakladı. Yasağa karşı duyarlılığımız da bu tür müziğin ilgi görmesine yolaçtı.

□ Arabeskin değer bulmasında çarpık gelişme ve kişinin toplumdan soyutlanıp bireyselliğe itilmesi rol oynamadı mı?

■ Bu, toplumun ekonomik yapısıyla yanyanadır, hesap meselesidir. Toplumun bir kesiminin bunalımları var, örneğin işsiz kalmıştır ya da bir yığın problemi vardır. Arabesk, bütün bunları yan yana getirip kadercilikle önlenecekmiş gibi kişiyi toplumsallıktan bireyselliğe iter. Hatta kişi kendinden yozlaşır. Örneklersek, taksisine bindiğimizde Sivaslı şöför yaşam koşullarının amansızlığından sözeder öte yandan da arabesk kasetini dinlemeden edemez. Ekonominin bozukluğu yüzünden o hale düştüğünü anlayamaz. Bu yanlış hesap, arabeskle çözülecek olay değil. Ardından ne yazık ki bireysellik geliyor.

□ Halk müziğinin geçmişinden bugüne kadar geçirdiği aşamaları örnekleyip, arabesk ile batı müziğinin bileşip alternatif bir tür olacağı savı hakkında düşüncelerinizi anlatırmısınız?

■ Geçmişte 'turnalar' var, sevgiliye dosta haber götüren. Ardından tren icadediliyor. Sevgiliye turnalarla değil trenle selam yollanıyor. Bir bakıyorsunuz postacılar çıkıyor ve postacı türküleri devreye giriyor. Ardından uçak gelince halk uçakla haber gönderen türküler getiriyor. "Halimi arzetsem dağlara taşlara/Derdim götürmüyor şu gam yükünü/ Gökyüzünde uçan posta uçağı/Götürmüyor bu gam yükünü." Kendi kendini yenileyen teknik olayında halk kendi kültürünü arayacaktır.

□ TRT'nin halk müziğine bakışı ve bu alanda kazanılanlar, kaydedilenler nelerdir?

■ TRT'nin kendine has yöntemi var. TRT'nin halk müziği icraatı son derece yetersizdir. Bir batı müziği, sanat müziği parçası olduğunda sunucu hemen falancanın bestesi, filancanın güftesi, falancanın düzenlemesi" diye sayıyor. Oysa halk müziğinde sadece 'türküler dinleyeceksiniz" diyerek, neyi anlattığını, neden anlattığını söylemiyor. Sanıyorum bu belirli bir kesimin insiyatifi ile oluyor. Toplumun kültür eksikliğiyle bu anlatım eksiklikleri bir araya gelince türküler 'saçma sapan' diye değerlendiriliyor.

□ Halk müziği için bazı kesimlerden gelen 'çağdışı' suçlamasına ne yanıt verilebilir?

■ Bu tür bir görüşü kınıyorum. Halk müziğinde bir ilkellik görülüyorsa buna karşı savaşmak gerekir. Bir bina yapıldıktan sonra üzerinde oynanmaz. Ama halk müziği böyle değildir. Önce müziğin inceliklerini, detaylarını anlatan icracılar yetişsin. Okullar açılsın. Bugün SSCB'de yalnızca Azerbeycan müziğini öğreten 19 konservatuar var. Buna karşılık Türkiye'de halkın gelenek görenekleriyle ilgili tek bir konservatuvar var.

□ Buradaki tanıyıp tanıyamamadaki ölçüt, TRT'nin sunuş biçimi olabilir mi?

■ Evet. Halk müziği TRT dışında tanınmıyor. Bugün müzik dünyasında bağlamanın çalamayacağı müzik şekli tanımıyorum. Ama, bağlamanın dört-dörtlük icra ettiği bir ezgiyi batı çalgıları çalabilir mi, bilmiyorum. Sadece "süt içtim dilim yandı"yı dinlemesinler "Zeybekleri" dinlesinler. Piyanoyla, trombonla çalsınlar, biz de dinleyip sevelim.

□ O halde bağlamada çoksesllik vardır diyebilir miyiz?

■ Amatörce çalanların bağlama düzeni bile 'la, re, mi' akortundan oluşur. Bu düzene yukarıdan aşağıya bir kez vuruş yaptığınızda bile çıkan sese tek sesli demek mümkün değil. Gene TRT'ye geliyoruz. Bunlar yayınlanmadığı için halk da haberdar değil. Yavuz Top gibi, Arif Sağ gibi elindeki sazı tanımış bir çok arkadaşımız var. Bunların icra yanlış olur. TRT bunlara daha geniş olanaklar tanırsa çok daha iyi olur.

□ Size göre halk müziğinin geleceği ve gelişmesi nasıl tamamlanacak?

■ Halk müziği okulları yalnız İstanbul'da değil, en az dört ilde kurulmalıdır. Böylece kendi kültürümüzü kendi çalgılarımızla aramamız gelişecektir. Bir çoban kavalına bakıyorsun, ekonomi kavalı almış 32 tane ensturman yapmış. Biz bunları geliştirememişiz. Batı müziğiyle aramızdaki fark, si bemol ve mi bemol iki çeyrek ses kullanmak. Onu kaldırıp atamayız. Çünkü en az iki bin yıllık kültür birikimi vardır. Natural sesleriden oluşan beş bin ezgimiz var. Bunlar batı sazlarıyla çalınacak ölçüde ama nedense oralara gidilmiyor. Halk müziğinin gelişmesi için halk oyunlarında da iyi sanatçılar yetişmesi gerekir. Fakat yayın organları ve denetimin engeli yüzünden sesleri çıkmıyor.

Konuşan : Mehmet Güzel

FERHAN ŞENSOY

"Eğer tiyatro bir araçsa daha çok insana seslenmesi gerekiyor."

□ Ortaoyuncuları batı tiyatrosu ile doğu tiyatrosu arasında bir köprü oluşturma çabasındadır, diyebilir misiniz? Ortaoyuncuları nasıl ortaya çıktı?

■ Geçmişte türk tiyatrosunda zaman zaman böyle çabalara rastlanmıştır. Ben de böyle bir çalışmaya bir taraftından katkıda bulunmaya çalışıyorum. Yoksa ayrı bir ekol yarattığım iddiasında değilim, olmadım da. Tiyatro eğitimi'mi avrupada batı tiyatrosu üzerinde yapmama karşın burada, ortaoyununa batı tiyatrosundan bir takım öğeler katarak ortaya birşeyler çıkardım. Ancak Batılı evrensel ölçüleri olduğunca korumak telaşıyla. Daha doğrusu şöyle oldu, ortaoyuncularının kuruluşu: Ben daha önce oyun yazdım verdim A tiyatrosuna. "Bunu seyirci anlamaz" diye oyunu kuşa çevirdiler. Başka bir tiyatroya verdim, yine aynı şeyler oldu. Anlartar mı, anlamazlar mı diye anlamak için ben tiyatro kurdum. Buradan çıktı ortaoyuncular.

□ Türkiye'de son yıllarda yaygın olarak epik tiyatrodan sözedil'iyor, ortaoyununda da epik öğeler olduğu görüşüne katılıyor musunuz?

■ Tahii, epik öğeler dediğimiz şey Brecht'in doğu tiyatrosundan -Çin tiyatrosundan, zaman zaman Japon Kabuki tiyatrosundan, esinlenerek kaldığı, uyguladığı şeylerdir. Exotic olduğu için onlardan alınış, Türk tiyatrosunu bilmiyormuş ya da burası yalın gelmiş ilgilenmemiş ortaoyunuyla. Benzer şeyler ort oyunumda da vardır, Karagözde de vardır: Adam hoop bir yuvarlak döner aradan bir gün geçmiş olur. Sonra epik espri bizim ortaoyunumuzda ve tulualımızda çok vardır. birden salona dönüp, salondaki izleyicilere tiyatroda olduklarını hatırlatan, biz burada tiyatro yapıyoruz, gibi yapıyoruz tavrıdır, ortaoyununun özündeki tavır. Efendim, hoşgeldiniz, bu akşam size şunu oynayacağız der, komik çıkar suretini aldığınız oyun der, size şimdi bunu yapacağız der, siz bakın der. Onuniçin ben bir zamanlar şunu düşündüm. Biz hep batı tiyatrosundan geri kalmışız ya da bizde öyle bir düşünce gelişmiş, şu kadar yıl gerideyiz, her konuda olduğu gibi. Epik konusunabaktığımızda bazen de ilenyiz demek ki. Batı tiyatrosuna sonra epik tiyatro gelmiş, bizde onlardan önce varmış, ancak teori haline getirilmemiş, bir Brecht çıkmamış bunlardan. Brecht'ten epik tiyatro öğrenildikten sonra bunların bizde de olduğu anlaşılmış.

□ Siz tiyatronuzda epik yöntemi benimsiyor musunuz?

■ Brecht'i seviyorum tiyatro yazarı olarak. Brecht çahşması da yaptım. Brechtçiler pek sevmediler ama ben iddia ediyorum ki Brecht hayatta olsaydı görseydi bir tek benimkini severdi. onlarınkine bayılmazdı. Yani bizim Brechtlerimiz biraz somurtuk oluyor. Oysa Brecht mizah yazarıdır. Brechti de çok sinirlenirdi buna. Brecht espri yazıyorsa, buna gülünmeyecek demiyor

böyle bir şey yok. Brecht'i dünyanın neresinde seyredersen seyret reaksiyon alır, bizde yoktur, ayıptır, gülünmez Brecht'i seyrederken. Biz 'Anna'nın Yedi Ana Günahı'nda bunu kırmaya çalıştık. Kırdık, kıramadık, beğenen oldu, beğenmeyen oldu. Öyle bir epik tiyatro manyağı değilim ben, ama epik tiyatrodan da yararlanıyorum, uyumsuz tiyatrodan da yararlanıyorum, free theatre dediğimiz özgür tiyatrodan da, yani çağımızın akımlarından yararlanıyorum.

□ Bazıları Ferhan da hep aynı espriler, oradan buradan birşeyler yakaladı, bu aynı malzemeyi sürekli olarak oyunlarında sahneye koyuyor, 'Şahları da Vururlar' da zirveye çıktı, 'Hayrola Karyola' ile düşüşe geçti, diyodar....

■ Olabilir. Yazar bir oyunda daha yukarıda olur, bir başka oyunda düşüşe geçebilir.

□ Peki kullanıdığınız malzeme açısından...

■ Hiç alakası yok. Onlar zannedersem çok uzaktan ve meyhane dedikodusal boyutta incelemişler beni. Eserlerimi gelsinler, alsınlar, okusunlar, üzerinde ciddi bir araştırma yapsınlar. Şahlar bambaşka, Hayrola Karyola bambaşka, Kahraman Bakkal Süpermarkete Karşı diye bir oyunum var, o çok bambaşka. Kirabk Oyun diye bir oyun oynadım, o da boyut olarak çok başka bir oyun. Rahmetli Oktay Arayıcı Kiralık Oyunumu çok sevmiş ve çözmüştür. Ajitporp dediğimiz saldırgan tiyatro türüydü.

■ Profesyonel bir tiyatro olmak, kafanızda canlandırdığınız oyunu sahneye koymakta ya da sanatsal beklentilerinizi gerçekleştirmekte engel oluyor mu?

■ Beni engellemiyor ben aklıma gelen herşeyi yapıyorum. Ancak bir oyunun tutmasının gerekliliği var. Profesyonelliğin ötesinde, eğer bir oyunu kimse seyretmezse yapmanın bir anlamı yok. Bir oyun yapayım kimse seyretmesin ama ben istediğimi yapmış olayım diye bir şeye inanmıyorum. Yapacağım tiyatro, çünkü tiyatro izleyicisi ile varolan birşey, ne kadar çok insan görürse o kadar çok anlamı olan bir şeydir. Eğer tiyatro bir araçsa daha çok insana seslenmesi gerekiyor. Dolayısıyla profesyonel, yani gişe endişesiyle bir şey yapılmıyor. Yani oyunun ilgi çekmesi gerek ki sen bir şey anlatabilesin kitleye.

□ Bu ilgi çekme olayında sizin oyunlarınızda yer alan espriler epey yaygınlaştı, hani neredeyse bugün bildiğimiz genel bir arabesk kültürün parçaları haline geldiler.

■ Arabeskçiler benim espirilerimden birşey türetmiş ya da onları benimsemiş olabilirler. Bu bizim arabesk olduğumuzu göstermez. Arabesk tiyatro yapmıyoruz yani.

□ Bir de cinselliğe olan merakınız var. Bunu tiyatroda alışılmıştan daha sık kullanıyorsunuz. Bunun herhangi bir estetik yanı var mı, yoksa seyirciyle daha iyi kontakt kurmak diye bir kaygınız mı var?

■ Ben böyle kaygılarla yazmıyorum tekslerimi. İki tane adamı konuşturuyorsam, onları çözmem gerekiyor önce. Yazar olarak o iki adamı tanıyorum ben ya da belirliyorum. Türkiye'de seks sorunu kimse tarafından halledilmediği için çok geliyordur. Çünkü üçüncü replikte oraya geliyor iki adamın konuşması, buna ben karar vermiyorum. Bu adamlar veriyor. Ben onları yazıyorum. Kendimi yazmıyorum ki.

□ Nöbetçi Tiyatro nasıl gidiyor?

■ Beş yıldır var. Bu tiyatro olduğu günden beri yani. Bugün tiyatronun erkek oyuncu kadrosunun hepsi Nöbetçi Tiyatrodan gelmiş. Onların içinden eleyerek alıyoruz. Ama oraya da devamlı yeni kan geliyor. Genellikle öğrenci kesiminden bir grup gelip orada amatör tiyatro çalışması sürdürüyorlar. Her yıl bir oyun oynuyorlar.

□ Genel olarak Türk Tiyatrosunun şu anki durumu üzerindeki düşüncelerinizi belirtseniz..

■ Şu an çok kozmopolit bir görüntüsü var. Türk tiyatrosunda bulvar tiyatrosundan, kabare adı altında bir takım tiyatro, hatta bizi de kabare tiyatrosunun içine sokuyorlar, ki bence Türkiye'de kabare yoktur, kabare çok özel bir türdür, çok değişik örnekler var. Bunun için de umut ışığı görmüyorum. Bundan on yıl önce çok heyecanlıydım, tiyatro konusunda birşeylerin değiştiğini zannediyordum. Bana öyle gelmiş, bunun farkına vardım on yıl geçince. Bireysel olarak birtakım adamlar birşeyler deneseler de, o adamlarla birlikte olaylar bir yerde eriyip gidiyor. Yine geleneksel, kozmopolitik türk tiyatrosu devam ediyor. Eski umudum yok. Ben çabamı gösteriyorum ama, kendi tiyatromda birşeyler deniyorum.

Konuşma : Yarın İstanbul Bürosu

okuma notları...

İkinci Dünya Savaşı'ndan EDEBİYAT ANILARI

Hasan İzzettin Dinamo

De Yayınevi,

Şubat 1984, 143 s.

Kitap Hasan İzzettin Dinamo'nun İkinci Dünya savaşındaki anılarından oluşuyor. Daha önce Yeni Ocak Gazetesi'nde yayınlanan bu anılar değişik bölüm başlıkları altında toplanmış. Bu başlıkların ilgi çekici olanlarından bazıları şunlar:

Çelik Paletleri Doğuya Doğru Dönen Faşizm, Nazilerin Yaklaşan Top Gürültüleri ve Bir Edebiyat Dergisinin Kuruluşu, Faşizmin Korkunç Gerçeği ve Kimi Genç Şairlerin Zavallılığı, Yahya Kemal'in Gazi İçin Yazdığı Yazılar, Orhan Velinin Dergimizi Kapattıran Şiiri, Bir Nazi Köpeğinin Genç Edebiyatçıları Kullanma Çabası..

Hasan İzzettin Dinamo yapıtıyla 1940 kuşağı sanatçılarını, sanat dünyasını yaşatmayı amaçlamış sanırız. Yapıtta 40 kuşağı sanatçılarıyla tanışıyoruz Dinamo aracılığıyla. Düşünceleri, umutları, yaptıkları ve yapamadıklarıyla. Bunlar arasında bugüne kadar ulaşanlar olduğu gibi günümüz kuşağının tanımadıkları da var. Örneklemek gerekirse, Nurullah Ataç, Yahya Kemal, Abidin Dino, Sait Faik, Asaf Halet Çelebi, Cavit Yamaç, Murat Arıburun'u sayabiliriz. Dinamo bunlardan birçoğunu tek tek ele alıp anılarını anlatırken, İkinci Dünya Savaşı sırasında edebiyat dünyamızın durumunu, edebiyatçılarımızın Nazi işgalleri karşısındaki tutumlarını, sanatçılar üzerindeki baskıları, bu baskılar karşısında yılıp geri çekilenleri, her şeye karşın direnenleri, birbiri ardına kurulan ve kapatılan dergileri, eski ve yeni edebiyatçılar arasındaki çekişmeleri de vermiş. Kitabı edebiyatla yakından ilgilenenlere, 40 kuşağı hakkında bilgi edinmek isteyenlere öneririz.

□NESRİN HOCAOĞLU

İLYA EHRENBURG ANILAR

Türkçesi:

Hasan Ali Ediz

Kuzey Yayınları, 1985, 288 s.

"Bana bu kitabımın birçok sayfalarını sevgi yazdırdı. Ben hayatı seviyorum. Yaşadıklarımdan, çektiklerimden hiç pişmanlık duymuyorum. Yalnız çok şey yapmadığıma, çok yazamadığıma, yeterince acı çekmediğime, sevgiye doymadığıma üzülüyorum."

Bu satıların sahibi İlya Ehrenburg'u uzun uzadıya anlatmaya gerek var mı? "Fırtına", "Paris Düşerken" "Dipten Gelen Dalga" gibi ünlü romanlarının yanısıra, Ehrenburg'u bu kez anılarıyla daha yakından tanıma fırsatı buluyoruz.

Ehrenburg, anılarını bitirirken, "Kitabım, çok subjektif (özel)dir, çağın tarihini vermek iddiasında değildir." diyor. Oysa kitap, "Lenin'le Karşılaşıyorum", "Stalin'i İlk Defa Görüyorum", "Stalin'in Ölümü ve Sonrası"nın yanısıra, Aragon, Brecht, Mayakovski, Picasso, Pasternak, Babel gibi çağımızın dev sanatçıları, yazarlarından anıları içeren bölümleriyle ve daha da önemlisi yüzyılımızın başlarında sosyalist toplumun kurulup, gelişmesini ve II. Dünya Savaşında Alman faşizmi'nin bu topluma ve insanlığa saldırısına tanıklık eden bölümleriyle, belki en çok da bu işlevi yerine getiriyor.

Ehrenburg, Nazım'la anılarını anlattığı bölümde, ozanın "XX. yüzyıl" şiirinden bir alıntı yapıyor ve devam ediyor:".. Bunu, onikî yıl hapishanede yattıktan sonra bir devrimci yazıyordu, hem de, yirmi sekiz yıla mahkum olduğunu, kalbinden de hasta bulunduğu bilerek yazıyordu. Bu satırları okuyunca, boğazımızda bir şeyler düğümlenir. Onun azak elini sıkmak ve şunları söylemek isteğine kapılırız: Bizim böylesine çok, böylesine temiz, dürüst cesur dostlarımız olduktan sonra, ötekiler hayatı hiçbir zaman yenemezler."

□ KADİR ENDER

RED TÜRKÜLERİ

Şiir

Türkçesi: Okay Gönensin

de Yayınevi

Mart/1984, 100s.

Dünyanın herhangi bir yerinde insana ve barışa karşı ne zaman sistemli, toplu bir saldırı, yoketme hareketi olmuşsa, silahın yanıbaşında sanat da davranmış; şiiri, romanı, müziği ve diğer tüm dallarıyla en kalıcı tepki -doğası gereği- sanattan gelmiştir.

Red Türküleri böyle bir karşı koyuşun, direnişin örneklerinden oluşan bir şiir çevirisi. Tamamı II. Dünya savaşı sırasında, nazi işgaline karşı yazılmış; direnen, savaşan insanlara güç ve umut kaynağı olmuş; aralarında Eluard, Aragon, Desnos, Char gibi ozanların da bulunduğu 17 ozandan toplam 41 şiir yer alıyor kitapta.

Kitaptaki ozanlardan bir kısmının önceki gerçeküstücü sanat akımına bağlılıyken, savaş ve işgal olgusuyla gerçekçi sanata yönelmiş olmaları, çağımızda şairin görevi ve şiirin işlevinin ne olması gerektiği konusunda en somut yanıtı oluşturmaktadır. Ve Red Türküler bu yanıtın güzel örnekleriyle doludur.

□ŞÜKRÜ ERBAŞ

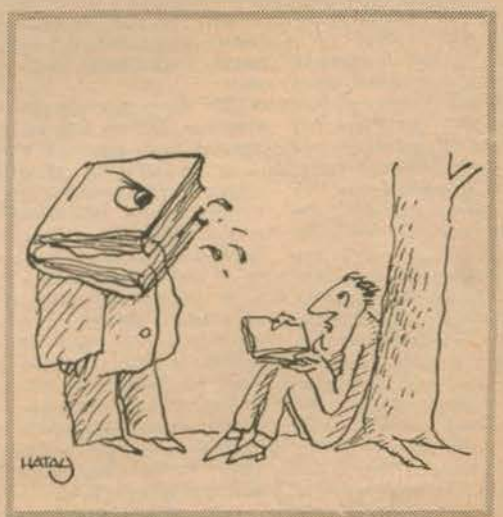

ezilen bolivya

1952 devriminden beri Bolivya halkı Demokratik hareketin kazanımlarını korumak için, Bolivya Sağ'ı, Birleşik Amerika ve şimdi de IMF tarafından yeniden bu kazanımları boşa çıkarmayı deneyen dolambaçlı rotaya karşı çıkıyor. Günümüzde yeniden dirilen sağ, başkan Zuazo'yu yeni seçimlere zorluyor. Fakat bu Bolivya halkının mücadelesinde son perde değildir.

Batı'daki gazeteler, Bolivya'daki kimisi başarılı kimisi başarısız darbelerin olağanüstü sıklığı üzerine yayınladıkları istatistiklerde bu ülke halkının zengin sanayi ülkelerinde anlaşılan anlamda demokrasiye uyum sağlamada yeteneksizolduğunu "keşfettiler". 30 yıldan fazla süredir bitmemiş bir devrim sürecinde olan bu ülkenin yaşadıkları anımsanmadıkça bugün Bolivya'da neler olduğunu anlamak olanaksızdır.

1952'de Bolivya'da işçiler, köylüler ve ilerici aydınlar, ülkenin en önemli ihraç ürününü tekellerinde bulunduran kalay sanayiinin üç kıralından (Patino, Aramayo, ve Hochscild) ve büyük toprak sahiplerinden iktidarı almak için güçlerini birleştirdiler. Devrim Herman Siles Zuazo ve Victor Paz Estenssoro gibi o zaman marksizme yakın iki aydının başını çektiği Ulusal Devrimci Hareket (MNR) tarafından yönetildi. Zuazo şimdi de Bolivya'nın başkanı ve bundan sonrası için en güçlü aday. Hiç olmazsa bu nedenden devrim hâla sürüyor.

Estenssoro, 1952'de kurulan devrimci hükümetin başı olarak, 16. yüzyılda işgalcilerce köleleştirilmiş ya da yok edilmiş halkın soyundan gelme köylülere toprakların iadesi ve kalay madenlerinin ulusallaştırılmasını içine alan bir dizi halkçı tedbirlerin uygulanmasından sorumluydu. Hem köylüler ve hem de cumhuriyetin başkan yardımcısı olan Juan Lechin'in liderliğindeki maden işçileri sendikası yeni rejimi tüm güçleriyle desteklediler. Yeni hükümet orduyu da tasfiye etti. Birkaç yıl boyunca Bolivya'daki tek güç, yalnızca devrimi yapan işçilerin ve köylülerin milis gücüydü.

KOKAİN KRALI

O dönemde Bolivya kıtada en ilerici ama en fakir ülkelerden biriydi. Madenler ulusallaştırma döneminde yağmalanmıştı. Dünya kalay fiyatlarının düşmesinden sonra bu durum biraz düzeldi.

ABD, alışılmadık biçimde devrime karşı 'büyük baston'yerine 'büyük tebessüm' politikasını benimsedi. 1953-de Amerikan Eximbank, Estenssoro hükümetine, kredi yollarını cömertçe açtı. Ayrıca büyük Amerikan yatırımları ve borçları ülkenin kıyı bölgesinde bir şehir olan Santa Cruz'da yoğunlaştı. Bundan sonra bütün karşı-devrimci hareketler ve 1952'de başlamış olan demokrasinin sağlamlaşması ya Santa-Cruz'dan önlendi ya da kesin destek aldı.

Ülkeyi 1952'den 1956'ya kadar Estenssoro ve 1956-60 arası Herman Siles Zuazo yönetti. Zuazo görevinin ilk döneminde Pentagon'dan mükemmel destek alan Bolivya ordusunu yeniden düzenlemeye çalıştıysa da bu pek olanaklı değildi.

Estenssoro'nun 1960-64'deki ikinci başkanlığı süresince, burjuvazi devrim üzerindeki kontrolünü yoğunlaştırdı. Kapitalist modernizasyonun açıkça onaylanması, MNR'yi devrimci öncülük anlamında işe koyulmada da duraksattı ve ülkenin maden servetini üzerine almış devlet kurumu Bolivia Mineral Corporation (COMİBOL)'un işleyişinde işçilerin kontrolünü engelledi.

MNR içinde sağ'a olan bu yönelim Zuazo'nun karışıklığa karşın Sol Ulusal Devrimci Hareketi'ni yaratmak için Estenssoro'dan kopmasına neden oldu. Ancak Demokratik Cephe'nin dağılmasıyla karşı-devrimci güçler yeniden harekete geçtiler ve bir sonraki dönemde de başkan olmayı düşündüğünü ilan eden Estenssoro, yeniden düzenlenmiş ordunun yeni güçlü adamı General Rene Barrientos tarafından devrildi.

Bolivya bundan sonra kararsız bir dönem izledi. 1970-71 ve 1978-79 daki demokrasinin kısa egemenlikleri dışında ülkeye üç kurum egemen oldu: ABD Elçiliği, ordu ve özellikle gerici ve saldırgan politikasını hiç bir zaman gizlemeyen Falange Socialiste Boliviana'yı da kapsayan, içinde farklı grupların örgütlendiği Santa Cruz'daki burjuvazi. Bu süre içinde 1971'de Barrientos görevden uzaklaştırıldı ve iktidar ilerici askeri bir lider (General Torres-ki sonradan Buenos Aires'te bir suikasta uğradı) ve başkent La Paz'da kurulan Devrimci Halk Meclisi arasında paylaşıldı. Ancak aynı yılın ağustos ayında La Paz ordu tarafından ele geçirildi ve kısa ömürlü halk rejimi kanla bastırıldı. Albay Hugo Banzer 1978'e kadar başta kaldı. Kısa bir süre sonra o da çekilmeye zorlandı. 1978-80 arasında iktidar, general üniforması giymiş kaçakçılar ile 1964'de General Barrientos'un resmi ilanıyla başlamış, faşist askeri rejime bir son verecek genel seçimler için çalışan farklı demokratik partilerin temsilcileri arasında gidip geldi.

Nihayet 1980'de seçimler yapıldı ve Siles Zuazo başkan seçildi. Ancak Zuazo'nun iktidarı ele geçirmesi iki yıllık uzun ve kanlı bir sürenin geçmesini gerektirdi. Zuazo'nun aday olduğu Demokratik Halk Birliği (UDP) MNRL'den ayrı olarak Hristiyan Demokrat Parti (PDC) Devrimci Sol Hareket (MLR) ve Bolivya Komünist Partisi (PCB)'nden oluşuyordu. Zuazo'nun resmen işe başlamasından hemen önce ordu da hala etkili konumlarını koruyan işkenceci ve kaçakçılar 'mafya'sı tarafından yeni bir darbe örgütledi ve Zuazo 80-82 arası General Garcia Meza'nın tasfiyesi ile uğraşmak zorunda kaldı. 10 Ekim 1982'de resmen başkan olan Zuazo'nun orduda giriştiği temizlik hareketi yine Meza rejimindeki yolsuzluklara fazlaca bulaşmış yüksek rütbeli subayların hoşuna gitmedi (Zuazo'nun kurduğu 'dürüst mahkemeler' bunları temizlemekte yetersiz kalmıştı) ve bir komando birliği başkanlık sarayını işgal ederek Zuazo'yu tutukladı. Ancak halkın La Paz sokaklarında gelişen tepkisi hareketi başarısız kıldı. Zuazo'nun otoritesinin meşruiyeti yalnız 1980 seçimlerinde aldığı oylara değil aynı zamanda başkan olması için ona destek veren kitle mücadelesinin iki yılı üzerine de temellidir. Zuazo her cephede mücadele vermek zorunda kalmıştır. Hükümet içinde Hristiyan Demokratlar koalisyonu bırakmakla tehdit ederlerken dışardan IMF fiyatların düşürülme ölçülerinin yerine getirilmesinde diretmekteydi. Bolivya Pezo'sunun yüzde üçyüz devalüe edilmesi ülke içinde genel grevle karşılandı.

IMF'nin baskısına karşın UDP hükümeti ülkede demokrasiyi yeniden kurmak ve sağlamlaştırmak üzere tarihsel görevini üstlendi ve Zuazo ülkesinde nüfusun ac oluşunu 'sınırlı olarak' bile kabul etmeyen ve Bolivya'ya 'ödeme kolaylıkları'ndan söz eden IMF'ye kesin karşı çıktı. Ülkedeki sanayici ve tüccarlar Zuazo'nun aldığı kararları uygulamayınca ülke yeni bir genel grevin eşiğine geldi. Ancak işçiler kendi demokratik hükümetlerinin anti-sosyal politikasına karşı protestolarını göstermeden önce faşist ordu subaylarına karşı demokrasilerini korumak zorunda olduklarını anladılar ve sendikaların yeni ve bu kez daha kararlı mücadelesi başladı. Zuazo hükümeti COB'u ekonomik kararların alınmasına katılmak için hükümete direkt olarak katılmaya çağırdı. 'Sosyal barış' düşüncesi dünyanın en fakir ülkelerinden biri olan Bolivya'da pek başarılı olmasa da grevciler sadıklar.

Doğru yaklaşım, radikal ekonomik reformlara gidilmesi ile oluşabilirdi, ki fiyatları kontrole zorlayacak gerekli güçleri verebilecek COB'un temsilcilerini de kapsayan hükümet kaynakların çok dikkatli kullanımı üzerinde çalışıyor. Bu çözüm 1952'de başlatılmış olan görevlerin bitirilmesi için devrimci çabayı yeniden başlatabilir. Bunu Bolivya toplumundaki güçler dengesi belirleyecek. Şimdi Sağ saldırı halindedir. Sağ, Paz Estenssoro'nun merkez-sağ MNR'sinden, aşırı sağ Falange Boliviana ve sabık diktatör Hugo Banzer'in partisi Ulusal Demokratik Hareket (ADN) ve Santa Cruz'daki burjuvaziyi kapsayan politik güçler biçiminde görünmektedir. ADN ve MNR birlikte senatoda çoğunluğu oluşturuyorlar ve hükümete yeni bir saldırı başlatmak üzereler. Geçen ekime kadar sağ, parlamenter sürtüşme ile hükümeti yıpratmakla kendini tatmin etti.

İKTİDAR İÇİN MÜCADELE

Senato tarafından başlatılmış direk saldırıda, Siles Zuazo'dan 1984'te görev süresinin bitmesi dolayısıyla çekilmesi çağrısında bulunuldu. Gerçekten Zuazo 1980'de seçildi, fakat Sağ ufak bir ayrıntı'yı unutmuştu, şöyle ki Zuazo hemen görevi almamıştı, çünkü iktidar 'narkotik diktatör' Garcia Meza tarafından ele geçirilmişti. Onun görevi Bolivya halkının kokain tüccarlarını tahttan indirmesinden sonra başladı. Zuazo açlık grevine giderek harika bir adım attı, ancak bu, onun güçsüz olmasından dolayı, yalnızca sağ-kanat saldırısına karşı koymanın sembolik bir yolu olarak gösterilebilir.

UDP koalisyonu içinde, MLR lideri ve başkan yardımcısı Jaime Paz Zamora seçim çağrısı duymak istediklerini ima ediyordu. Yine o, başkan adayı olarak ortaya çıkacak. 14 Aralık'ta sonuçta Zuazo birkaç taraftan gelen baskıya boyun eğerek, 16 Haziran 1985'te seçimlerin yapılmasına izin veren kararnameyi imzaladı. Bugünlerde yarışta üç aday var: Victor Paz Estenssoro Hugo Banzer ve Jaime Paz Zamora.

JOAO QARTİM AFRİCASİA, ŞUBAT-85

Türkçesi: ERTAN YILMAZ

Öğrenci Dernekleri İçin Adım Adım Hep Birlikte

Çizgiler: HAKAN EKEN

Geçtiğimiz günlerde Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi öğrencileri dernek kurmak üzere başvurdular. Bu gösteriyor ki dernekleşme üzerinde tartışılan bir düşünce olmaktan çıktı. Konu üzerine somut adımlar atılmaya başlandı.

Yarın İzmir Bürosu Üniversite Mühendislik Fakültesi öğrencileri ile dernek kurma çalışmaları konusunda kısa bir görüşme yaptı.

□ Sizce neden bir öğrenci derneği gerekli? Bu konudaki çıkış noktanız neydi?

■ Gülay-Öğrencilerin okul yönetiminde söz sahibi olmalarının her türlü yolu engellenmiş durumda. Dernek öğrencilerin kendi hak ve çıkarlarını koruyabilmelerinin bir aracı. Ayrıca özerk üniversite öğrenci, öğretim üyesi ve çalışanlarını katılımını gerektirir. Bu anlamda gerekli

■ Orhan-Ortada bir iletişimsizlik var. Sosyal -kültürel çalışmalar ise çok az bir kesimin iletişimini sağlıyor. Ayrıca bu bir etkinlikler okul yönetimine katılmanın bir aracı değil.

■ Timur-Çağdaş bir toplumda, etkin olarak söz sahibi olmamız gerekir.

□ Peki nasıl bir öğrenci derneği düşündünüz?

■ Orhan-Derneğin sınırları aslında yasada somut olarak belirtilmiş.

■ Gülay- Hepimizin ortak sorunları, çıkarları var. Bu anlamda çözümler de ortak. Dernek büyük bir kitleyi barındırmış oluyor böylece.

□ Derneğin demokratikliği konusunda düşünceleriniz?

■ Gülay- 80 sonrası gençliği, çok edilgin, kendi güncel sorunlarını bile gündeme getirmeye çekinmiyor. Bunu aşmak gerekir. Demokratik bir yapı oluşturmak temel hedefimiz.

■ Timur- Üyeler kendi sorunlarına sahip çıktıklarında önemli bir adım atılmış olacaktır. Bunun için üyelerin bilinçlenmeleri ve çalışmaları gerekir.

■ Gülay-Kitleselleşme önemli bir sorunumuz. Bürokratik işlerin yoğunluğundan bununla tam ilgilenememek.

□ Olayın gelişim sürecinden söz edermisiniz?

■ Gülay- 2 aydır bu sorunla uğraşıyoruz. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinin girişimi bizi çok etkiledi. Başlamak için önce yasa edinmek gerekli. Yasada önemli çelişkiler var. Çelişkileri çeşitli yayınlardan ve avukatlar aracılığıyla çözümlemeye çalışıyoruz.

■ Orhan-Ancak avukatlar konudan çok uzak. Çoğu zaman durumu biz anlattık.

■ Gülay- Avukatların önerisi üzerine İzmir Emniyet Müdürlüğü Dernekler Masasına gittik. Oradan başvuru için gerekli bilgileri öğrendik. Yasayla uygulama çok farklı. Ya ada dört nüsha tüzük istenirken Emniyet Müdürlüğünden 8 nüsha istediler. Dernek merkezi olarak yer bulmada çok zorlandık. Ne için tutulacağını duyunca vaz geçenler oldu. Çalışmalarımızı sürdürürken çok çeşitli çevreler vazgeçirmeye çalıştılar. Öğütler verdiler. Tüzüğü yazan daktilocu bile kaygılarını belirtti.

Mali sorunlar da var tabi. Başvurumuza hala yanıt gelmediği halde dernek merkezinin kirasını ödüyoruz. Bu sürede yaptığımız harcamaların dernek defterine geçip geçmeyeceği konusunda bir açıklık yok.

□ Öğrencilerin dernek konusundaki yaklaşımları nasıl?

■ Orhan- Konuştuğumuz öğrenci sayısı fazla değil. Ancak çevremizdekilere açıldık, yaklaşımları olumlu oldu. İlginçtir öğrencilerin büyük çoğunluğu dernek olayının yasal olduğunu bilmiyor. Açıklayınca ise genelde olumlu bakıyorlar.

■ Gülay- Bu sınırlı ortamda fazla bir şey yapılamayacağını söyleyenler de oldu.

■ Timur- Ancak bizce belirli zamanları beklemek hayalcilik olur. Vermeyecekler diye istememek çok yanlış olur.

□ Şu aşamadan sonra sizce ne yapılmalı?

■ Timur- Önce olayı yaygınlaştırmak ve sahip çıkılmasını sağlamak gerekir, ki sonradan bunun demokratik olarak yanısması sağlansın.

□ Diğer öğrencilere öneriniz neler?

■ Gülay- Dernek işi başlangıçta düş gibi geliyordu. Ancak AÜ Hukuk Fakültesi bunu somutlaştırdı. Henüz başvuruları kabul edilmese de bu bir kazanımdır tüm öğrenciler için. Üniversite öğrencileri büyük sorunlarla yüklü ve dernek olayı bunların çözümlenmesinde önemli bir araç olacaktır.

■ Orhan- Bu konuda bir çok sorun çıkabilliyor elbet ancak arkadaşlara yılmamalarını öneriyoruz.

Dilekçelerimizin Dosyamızda Saklanması

Öğrencilerin sorunlarının, toplumun geneldeki sorunlarından ayrılmadığı gün geçtikçe daha iyi anlaşılıyor. Sorun yalnızca yurt, beslenme, kitap vb. ile sınırlı kalmıyor. Örneğin bir dilekçe verme konusunda karşılaşılan tepkiler bile üniversite yapısının nerelere vardırıldığını gösteriyor. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi dekanı Fırat Öztan'ın dersinde yaptığı bir açıklama bunun en son ve acı örneğidir. "... sorunlarınızı aktaran dilekçeleri hepiniz vermeyim. Bir tane getirin yeter. Bilin ki, vermiş olduğunuz dilekçeler dosyalarınızda saklanmaktadır."

Anayasanın 74. maddesi, "Vatandaşlar kendileri veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında yetkili makamlara ve TBMM'ne yazı ile başvurma hakkına sahiptir.

Kendileriyle ilgili başvurmaların sonucu dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

Bu hakkın kullanılma biçimi kanun ile düzenlenir." demektedir.

Düşününce, "dilekçelerin dosyada saklanması"nın anayasayla da ve daha çok YÖK yönetmelikleriyle de çelişir yanı yoktur. O halde?

Demokrasinin ölçüsü, ne tek başına siyasi partilerdir ne de seçimler. Aynı zamanda verilen hakların özgürce kullanılabilmesidir de.■

YÖK'ün Meyvaları

Dayatılan eğitim koşulları beklenilen meyvalarını vermeye başladı. 1547 sayılı YÖK yasasının 2880/4 maddesi sonucu toplu öğrenci atılmaları gündeme geldi dayandı. 9 Eylül Üniversitesinde ağızdan ağıza dolaşan söylentilere göre 2000'in üzerinde öğrenci bir alt sınıftan dersi olduğu için atılma aşamasında.

Bu kitlesel atılmalar karşısında öğrenciler ilgili, yetkili bir makam bulmak, haklarını almak için uğraşıyorlar.

Bu arada binlerce öğrenci TBMM'ne dilekçe yazıyor. Ayrıca SODEP, ANAP ve HP'ye de dilekçeler yazıp konuyla ilgilenilmesini istiyorlar.

Geçtiğimiz günlerde dört kişilik bir öğrenci heyeti Ankara'ya gitti. Ankara'da partiler ve gazetelerle görüştüler.

Atılma durumunda olmayan öğrenciler de gelecek yıl ya da daha sonraki yıl aynı duruma gelebileceklerini söylüyor ve onlar da dilekçe veriyorlar.

Dilekçelerde yalnızca tek ders için değil tüm dersler için sınav hakkı isteniyor ve varolan derslerin sınav hakkının tüm eğitim süresince saklı tutulması gerektiği savunuluyor. Bunun için de YÖK yasasının değişmesi gerektiği belirtiliyor.

Konuştuğumuz öğrenci arkadaşlar sınavla aflarını değil haklarını istediklerini vurgulamayı da unutmuyorlar.

9 Eylül Üniversitesindeki bu gelişmelerin ışığında, Ege Üniversitesi Rektörü Sermet Ükgün'de Üniversitede 560 öğrencinin kaydının silindiğini açıkladı. Açıklamaya göre kaydı silinen öğrencilerin 157'si tek dersten, 403'ü birden fazla dersten atılma durumundadır. Ancak öğrenciler bu rakamın gerçek rakamın bayli altında olduğunu söylüyorlar.

Bu arada atılan öğrencilerin meslek okullarına kayıt yaptırabilecekleri ya da ön lisans diploması alabilecekleri belirtiliyor.

Iyi ama bu kimi avutacak?

YARIN İzmir Bürosu

Türkçe Dersleri ve Türkçe

Diyarbakır'da Eğitim Fakültesi'nde okutulan "Türkçe" dersinin kitabından bir bölümü aşağıya aktarıyoruz. Bu alıntıyı bir arkadaşının mektubundan aktararak ileten Ali Özel'in duyarlılığına, yayınlayarak katılıyoruz.

"Ey kanaatsiz hırslı ve iktisadsız ve haksız şekvalı gafil insan, kattiyen bilki, kanaat ticacerli bir şükrandır; hırs hasaretli bir küfrandır. Ve iktisad, nimete güzel ve menfaatli bir ihtiramdır. İsraf ise nimete çirkin ve zararlı bir istihzaftır. Eğer aklın varsa kanaata alış ve rızaya çalış. Tahammül etmezsen ya sabır de ve sabır iste hakkına razı ol teşhiki etme. Kimden kime şekva ettiğini bil sus. Herhalde şekva etmek istersen; nefsini 'cenab'ı hakka şekva et' çünkü kusur ondadır."

Dersterin kısa teksirlerde ezberletildiği bir dönemde, yazının teksir edilirken, sonrasında da okuma güçlüğüyle okurumuzca el yazısıyla kağıda aktarılırken kelimelerin yanlış yazılabileceğini de baştan kabul ederek yayınlıyoruz. Türkçe öğreniyoruz!

SBF'nde 81 Öğrencinin Kaydı Siliniyor..

1984-1985 Öğretim yılı Kış dönemi sonunda, okul yönetim kurulu 11.4.85 gün, 85-16 sayılı kararı ile 81 öğrencinin okulla ilişkilerini kesme kararı almış bulunuyor. Bu öğrencilerin çok büyük bir kısmı, almış oldukları derslerden bir ya da birkaçını 2 yılda verememiş olduklarından atılmışlardır. Daha ilk dönemde atılan bu 81 kişiye 2. dönemde ve bu gidişle önümüzdeki yıllarda da pek çok öğrencinin ekleneceği kesindir. Ayrıca, bugün atılma durumunda olup da, bu listede adı bulunmayan öğrenciler bulunmaktadır.

Bugünlerde bütün fakülte ve yüksek okullarda, buna benzer uygulamalar görülüyor. Bundan sonra da 'bana dokunmayan yılan bin yaşasın' diyebilecek kimse de kalmamış görünmektedir. Demokratik Üniversite için, okullarından uzaklaştırılmış olsun olmasın, tüm öğrenci ve öğretim görevlilerinin inatlı çabası gerektiğine inanıyoruz. □

ÜSS'DE NELER OLDU?

Üniversite sınavlarında eşitsizlik denince, apayrı koşullarda yetişen gençlerin aynı eğitimi görmüşçesine aynı sınava girmeleri düşünülür. Ne var ki İzmir'e ÜSS'na girmek için Mardin'den gelen gençlerin yaşadıkları olay, eşitsizliğin sınav koşullarına yansıtılışının çarpıcı bir örneğini ortaya koydu. Olayı Mardin'li bir arkadaşımızdan aktarıyoruz:

"Sınav başladıktan beş on dakika sonra bilmediğim bir nedenle birkaç görevli tarafından çağırıldım. Benim sınava girecek gerçek kişi olmadığımı iddia ettiler. Kimlik, nüfus cüzdanı ve ehliyetimi gösterdiğim halde yine inanmadılar. Benimle ilgili tüm bilgileri not aldılar. Ardından parmak izimi aldılar. Bu arada zaman aleyhime işliyordu. Yarım saat oyalandırıldıktan sonra büyük bir moral bozukluğu içinde tekrar soruların başına geçtim. Ama artık kolay olan sorular bile zorlaşmıştı.

Sınav bitiminde eve geldiğimde iki erkek kardeşimin ve beş altı Mardin'li arkadaşın aynı şekilde parmaklarının mürekkepli olduğunu gördüm. Onlara da aynı şey yapılmıştı. Ertesi gün tüm Mardin'li arkadaşların bu olayla karşılaştıklarını öğrendik. Bu uygulamada ne amaç olursa olsun sınava giren herkes eşit haklara sahip olmalıdır, ve bizi mürekkepli parmaklarla eve göndermeye kimsenin hakkı yoktur. ÜSYM merkezinden bu konuda açıklama bekliyoruz."

A.Ü. FEN FAKÜLTESİ'NDE ÇELİŞİK UYGULAMALAR

Bizler Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi 4. sınıf Biyoloji bölümü öğrencileriyiz. Dersler seçmeli ve kredi usülü ile olındığından alacağımız dersleri "Ders kayıt formu"na yazıp Danışman hocalarımıza onaylatıp idare işlerine teslim etmek zorundayız. Okulumuzun ilk günlerinde getirilen kredi sınırlaması kaldırıldı. Bizler bu zamana kadar en azından 3-4 kez form satın alarak değişiklikler yapmak zorunda kaldık. 3. hafta derslere sanki okulumuz ilk açılmış gibi devam etmeye başladık. (Bu arada 2. haftadan beri yapılan derslerden de devamsız sayıldık.)

18 Mart 85'te Biyoloji Bölümü Yönetim kurulu yeniden toplandı. Alınan karar, ilk haftaki uygulamaya yeniden dönüldüğü idi. Bu durumda 4. sınıf dersini bırakıp düşük kodlu dersi almaya zorlandık. Üstelik mezuniyet dersi olan 400 kodlu ders bırakılıp bizlere otomatik olarak 1 yıl uzattırıldı. Bunları dekana, dekan yardımcılarına, bölüm başkanına ve diğer ilgililere duyurduğumuzda, ne olacak gelecek yıl tekrar gelirsiniz." gibi oldukça rahat yanıtlar aldık. Üstelik fakülte yönetmeliği Fakülte kapsamındaki diğer bölümlerde oldukça değişik uygulanıyor. Matematik fizik gibi diğer bölümlerde öğrenciler 20'nin üzerinde 23, 25, 27 vb. kredi alırken niçin bizler böyle bir uygulamaya tabi tutuldük. Bizler son karara göre ders bırakma zorunluluğu ile karşılaşınca formlarımız Bölüm Başkanı ve diğer ilgililer gözetiminde yeniden düzenlendi. Yani onlar öncelikle bize 400 kodlu dersleri bıraktırdılar. Fakat bazı arkadaşlarımıza bölüm başkanı, kendi dersini bıraktırmamak için kredi sınırını aşarak formları onayladı.

Diğer yandan maddi olarak tüm öğrenciler ve aileleri büyük bir zorluğa itildi. Çünkü okul uzadığı zaman harç olarak alınan para %50 zamlı olacak. Öğrenci 1 yılda 2 yıl süresince Ankara'da okuyabilmek için kalacak ve harcamalarda bulunacak. Yurtkura bağlı kurumlarda kalan öğrenciler süresi dolduğu için yurtlarda barındırılmayacak, sonuçta binlerce öğrenci maddi zorluklar yüzünden okuyamayacak.

Yukarıda da değindiğimiz gibi Fakülte yönetmeliğimizin (Son haliyle) uygulanması sonucu karşılaşlığımız ve karşılaşacağımız sorunların küçük bölümünü duyurmaya çalıştık. İlgi bekliyoruz.

• A. Ü. Fen Fakültesi'nden Bir grup öğrenci

Çukurova Üniversitesi'nde Örnek Bir 'Katılım' Anlayışı

Çukurova Üniversitesinden gelen bir mektupta, gençlik yılı ve katılım ülkesi'nin anlaşılmasıyla ilgili örnekler anlatılıyor ve soruluyordu: "Bu nasıl katılım?"

Mektubun ilgili kısmını aktarıyor ve aynı soruyu biz de soruyoruz.

"Bilindiği gibi gençlik yılı nedeniyle üniversitelerden öğrenci temsilcileri seçilerek Ankara'ya gittiler ve çeşitli görüşmeler yaparak öğrencilerin soru larını dile getirdiler. Bu temsilciler nasıl seçildi? Çünkü hiç bir öğrenci giden temsilcilerin kimin tarafından nasıl seçildiğini bilmiyor. Örneğin giden öğrencilerden biri ÇÜ İdari İlimler Fakültesi öğrencisi ve rektörün kızı. Böylesi yollarla giden öğrenciler kimi, nasıl temsil edebilirler? İkinci bir örnek de öğrenci temsilcileri seçimi. Rektörde görüşecek bu temsilcilerin seçimi öğrencilerin haberi olmadan sınıf da ışmanları tarafından yapıldı. Öğrenciler itiraz ettiler. Bunun üzerine seçilen öğrencilerden bir kısmı istifa etti. Yerlerine gerçek seçimlerle temsilciler seçildi. Fakat okul yönetimleri seçimleri kabul etmedi. Temsilciler yeniden danışmanlarca seçildi." □

İNSAN KOBAY UYGULAMASINA HAYIR!

İnsanların kobay olarak kullanılmasına ilişkin tepkiler sürüyor. Son olarak da 154 tıp öğrencisi ortak olarak imzalayıp okul yönetimlerine, meslek odalarına, bakanlığa ve basına ilettikleri bir deklarasyonla olaya ilişkin düşüncelerini açıkladılar.

"...Hangi koşullarda olursa olsun, insan yaşamının çeşitli deneylerle hiçe sayılması hoş görülemez. Bu, insanlık onuruna karşı işlenmiş bir suçtur. Bu suçu daha da bağışlamaz kılan diğer olgu ise ABD'de çeşitli zorluklarla karşılaşan bu tür deneylerin, Türkiye gibi azgelişmiş ülkelerde rahatlıkla uygulanabilmesi ve sonuçların ABD'de ilacın piyasaya çıkmasında bir veri olarak kullanılmasıdır...

Batı ülkelerinin teknoloji, endüstri vb. alanlarda yaptıkları deneyler yanısıra bu olgunun sağlık alanında da uygulanması insanın yaşama hakkına yönelmiş bağışlanmaz bir saldırıdır. Son yıllarda bu uygulamaların ülkemizde de yapılabilmesi, üstelik bunun Hipokrat Yemini etmiş hekimler tarafından uygulanması geleceğin genç hekimleri olarak bizler için onur kırıcıdır.

Ayrıca bu deneyler gizlice yapıldığından, yaşamlarını yitirebilecek olan hastalar gibi hekimlerin de haberi olmamaktadır. Meslek yaşamına atıldığımızda aynı şeyler bizim için de söz konusu olabilir. Hastamızın yaşamı üzerinde öncelikle etkili olacak bizler, bu tür insanlık dışı deneylere alet olmak istemiyoruz..."

154 tıp öğrencisi

PARALI EĞİTİM ve BİR ÇELİŞKİ

Bizler çeşitli kesimlerden gelmiş üniversite öğrencileriyiz. Yükseköğrenim gençliğinin içinde bulunduğu ortam apaçık ortadadır. Bunların başında okulumuza özgü sorunlar gelmektedir. Bu sorunların çözümü bizler için yaşamsal önemdedir. Fakat günümüzde bu sorunların aşılması bir yana, tersine her gün çığ gibi büyümektedir.

Paralı eğitimden sağlanacak gelirle, üniversitelerde sürdürülmekte olan eğitimin kalitesi'nin yükseltileceği açıklandı. Ancak bazı uygulamalar bizde hiçte bu izlenimi bırakmadı. Örneğin Yıldız Üniversitesi'ne ayrılan ödenekten 31 Milyon TL'nin rektörlük tarafından artırılarak(!) geri gönderilmesi, okulumuzda acil olarak çözümlemeyi bekleyen sorunları örneğin yemek sorunu- çözümsüz bıraktı. Bizler bu 31 Milyon TL.nin rektörümüz tarafından geri gönderilmesine bir anlam veremediğimiz gibi, yaşamsal önem taşıyan çeşitli sorunlarımızın çözümü için gerekli olan kaynağın, paralı eğitim uygulaması ile öğrencilerden sağlanmaya çalışılmasına da bir anlam veremedik.

Bizce gençlik yılında hedef, gençliğe yeni sorunlar çıkarmak değil, varolan sorunların çözümünü sağlamak olmalıdır.

• Yıldız Üniversitesinden bir grup öğrenci

Gençlik 'Bakan' Olmak İstiyor

Gençlik yılına girdiğimiz ilk günlerde bir bakanın rüşvet aldığı gerekçesiyle istifa ettirilmesi ile Türkiye'de kanıksanmış olaylar da başlamış oluyordu. Olay basında uzun süre konu oldu ve bilinçli bir biçimde karmaşıklaştırıldı.

1984'ün başında gündemdeki olay Gökova idi. Gökova olayında ise hükümete ters düşen adam İsmail Özdağlar.

Geçmiş yıllarda Gökova'nın Y. köyüne bir termik santral yapılmıştı. Bu santralın yapımını bir Polonya şirketi üstlenmişti. Ayrıca iki ünite de ek yapılması için anlaşılmıştı. Ek yapılma olayı gündeme geldiğinde olayın yeri ve yönü değişmişti. Olay yeni bir termik santral ve yer ise Gökova olmuştu. Bu duruma karşı olan TEK Genel Müdürü istifa etmiş ve sonra Polonya şirketinin Türkiye temsilciliğine getirilmişti. Suçlamalar Polonya şirketine yöneltilince de Nokta ve Cumhuriyet Gazetesine şöyle bir açıklamada bulunmuştu:

"Bizim için termik santralın iki ünite yapılması ya da yeni yatırım yapılması, santralın Y köyüne ya da Gökova'ya yapılması arasında fark yoktur. Fark Enka için vardır. Yeni santral yapılması ile ortaya çıkacak olan üç milyarlık barfiyat işinin ihalesini de Enka üstlenmiştir." Enka'nın eski yöneticilerinden birisi de Özal'dır.

—İsmail Özdağlar önceleri Oksmuş Holding'in yönetici- danışmanlarından birliydi. Oksmuş Holding Libya'daki müteahhitlik işlerinde Enka'nın rakibi olan firmalardan biriydi ve daha sonra iflas etti.

—Kara taşımacılığında bir ihale yolsuzluğu sözkonusuydu. Yolsuzluğa adı karışan şirket Özal'ın kardeşinin önemli derecede hissesinin olduğu bir şirketti.

—Cerrahoğlu diye bir taşımacılık şirketi daha sözkonusu: Anavatana büyük maddi destekler yapan bu şirket UM'nin tek rakibi ve UM'nin ihbarını dikkate alan Anavatanın en büyük kurnaylarından biri. İnsan şaşırıyor doğrusu, ne güzel ilişkiler bunlar.

Bundan önce de bir takım olaylar olmuştu. Bu olayların en önemlisi Kafaoğlu-Özal, Özal-Ulusu Özal-Ankan çekişmecilikleriydi. Her biri açıklama yapacağını söylemesine karşın "milli beraberlik" ruhu adına olayların üzerine örtü çekildi. Olaylar örtbas edilmiştir, edilecektir. Bir başbakan bugün söylediğini bir sonraki gün söylemedim, diyecektir. Öyle bir yürütme ki yürütme görevini üstlenenler eskiden şirketlerde yöneticilik yapmış, hisse sahibi kişilerdir, yarın da olacaklardır.

Gençlik ise olayları izliyor, belki de örnek alıyor. İlerde de "Vatan Millet Sakarya" adına, büyüklerinden öğrendiklerine göre hizmet edecek.

• utku özdemirden

1985 DÜNYA GENÇLİK YILINDA NE YAPMALI?

Bu yıl Dünya Gençlik Yılı. Evet ama neden gençlik bu denli gündeme geldi? Bu sorunun yanıtını 26 ülke temsilcisinden oluşan Gençlik Yılı Danışma Komitesi'nin Türkiye de dahil 27 ülkenin gözlemci olarak izlediği 1981 yılındaki toplantısında saptadığı ilke ve önerilerinde bulunabiliriz. Komite, katılım, gelişme ve barış ilkeleri çerçevesinde ortaya konan önerilerde, gençlerin yoksulluk ve ailahlanmaya karşı olduklarını vurgulayarak; gençliğin kalkınma, eğitim ve sosyal politika konularında tabandan yukarı doğru katılımının sağlanması gerektiğini belirtiyordu.

Açıklandığına göre Gençlik Yılı ülkemizde özetle, gençliğin psikoseksüel sorunları, uyuşturucu ve alkol alışkanlığının tehlikeleri, inkılap tarihi vb. hakkında nutuklar ve 'hutbeler'le kutlanacak (geçiştirilecek). Kökü 24 ocaklara inen bir ideolojinin bu günkü aşaması olan Özal iktidarı gençlik yılı için tavrını böylece belirlemiştir. Gençliğin demokratik, sosyal, ekonomik, kültürel, akademik vd. haklarını budadıktan sonra şimdi de Milli Gençlik Birliği adı altında tüm gençliği örgütlemek istemektedir.

Bu yüzden gençlik yılı bizim için daha bir önem kazanmaktadır. Bu verili koşullarda saptanan ilkelerin kapsamını genişletelerek çoğulcu katılım yoluyla tam demokrasiyi sağlama konusunda üzerine düşeni yapmak durumundadır. Yoksa başkaları kutlayacaktır bu yılı(da).

Ne yapmalı sorusunun yanıtı bellidir. Yoksulluğa, silahlanmaya vd'ne karşı barış, demokrasi, eşitlik, ulusal bağımsızlık ve kalkınma için savaşım.

oerhan özcömert

İsveç Gençlerinden Güzel Bir Dayanışma Örneği

'BİR GÜNLÜK EMEK OPERASYONU'

STOCKHOLM - (YARIN) İsveç'in orta ve lise dengi 480 okulundan 200 000 öğrenci, geçtiğimiz mart ayının son haftasını, Güney Afrikalı öğrencilerle dayanışma haftası olarak saptadı. Her öğrenci, en az bir günlük emeğinin karşılığını, yurtlarından göçmek zorunda kalmış Güney Afrikalı öğrencileri eğiten Tanzanya Solomon Mahlangu Özgürlük Okulu'na gönderdi. Daha sonra aynı girişim, tüm İskandinav ülkelerinde yapılacak. Değişik görüşteki partilerin gençlik kollarınca da desteklenen bu eylemi, İsveç Birleşik Öğrenci Örgütleri düzenledi. Yalnız İsveç'te 10 milyon kron (1 kron = 53 TL şimdilik!) toplanacağı umuluyor.

"Bir Günlük Emek Operasyonu" süresince halka Güney Afrika'daki durum anlatıldı. ANC (Afrika Ulusal Kongresi) tanıtıldı. Resmen ekonomik boykot altında olmasına karşın Güney Afrika Cumhuriyeti', bir tek 1984 yılında İsveç'e 91 milyon kronluk meyva, 6.5 mil. kr. luk kömür ve 655 bin kronluk data makineleri satti. Halkın Güney Afrika mallarını almamalarının önemi, bu örneklerle anlatıldı.

İsveçli gençler, bir günlük emek karşılığı parayı çok ilginç yöntemlerle kazandılar. Sokak tiyatroları, kukla gösterileri, ellerinde kumbaralı palyaçolar, sokak çalgı ları vs. bir anda sokakları, durakları doldurdu. Bunlar arasında belki en ilginci, "1 krona 1 öpücük" adı altında yanağına öpücük kondurdular ve karşılığını da kuruşu kuruşuna aldılar!

Otelcilik Okulu öğrencileri halka öğle ve akşam yemeği çıkardılar; biçki ve dikiş öğrencileri ise halkın yanlarında getirdikleri giysileri istege göre düzelttiler. Söz konusu olan ülkeler yeryüzünün güney ucu ile kuzey ucu gibi çok uzak iki köşesinde olsalar da uluslararası dayanışmanın gerekliliği, savaşa hayır konulu konferanslar ve "tek bir dünya" gibi sloganlarla halka sunuldu. □

12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'ne Doğru

Uluslararası Öğrenci Birliği IUS 1985 etkinliklerini tanıtan bir basın toplantısı düzenlendi. 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali hazırlıkları hakkında geniş bilgi verilen toplantıda uluslararası, ulusal ve yerel öğrenci birliklerinin IUS sekreterliğiyle ortak çalışmaları anlatıldı.

Festivalde 4. Uluslararası Hazırlık Komitesi IPC'nin kararlarıyla bağlantılı olarak çalışacak bir Uluslararası Öğrenci Merkezi (ISC) de yer alacak. Merkezde, öğrencilerin güncel sorunlar, demokrasi, sosyal gelişme ve öğrenci haklarıyla ilgili görüşlerini içeren çalışmalar ve etkinlikler düzenlenecek.

IUS, Uluslararası Gençlik Yılı uygulamaları içinde silahlanma yarışından ayrılacak fonların yolsuzluk, açlık ve hastalıklara karşı ve eğitim sorunlarına ayrılmasını istiyor. IUS Sovyet ve Amerikan dışişleri bakanları arasında düzenlenen Cenevre görüşmelerinin bu konuda önemli bir adım olduğu görüşünde. Öğrenciler de Birleşmiş Milletlerden Reagan'a seçim kampanyalarında verdiği sözlerin gerçekleşmesi konusunda baskı yapmasını istiyorlar.

•

Gençlik yılındaki ilk geniş çaplı uygulama "Özgür Dünya'nın" Uluslararası Gençlik Festivali. Nisan 1985'te Jamaika'da düzenlenen festival gençlik yılını kendi çıkarları doğrultusunda yorumlayan güçlere Jamaika Gençlik Bakanlığının bir katkısı olarak kabul ediliyor.

Temsilci seçiminde demokratik olmayan bir tutum izlendiği söylentileri de gittikçe yayılıyor. Birleşmiş Milletlerin evrensel olaylara karşı tutumunu bilenler için yadırgatıcı bir şey değil bu. Ayrıca, Jamaika gibi yüzde 30 enflasyonlu, işsizlik, uluşturucu, gençlik suçları ve fuhuş gibi ciddi sorunları olan bir ülkede festivalin masrafları hiç şüphesiz olayı saptırmak isteyenler e karşılanacak. Konferansa çağrılan ülkeler arasında El Salvador, Paraguay ve İsrail gibi "özgür ülkelerin" iktidar yanlısı gençlik örgütlerinin temsilcileri var. Konferansın düzenleyicileri birçok ülkeden gençlik örgütlerini "anti-demokratik ve totaliter" diye etiketlediler bile! □

Gençlik Yılı ve Mektuplar

Uluslararası Gençlik Yılı için Tüm Ülkelerden Gelen Mektuplarda Gençler Ne Diyor?

Gençlik Yılı değişik gençlik gruplarının temel alogan üzerinde kendilerini anlatabilmelerine, bunu nasıl geliştirileceğine ilişkin düşüncelerini oluşturabilme ve bunların yaşama geçirilmesini doğrudan üstlenmelerine yönelik bir çalışma olmalıdır. Gençliğin yaşam koşullarını olumlu yönde değiştirecek kısa orta ve uzun erimli programlar hazırlanmalı ve bunların uygulanması için ciddi girişimlere başlanmalıdır. Bu hazırlık ve çalışmada da genç insanlar doğrudan çalışmalıdır. Ama gençlik yılı bir yıllık bir zaman alevi, bir dizi nutuk çok az genç insana ulaşan çabalar olmamalıdır.

Bir kosul olarak

KATILIM İÇİN:

Katılım, gençliğin yaşamda gerçek ve etkin olarak yeralmasının vazgeçilmez koşuludur. Bunun sağlanması için, "hadi" denmesi de yeterli değildir. Katılım için gençliğin temsilcileri, gençlik adına konuşabilecek kesimlerden seçilmelidir ve onlar "hadi"nin gerçek temellerini hazırlamalıdırlar. Temsilcilerini seçilmesi için genç insanlara yetişkinlerin seçim biçimleri ve yöntemleri baskıyla dayatılmamalıdır. Gençliğin örgütlerinin bunun yollarını bulup çıkarmalarına olanak sağlanmalıdır. Daha da önemlisi bu yönde yapılabilecek yanlışlara da katlanabilmeyi yetişkinler her düzeyde içlerine sindirebilmelidirler. Bunlar katılım ve temeli olduğu demokrasi için yetkinleşmenin vazgeçilmez yanlarıdır. Ve gerçekleşebilmesi için genç insanlarla birebir ve ön yargısız diyaloğa girmeyi gerektirir. Unutulmamalıdır ki, yalnızca başvurmak değil, gençliğin katılımına sahip çıkmak gerekmekterdir. Bunlar için,

Toplumsal ve ekonomik yaşamda:

Bir bütün olarak gençliğe, gerçek iş olanaklarını sağlayacak genel eğitim ve okul dışı yetkinleşme olanakları hazırlanmalıdır.

Tüm genç insanların belirli bir işte çalışabilmesi sağlanmalıdır. Bunun ön adımı olarak da, başarılıncaya kadar, gençlere namuslu, yasal ve kalıcı gelir olanakları yaratılmalıdır.

Politik ve sosyo politik yaşamda:

Genç insanların militarizmden korunması,

Yerel, bölgesel, ulusal düzeyde gençlik örgütlerini gençliğin temsilcileri olarak benimsenmelidir ve onların gelişimine destek olunmalıdır.

Eğitimde, eğitimin devamında ve bilgilenmede:

Eğitimde, gençlik örgütlerinin önerileri doğrultusunda reform yapılmalıdır.

Gençliğin kendi sorunlarını toplumun ortak sorunları olarak ortaya koyma hakkı tanınmalıdır.

GELİŞME İÇİN

Ulusal düzeyde:

Gençliğe destek olma ve koruma, yetiştirme ve eğitim, katılımcı yaşama genç işçilik ve çıraklık, genç göçmenler, kırsal gençlik, genç sakatlar, genç kadınlar için sunulan programlar yaşama geçirilmelidir.

Uluslararası düzeyde:

Gelişim içinde işbirliğinin sağlanması ve yabancı öğrenci kabulünde sınırlamalar kaldırılmalıdır.

BARIŞ İÇİN

Savunma politikası kosulsuz benimsenmelidir. barış ve savunma konularında eğitim ve düzenli bilgilendirme yapılmalı, militarizme karşı tavırlar korunmalı ve genç insanlara karşı hangi düzeyde olursa olsun şiddet uygulanması yasaklanmalıdır.

Almanya'da Gençliğin Getirildiği Nokta

Bu yazıyı ele almakdaki esas amacım, bu konu üzerine dikkat çekip, bilen ya da bu konu üzerinde tecrübe sahibi olan arkadaşların bu alana eğilip daha bilimsel araştırmalar yaparak, konunun göremediğimiz gerçek yanlarını seçgilemesi ve kamu oyunun bu olgu üzerinde duyarlı hale gelmesini sağlamasıydı.

Gelişen tekniğin ve insan emeğinin en yüce noktaya ulaştığı günümüzde bu tekniğin insanlık yararına getirdiği veriler bir yana insanlık zararına ağırlıklı olarak kullanıldığı da bir acı gerçektir. Ben gelişen tekniğin en önemli dallarından biri olan bilgisayarlar bölümünü ele alıp bu olgudan çıkarak oyun makinelerinden ve bu dev makinelerin yerleştirildiği büyük oyun salonlarından söz etmek istiyorum.

Almanya'da 9. sınıfı bitiremeyen, bitirip meslek eğiti yeri bulamayan, meslek eğitimi yapıp da iş yeri bulamayan gençlerin sayısal durumları istatistiklerle ortaya serilirken, bu gençlerin yürekler acısı durumları gözardı ediliyor ve kamu oyundan gizlenmeye çalışılıyor. Gençler Almanya'da gittikçe kötüye doğru gelişen durumlarına sahip çıkamazlar ve bu insanlara kendi sorunlarına sahip çıkmaları sağlanamaz ya da gösterilemezse sorunlar bir kaos yığını olarak karşımıza dikilecektir.

Gençler boş vakitlerini oyun salonlarını doldurarak geçiriyorlar, bu oyun salonlarına yerleştirilmiş dev makineler üzerindeki ekranlardan hiç de iç açıcı olmayan, kafaları şartlandıran, oyun adı altında biç de oyuna benzemeyen veriler öğreniyorlar. Bir yandan silahlanmaya ve savaş olgusuna karşı çıkan ve sokaklara dökülen, silah değil işyeri ve barış isteyen milyonlar öte yanda bu salonlarda oyuncak makinalarında yok olma, yok etme, güç deneme, üstün gelme teorisi üzerine oturtulmuş yıldızlar savaşı, atom savaşı denemeleri ve çeşitlerini öğrenmekte ve ister istemez de kendilerini bu yönde şartlandırmaktadırlar. Ben bu işin sadece para kazanmak için yapıldığına inanmıyorum, para kazanmak işin açık ve görülü yanı, asıl yanı ise benim üstüne eğildiğim bölüm ve bir de gençliği başta da belirttiğim gibi boş oyalama biçimidir.

Zaten işsiz olan para bulmakta zorluk çeken bu gençlerin yapmış oldukları işleri tam açıklığı ile anlatmak gerçekten hem çok zor, hem de ahlak bakımından uygun değil, ancak değerli bir güldürü ustası bu olguları kaleme alabilir ve anlatabilir.

Büyük satış mağazalarının elektronik eşyalar satan bölümlerinde yaşları 10-16 arasında genç topiulukları her halde görmüşsünüzdür, hiç ilgi duydunuz mu, bu gençler buralarda toplu halde ne yaparlar diye. Bilirsiniz bu bölümde satılan hiçbir eşyaya el süremezsiniz ve yazılı olarak da uyarı da bulunurlar. Fakat değerleri 10 000 DM yi bulan bu eşyalarla gençler oynayıp dururlar, satış memurları bilirler ki bu pahalı eşyayı yani bilgisayar makinalarını bu gençlerin alma olanağı yoktur ve onların bu makinalarla oynamalarına izin verirler, hem de ekrana görüntü veren kasetleri koyarak . Acaba çocukları ya da gençleri sevdikleri için mi ya da gençler anne ve babalarını ikna ederlerse alabilirler diye mi? O yanı olsa bile işin özü yine yukarda anlatmaya çalıştığım öze hizmetten başka birşey değildir. Gelelim gençliği etkileme ve yozlaştırmanın hem sağlık bakımından, hem toplumsal ahlak bakımından biç de iç açıcı olmayan bir başka biçimine. Özellikle Almanya'da her şehirde, her köşede bir seks dükkanı görürsünüz. Bu dükkanlarda şop sex dedikleri filim ve otomatlardan tutun da, canlı sex şoplara dek almış yürümüş.

Bu kabinelerde sex adı altında gençlere çok yanlış şeyler öğretiliyor, gençler buralarda gördüklerini kendi grupları arasında uygulamalara koyarak yine toplum için iyi saymadığımız gruplar türüyor ve bizler bu insanları borluyoruz asıl suçlunun kim olduğunu düşünmeden. Hiir ticaretse iyi anladık ama, bu kadarı da biraz ticaretin seçmesi olmuyor mu dersiniz Evet, içinde yaşadığımız hür kapitalist dünya ve bu dünyada yok edilmeye çalışılan gençlik. 1985 yılı Dünya Gençlik Yılı olarak ilan edildi. Hazırlıkların sürdüğünü okuyoruz. Bu yılın dünya gençliğine barış, mutluluk iş ve ekmek getirmesini ve tüm dünya gençliğine kutlu olmasını temenni ederim.

● tahir tunalı, münih

SODEP Kadıköy İlçesi Gençlik Haftası Düzenliyor

● 18-26 mayıs tarihleri arasında İstanbul'da Kadıköy Moda sinemasında bir gençlik haftası düzenleneceği açıklandı. 18 mayıs günü, saat 11'de gençliğin yaşama katılımı ve sorunları konulu bir panelle açılacak olan haftanın programı şöyle: 18 mayıs, saat 11: Gençliğin yaşama katılımı ve sorunları paneli (E.İnönü, Tarık Zafer Tunaya, Aydın Aybay, Emre Kongar, Kurthan Fişek, Mümtaz Soysal) 19 Mayıs saat 11: H.V. Velidedeoğlu'nun onur konuğu olarak katılacağı bir söyleşi (Jülide Gülizar, İlhan Selçuh, Aziz Nesin, Latife Tekin, Korel Göymen, İlhan Dilaver ve Yarın dergisi'nden Cem Gönenç)

25 mayıs saat 20: Gençlik konseri, 26 mayıs saat 10: Gençliğin sorunları ve çözüm yolları üzerine Sodep'in düşünceleri (Güler Tanyolaç, Nail Gürman, Hızır Ekşi, Cemal Seymen, Fikret Ünlü) □

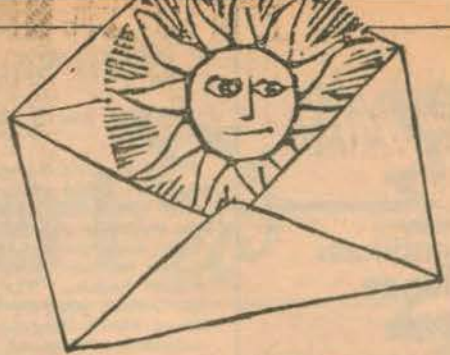

Yarın'ı bugüne kadar türlü güçlüklere karşın satın alarak okudum. Abone olamadım, çünkü: Anestezi teknisyeniyim. İşe yeni başlayabildim, parasal sıkıntıları da yeni yeni aşabiliyorum. Daha önceleri, ayın başını, derginin gelmesini sabırsızlıkla bekleyip, ancak onbeşine, yirmisine doğru alabiliyordum. Ama boş da durmadım. Yeni okurlar, aboneler bulmaya çalıştım. Hem de, siz daha abone kampanyası açmadan.

Derginiz kırsal kesime ulaşamıyor. Soruyorum, alıyor musunuz diye, çoğu duymamış, kimisiyse adını ilanlardan biliyor. İşte bunları düşünerek okurlara bir önerim var: Diyorum ki, Yarın'ın ulaşmadığı yerlerdeki tanıdıklara, dostlara okuduğumuz dergiyi zaman yitirmeden postalayalım, onların da okumasını sağlayalım. Yarın, abone kulübü gibi, ciltler gibi, kendi yayınlarını çok düşük fiyatlarla bizlere ulaştırmak gibi çabalar içindeyken, bizlere de bu kadarlık bir iş düşmüyor mu?"

● mehmet atal, buca

• • •

Dergide yayınlanan mektuplar üzerine birşeylersöylemek istiyorum.

Haksızlık etmiş olmak istemem ama, bana öyle geliyor ki, çoğunda yakınma ağır basıyor. Oysa hi yapılması gereken daha farklı bana kalırsa,

Onların, bizi üniversitelerden soğutmaya, uzaklaştırmaya çalışmalarına karşın bizim yakınmanın da ötesinde üniversiteye sahip çıkmamız gerekmektedir. Onlar, üniversiteleri niteliksizleştirmek, işlevsizleştirmek istiyorlar. Öğleyse bizim buna karşı üniversiteye daha sıkı sarılmamız yitirilenleri yeniden kazandıracak çabalar içinde olmamız gerekiyor. Çünkü eğer biz bu ülkeye ve sorunlarına sahip çıkmazsak, başkaları çok iyi biçimde bunu becereceklerdir. Tarih de bunun örnekleriyle doludur.

● muammer tuna, Marmaris

Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü Düzenleniyor

● Kansu'nun ölümünün yedinci yılında ailesince her yıl yinelenmek amacıyla bir şiir ödülü konuldu. "1968 Kansu Şiir Ödülü"ne 1 Şubat 85-86 arasında yayınlanan tüm şiir kitapları katılabilecekler. Katılmak isteyenlerin 1 Şubat 1986'ya kadar, yapıtlarından 9 adedini Işık Kansu, İnkılap Sokak 19/4, Kızılay - Ankara adresine göndermeleri gerekiyor. Ödülün seçici kurulu, Talip Apaydın, Refik Durbaş, Bahar Gökler, İsmail Karaahmetoğlu, Cahit Külebi, Uğur Mumcu, Emin Özdemir, İlhan Selçuk ve Ahmet Erhan'dan oluşuyor.□

SODEP İnönü Yazı Yarışması Düzenlendi

● İnönü'nün 101. doğum yılı nedeniyle SODEP tarafından bir yazı yarışması düzenlendi. Birinci yapıta yüzbin lira verilecek olan yarışma için Atilla Sav'ın verdiği bilgiye göre "İnönü'nün Devlet ve Demokrasi anlayışı" konulu yazı yarışması herkese açık. 25 sayfayı geçmeyecek biçimde, belirli bir incelemie ve araştırmayı yansıtacak yazılar 31 Ağustos 1985 tarihine kadar SODEP Genel Merkezine gönderilecek. Sonuçlar da 29 Ekim 1985 tarihindeaçıklanacak.□

Boğaziçi Amatör Tiyatrolar Şenliği'nin Üçüncüsü 27 Nisan-2 Haziran Arasında Düzenleniyor

● Sarıyer Halk Eğitim Merkezince, üçüncüsü düzenlenen şenliğin, gençlik yılı nedeniyle gençlik için düzenlendiği açıklandı. Merkez, tiyatro çalışmalarını da kesintisiz biçimde sürdürüyor. Sürekli oyun olanMağazadaki Canavar'ı Brecht' in Sezuan'ın İyi İnsanı izleyecek. Çocuk tiyatrosu alanında Molnar'ın Çocukları sahnelenmeyi sürdürüyor. □

YOL-İŞ Sendikası Kooperatifinde Yolsuzluklar

Değerli Yarın çalışanları. Ben 1982 yılı haziran ayından bu güne kadar Yol-İş Sendikası çalışanları tarafından oluşturulan bir tüketim kooperatifinde aigortalı olmanın dışında her türlü sosyal güvenceden yoksun olarak çalışıyordum. İş Yasasının 17/2-b maddesi gereğince işten atıldıktan sonra düzmece bir tutanakla iş aktim feshedildi.

Kooperatifin kurulduğu 1978 yılından bu yana işveren çalıştırmış olduğu işçilere karşı amansız bir baskı ve yoketme operasyonuna girişmiştir. Başkan Mehmet Bamyacı mesaiye kalmak istemeyen bir işçiye 'işime geliyorsa çalış, işine gelmiyorsa çek git...' demektedir.

Bizler işverene sürekli uyarıda bulunmamıza karşın yıllık ücretli iznimiz verilmedi, verilmiyor. Oysa iş yasasının 51 maddesine göre bu uygulama yanlıştır. Bu konudaki iki dilekçem çöp sepetine atılmıştır. Bazı arkadaşlar izin kullandıkları halde izin ücretleri verilmemiştir. İşveren tarafından izin kullandıklarına ilişkin yasal olmayan bir belge imzalatılmıştır.

İşverenle kesin ve etkili mücadele için sendikalaşmanın doğru tavır olduğuna karar verdik ve Tez-Koop Genel Merkezinden giriş formları istettik. Ancak adıma gelen kargo Koop. Saymanı Duran Eroğlu tarafından açılmış ve Koop. Genel Başkanı Osman Şenol (Alkol Osman) bana böyle işlere karışmanın zararlı olacağını belirtmiştir.

Her geçen gün zorlaşan yaşam koşullarına karşın işverenle ücret artışları konusundaki konuşmamız sonuç vermeyince işçiler olarak toplanıp yönetim kuruluna bir dilekçe vermemiz bardağı taşıran son damla oldu. Bu davranışımız yönetim kurulundaki hiç bir talebimizi kurula iletmeyen üç kişiyi rahatsız etmiş olmalı ki her işçiyle tek tek konuşup '...gözdağı verilerek yasal iznini kullandıklarına...' ilişkin belgeler imzalatılmıştır. Benimle yaptıkları konuşmada yasal haklarımı sonuna kadar savunacağımı ve hiçbir belge imzalamayacağımı belirttim.

Kooperatifde yolsuzluklar olmaktadır. İcra Kurulu Yönetim Kuruluna doğru bilgi vermemektedir. Sayım bilgileri hiç bir zaman doğruyu yansıtmamaktadır, D Reyonunun açıkları Merkez Depolardan kapatılmaktadır ve mektuplar açılıp konuşmalar dinlenmektedir. Muhasebe kayıtlarına sahte, naylon faturalar düzenlenmektedir, v.b. Bunları kendisine ilettiğim Mustafa Erdoğan bu davranışımı beni işten çıkartmak ta bahane olarak kullanmıştır.

Bu olay üzerine 25 Şubat 1985'de özel eşyalarımı toplayarak işyerimi terketmem söylendi. Belge verilmeden işyerinden ayrılmayacağımı söyledim. Bu gün yasadışı biçimde iş aktimi feshedildiği için işsizim.

İşveren kazanmış görünmekle birlikte yolsuzlukların telaşından bunları kapatmak için yasal olmayan yeni düzenlemeler yapmaktadır. Bu da asıl kazananın bizler olduğunu göstermektedir.

Yarın'a emeği geçenlere yürekten selamlar.

● ali rıza öztürk

Etkin Sanat Merkezi'yle Söyleşi

□ *Oyunun kısa bir özetini yapar mısınız?*

■ G.S.Brooks-W.B.Lister'in Vatanseverler'i dünya ekonomisine yön veren şirketlerden birinin ekonomiye, Politikaya yaptığı dolaylı, dolaysız müdahalelerini anlatıyor. Müdahale biçimleri şirketin yönetim kurulu başkanı, "kâr, daha fazla kâr", ilkesi adına her yolu geçerli sayan, Martin Henderson ile insani değerlerle kimi geçerli yolları bağdaştıramayan yardımcısı Joe'yi süreç içinde karşı karşıya getirir gibi olursa da sonunda Henderson da tekelinin çıkarlarını savunmayı sürdürür.

□ *Bu oyunu seçme nedenleriniz nelerdir?*

■ Bu oyunu seçmek bir görevdi adeta. Yalanlara karşı doğruları savunma ödevi. Oyunu seçerken toplumcu gerçekçi sanat yapıtlarından nasibini alamamış 1973-1980 döneminde ortaokul sıralarında olup bugün üniversite sıralarını dolduran gençliği hedeftedik.

□ *Etkin Sanat Merkezinin gelecek tasarımları nelerdir?*

■ Türkiyede sanat alanında en önemli boşluk demokrat, toplumcu sanatçıların sağlıklı bir teorik ve pratik platforma sahip olmayışlarıdır. Burada anlatmak istediğimiz gerçek bir birliğin sağlanabilmesi için gerekli olan, önyargılardan uzak bilimsel dürüstlük ve bilimsel kuşkuculuğun temel ilkeler edinildiği bir tartışma platformudur. İşte ancak böyle bir platform sağlıklı kurumlaşmaları ve en çok ihtiyacımız olan makro politikaları üretebilir. Biz çalışmalarımızın başından beri tırnak için de de olsa bir okullaşmaya doğru adımlar atmaya çalıştık. Pratiğimizi de yukardaki mantığa uygun oluşturmaya uğraştık. Ne kadar başardık bilemiyorum Ama biliyoruz ki sosyal pratiğin terazisi hiç yanılmaz.

● YARIN İst. Bürosu

"YAŞANMIŞ HAYAT HİKAYESİ" A.Ü. HUKUK FAKÜLTESİNDE

A.Ü Hukuk Fakültesi Öğrencileri, "Mutemet Ali Rıza Beyin Yaşanmış Hayat Hikayesi" adlı oyunu A.Füsun Oruç yönetmenliğinde Mart ve Nisan aylarında sahneye koydular. Oyun metni 1972 yılında Başar Sabuncu tarafından yazılmış. Üniversitelerimizin çoğunda "tiyatro" çalışmasının yapılamadığı ve desteklenmediği bir dönemde, oyunu bir grup çalışması olarak değerlendiriyoruz

Oyun, sünepe memur tipinin canlandırıldığı Mutemet Ali Rıza'nın, toplumdaki en kutsal(!) değer olan para ile yaşadığı değişim üzerine kurulmuş. Metnin, bu değişimi göstermesindeki yetersizliği gerek müzik gerekse koro ile kapatılmaya çalışılmış. Akordeon, bas gitar, elektro bağlama, ud ile ritim sazdan oluşan ve yaşadığımız kültür karmaşasını göstermeyi amaçlayan bir müzik çalışması kulağımızı tırmalıyordu. "Bir yalnışlık var"ı beynimize kazımaya çalışan, sadece mesaj iletmeyi değil, seyircinin algılaması istenen şeylerin çerçevesini çizen bir koro yu oyun boyunca sık sık gördük. Koro hem oyun kurucu hem de kışkırtıcı olarak karşınıza çıkıyordu. Öylesine ki oyunu neredeyse onlar sürüklüyordu.

Oyunda izleyiciye yaşatılan bir düş sahnesinin sonunda, herkes kendi aptallığının derecesini saptamakla uğraşıyordu. Düş sonrası, koro aslında Ali Rıza'ya değil izleyiciye şu dörtlüğü okuyordu:

"Gerçeklerden biraz kaçıp
hayale daldık
Hayalde de mutluluğu
bulamadık ki
Hakikatler yordu bizi rüyaya
daldık
Rüyada da mutluluğu
bulamadık ki."

Amatör-Gençlik tiyatrolarının üzerinde demokles'in kılıcı gibi duran estetik ucuzluktan gerek mediko-sosyal merkezi'nin gerekse kendi özverileriyle temiz, özenli ve basit malzeme kullanarak kurtulduklarını görüyoruz. "Tiyatronun iki kalas bir heves"ten oluşmadığını kanıtlamaları çalışmanın olumlu yönlerinden biriydi.

WAT İŞÇİLERİ TOPLUCA MAHKEMEYE BAŞVURUYORLAR!

● 31 Ocak 1985'de alacakları ve tazminatları ödenmeyen, iş aktileri feshedilen ve o günden beri haklarına alabilmek, tezgahlarının başına dönebilmek için yoğun bir mücadele içinde olan işçiler SODEP Üsküdar İlçe'nin sağladığı hukuksal yardım sonucu mahkemeye başvurabiliyorlar.

İşçiler Halkçı Parti Genel Başkanı Necdet Calp ve SODEP Genel Başkanı Erdal İnönü ile görüşerek sorunlarını anlattılar. İstanbul Valisi Nevzat Ayaz'dan da yardım istediler. Ayrıca aralarından seçtikleri bir temsilciyi eski Genel Müdürleri ve Devlet Bakanı Başkan Yardımcısı Kaya Erdem'e gönderdiler. Kaya Erdem'le görüşme olanağı bulamayan işçiler 74 imzalı bir dilekçe ile Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e başvurdular. Teknik yönden deneyimli ve vasıflı işçi oldukları halde bulabilirlerse inşaatlarda çalışan işçiler, mahkeme bir buçuk yıl sürse de haklarını alabilmek için uğraşacaklarını bildiriyorlar.

GENÇLİK KARİKATÜR SERGİSİ ANKARA'DA AÇILDI..

o Ankara'lı bir grup genç karikatürcünün düzenlediği karma karikatür sergisi 24 Nisan günü Mülkiyeliler Birliği'nde açıldı. Sergi 4 Mayıs'a kadar açık.

Hollandalı Sanatçılar Orhan Taylan'a Resim Malzemeleri Gönderdiler

● Hollanda'da, Orhan Taylan'ın resim sanatına katkılarının hapisanede de güçlü biçimde sürdürebilmesi için uluslararası kuruluşlar tarafından bir dayanışma çalışması başlatıldı. AIDA (Uluslararası Sanatçılar Dayanışması Hollanda kolu), FNV (Kültür Sendikası), BBK (Ressamlar Sendikası) tarafından hazırlanan bir paket Sağmalcılar cezaevi tarafından kabul edilmedi.□

Hasan Fuat Sarı Finlandiya'da Bir Sergi Daha Açtı

● TURKU-(YARIN) Türk yontucusu Hasan Fuat Sarı, 3-28 Nisan tarihleri arasında Finlandiya'nın Turku kentinde bir sergi daha açtı. 1980'den beri Finlandiya'da yaşayan sanatçı, yeni sergisinde üç boyutlu ve etkin insanların enerjilerini "biçim psikolojisi" anlayışına göre yansıtan yapıtlarını sergiliyor■

TOBAV 3. OYUN YAZMA YARIŞMASI GENÇLİK YILINA AYRILDI

● TOBAV'ca iki yıldır düzenlenen ve oyun yazarlığını özendirmeyi amaçlayan yarışmanın üçüncüsü için yapılan açıklamada, son katılma tarihinin 29 Ekim 1985 olduğu ve birinciye 60 bin lira ödül verileceği açıklandı. Daktiloyla yazılmış yedişer nüsha metnin TOBAV, İnkılap Sk. 24/2 Kızılay adresine gönderilmesi gerekiyor. Seçici kurulda Metin And, İzzet Ararat, Cevat Çapan, Yücel Erten, Gencay Gürün, Özdemir Nutku, Zeynep Oral, Sıtkı Tekmen yer alıyorlar.■

ÇEVRE SORUNLARI VE İNSAN FOTOGRAF YARIŞMASI

● ODTÜ Çevre Mühendisliği Bölümüyle AFSAD ortaklaşa bir yarışma düzenlediler. Son katılma tarihi 20 mayıs olan yarışmanın konusu olarak, "çevre sorunları ve kirliliğinin insan üzerindeki etkileri" duyuruldu. Seçici kurulunu Kemal Cengizkan, Jale Erzer, Ozan Sağdıç, Gülerman Sürücü, Engin Ural, Buket Uzuner'in oluşturduğu yarışmanın koşulları AFSAD'dan (PK. 830, Kızılay) öğrenilebilir.■

YARIN abone kulübü

ŞİMDİ 15 YAYINEVİ

Daha önceki duyurularımızda Kitap Kulübümüzün kapsamına yeni yayınevlerini alabilmek için çalışmalarımızın sürdüğünü belirtmiştik. Bu ay çalışmalarımızın ilk sonuçlarını okurlarımızla paylaşabilmenin sevincini yaşıyoruz. Geçen sayımızda katıldığını duyurduğumuz De Yayınevi'nin yanısıra bu sayımızla Birey ve Toplum, Değişim, Kuzey, Maya, Teori, ve Yurt Yayınları da listemize eklendi. Haziran sayımızda Birey ve Toplum, Değişim, Kuzey ve Teori Yayınlarının kitap listesini yayınlayacağız. Kitap fiyatlarının arttığı bu günlerde yalnızca abone olmak karşılığında, okurlarımıza yüzde yirmibeşe varan indirimlerle kitap sağlama çalışmalarımız sürüyor. Bunu abone olarak, abone bularak ve Yarın'ın tanıtımı için çaba göstererek dergimize sahip çıkan okurlarımıza karşı bir görev biliyoruz.

Abonelerimizin kitaplarını indirimli edinebilecekleri yayınevleri:

Yarın Yayınları (Yüzde 25)
Bilim ve Sanat Yayınları (Yüzde 20)
Onur Yayınları (Yüzde 20)
De Yayınevi (Yüzde 20)
Hil Yayın (Yüzde 20)
Yurt Yayınları (Yüzde20)
Hacan Yayınları (Yüzde 20)
Maya Yayınları (Yüzde 20)
Dayanışma Yayınları (Yüzde 20)
Nitelik Yayınları (Yüzde 25)
Kuzey Yayınları (Yüzde 20)
Birey ve Toplum Yayınları (Yüzde 20)
Değişim Yayınları (Yüzde 20)
Teori Yayınları (Yüzde 20)
Mayıs Yayınları (Yüzde 20)

ABONELERİMİZE YÜZDE 35'E YAKIN İNDİRİM İLE 1100 LİRA YARIN YAYINLARI TAKIM HALİNDE 1750 LİRA YERİNE 1400 LİRA

Tüm isteklerinız için 'Yarın PK 723 Kızılay-Ankara' adresine yazabilirsiniz. İsteklerinizin ederini 164860 nolu posta çeki hesabımıza yatırabileceğiniz gibi 1000 liradan az isteklerinizi için posta pulu gönderebilirsiniz. Yurtiçi ödemeli ve tüm yurtdışı istehlerde posta giderleri istek tutarına eklenmelidir.

YARIN ANAHTARLIKLARI

Yarın'dan sürekli yanınızda taşıyacağınız bir anı olarak 300 lira.
(Yarın Abone Kulübü üyelerine yüzde 20 indirimlidir.)

BEZ KAPAKLI CİLTLERİMİZ YENİDEN ÇIKTI!

Okurlarımızın yoğun ilgisi sonucu kısa sürede tükenen bez kapaklı ciltlerimiz yeniden çıktı. Bu bez takıma dördüncü cildimiz de eklendi. Ciltlerimiz kısa bir süre için:

I. Cilt (1—6) 1200 lira (KDV dahil)
II.Cilt (7—18) 2000 lira (KDV dahil)
III.Cilt(19—30) 2000 lira (KDV dahil)
IV.Cilt (31—42)2000 lira (KDV dahil)

DE Yayınları Yüzde 20 İndirim

Gökyokuş, Can Yücel. (400)
Yeter Ki Kararmasın, Onat Kutlar. (300)
Diderot (Çağı, Yaşamı ve Eseri), Server Tanilli. (350)
Diderot, André Cresson. (300)
Rahibe, Denis Diderot. (450)
Filozofça Düşünceler, Denis Diderot. (300)
Küçük Paşa, Ebubekir Hazım Tepeyran. (500)
Edebiyat Anıları, Hasan İzzettin Dinamo. (400)
Taşlıtarladaki Ev, İhsan Bekir Tez. (350)
Alışkanlıklar da Değişir, Yannis Ritsos. (350)
Red Türküleri, Okay Gönensin. (400)
Saf Şiir Yoktur, Mayakovsky/Eluard/Brecht/Aragon/Neruda. (400?
Gerçekçi Düşüncenin Kaynakları, Afşar Timuçin. (900)
Estetik, Avner Ziss. (650)
Yazarın Sorumluluğu, Mihail Sotonov. (400)
Gerçekliğin Evrensel Mitası, Anna Seghers. (450)
Hiroşima, John Hersey. (300)
Carrar Ana'nın Tüfekleri, B.Brecht-Denize Giden Atlılar, J.M.Synge. (400)
Büyüyen Taş, Albert Camu (200)
Seçmeler, Blaise Cendrars. (300)
Kurşun Asker, Lubomir Levçev. (300)
Boğuntulu Sokaklar, Demir Özlü. (200)
Dostoyevski, André Gide. (300)
Petro Parome, Juan Rulfo. (200)
Lanetliler, Erendüz Atasü. (650)
Ufkun Ötesinde, Süreyya Berfe. (750)
Şeytanın Altınları, Oğuz Taner. (500)
Seksen Günde Dünya Gezisi, Jules Verne. (300)
Satrançta Turnuva Hazırlığı, Aleksandr Koblenz. (500)
Briç, Charles H. Goren, (400)

Yurt Yayınları Yüzde 20 İndirim

Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931), Mete Tuncay (990)
Türkiye'de "Milli İktisat" (1908-1909), Zafer Toprak (990)
Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye (123—1926), Çağlar Keyder. (495)
Gelişme Stratejileri ve Geleideolojileri, Haldun Gülalp. (440)
Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme, S.Kemal Kartal. (660)
Türkiye'de Nüfus Artışı (1935—1975), Frederic C.Shorter-Miroslav Macura. (550)
Köse Paşa Hanedanı, Necdet Sakaoğlu. (880)
Fiyat Mekanizması ve Makroekonomik Dengesizlikler, Yılmaz Akyüz. (1100)

YENİ ÇIKTI

GÖRÜLMÜŞTÜR
Cezaevinden Mektuplar

Ülkemizde, her aileden bir oğul, bir baba ya da ana kilit altında. Ancak bu yaranın boyutları rakamlarla açıklanacak düzeyi çok aşıyor. 44 ay boyunca hapishanelerden "görülmüştür" damgası yiyerek Yarın'a ulaşan mektuplardan yapılan derleme, sorunun bu dönemde biraz daha anlaşılabilmesine katkıda bulunmayı amaçlıyor. Seksen'i aşkın mektup, bir kaç şiir ve karikatür yaşayan belgeler olarak derlendi.

VICTOR JARA
Ölümsüz Şarkı

1973 darbesinde öldürülen Latin Amerika müziğinin en önde gelen isimlerinden biri olan Şilili sanatçı Victor Jara'nın yazıları, şiir ve şarkı sözleri ile fotoğraflarının yer aldığı albümü Adnan Özer derledi ve İspanyolca asıllarından çevirdi.

2. KİTAP SERGİSİ '85

10-19 MAYIS 1985
ANKARA

● PANEL ● YARIŞMA ● YAZARLARLA SÖYLEŞİLER

UFDTANITMA ve TİCARET MERKEZİ SERGİ SALONLARI

SERGİYE KATILMA İÇİN BAŞVURU

UFD
ULUSLARARASI FUAR DEKORASYONU ve TİCARET A.Ş.
CİNNAH CAD GÖREME SOK 8/11 KAVAKLIDERE-ANKARA TEL: (941) 269956

guernica'dan hiroşima'ya

Mustafa Okan

1937...38...39...45. Neyi, neleri anımsatır bize o yıllar? Ya 26 nisan 1937, pek azımıza birşeyler söyler. Tarihin yanına bir de mekanı ekleyelim: İspanya. İspanya'da küçük bir kent: Guernica. "26 nisanın ikindi üstü.. Harikulade açık bir gün, hava yumuşak ve bulutsuzdu. ..Aniden sirenler ötmeye başladı ve bizi bir korkudur aldı. Halk, köşeye bucağa kaçıştı ve kendilerini koruyacak yer aramak için herşeyi bıraktılar. Hatta bazıları dağlara doğru koştu. Kısa bir süre sonra Guernica üzerinde yabancı bir uçak göründü... Ve kentin merkezine üç bomba attı. Onun üzerinden çok geçmeden yeni uçak gördüm, bunları altı tane daha izliyordu ve sonra beş uçak daha geldi... Bu arada kadınlar, çocuklar ve yaşlı adamlar isabet alıp, sinekler gibi yerlere dökülüyorlardı, heryerde büyük kan birikintileri görüyorduk. Tarlada tek başına duran yaşlı bir çiftçi gördük. Bir makinalı tüfek yağmuru öldürdü onu."[1]

26 nisan 1937'den 45'e dek daha yüzlercesi yaşanacak bu insanlık dışı oyunun ilk sahneye koyulduğu yer oldu Guernica. Bundan sonra sekiz yıl daha salınelendi aynı oyun. Her sahneye konuluşda bir öncekinden daha başarılı oldu, bir öncekini aratmadı. Bombalar her yeni atılışlarında hedeflerini daha iyi buldular. Kurşunlar her sıkılışlarında yüreklerin daha yakınına saplandılar. Ve başarılı sahneleme dizisinin finalide gerçekten büyük oldu. Tarih: 6 ağustos 1945. Mekan : Bu kez Guernica'dan çok uzaklarda bir yer. Hiroşima.

İnsanlık tarihinin minicik dilimine sığdırılan bu kıyımın boyutlarını kavramak gerçekten çok güç. Ya nedenlerini kavramak, sorumluluklarını ortaya çıkarmak? İşte sorumluluğumuz burada başlıyor. Kim tüm olanların sorumlusu? Düşen ilk bombadan, atılan ilk kurşundan bu yana kaç kez soruldu, yanıtlandı aynı soru? Kaç kez daha sorulacak, yanıtlanacak? Yaşamak ve yaşatmak istemiyorsak böylesi acıları bir kez daha, hiç aklımızdan çıkmamalı bu sorular ve bıkmadan yanıtlamalıyız her defasında. Ama nasıl? "Herşeyin sorumlusu, budur işte" gibi kestirme bir yolla değil, iyice ayrıntılandırarak yanıtlamalıyız. İşte bu ayrıntılandırmanın karşımıza çıkardığı sorumlular listesinin bir dilimini de sanatçılar oluşturuyor. Tuvallerinde, dizelerinde, notalarında barışa yer vermeyen, onu yaşatmanın sorumluluğuna sahip olmayan tüm sanatçılar. Eğer yeryüzünde savaş rüzgarları esiyorsa, insan emeğinin yarattığı herşeyi yoketmeye yönelik bir kımıltı varsa; işte bu noktada sanatçının sorumluluğu başlar. Ve bu, onun yaşamının tüm alanlarına yönelik sorumluluklarından en vazgeçilmez olanıdır. İnsanlarıyla birlikte olmak sorumluluğunu da ancak böyle yerine getirebilir sanatçı. "Dünyayı sarsan bu dramatik günlerde sanatçı, halkı ile birlikte ağlamak ve gülmek zorundadır..."[2] İşte bu sözler "sorumlu, bir sanatçı"dan duymamız gerekenler. Guernica'yı ortaya çıkaran şey de aynı sorumluluktu. Picasso'nun Guernica'da elde ettiği başarı, ya da Guernica'nın başarısı sanatçının bu sorumluluğu sahiplenmesinin görünümü olarak dikiliveriyor karşımıza. İşte diyor Guernica, savaş bu! Orada öldürülen yalnızca insanlar değil, orada öldürülen uygarlık, yani insan, yani uygarlığı yaratanlar. Yani gelecek. Guernica hâlâ canlı, sesi hâlâ aynı gürlükte. Çünkü o yalnızca savaşı anlatmakla kalmıyor, barışa çağırıyor insanları. Çünkü o, Guernica'nın bombalanmasını yaşayanlar için ne anlatıyorsa Hiroşima'yı yaşayanlar için de aynı şeyleri anlatıyor.

Sanatçının tüm sorumluluğu, yapıtlarında barıştan yana olmakla bitmiyor elbette. Barış için yapılan tüm ~~sevişmeler da yeralmak~~la; onların, her koşuldaki yılmaz destekçisi olmakla tamamlanabiliyor ancak. Sanatçının sorumluluğu işte böylesine net. Savaş kışkırtıcılarının, savaş tüccarlarının, ancak savaşla soluklanabilenlerin varlığı sürdükçe bu sorumluluk hiç değişmeyecek. Kırk yıl önce olduğu gibi, bundan sonra da, barışın kesin zaferi için, sanatçılar sorumluluklarının bilinci ile oluşturacaklar yapıtlarını. Bu bir görev, bir zorunluluktur!

1. Wilfried/Wiegand, "Picasso" Alan Yay. 1985.
2. A.g.e.